

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

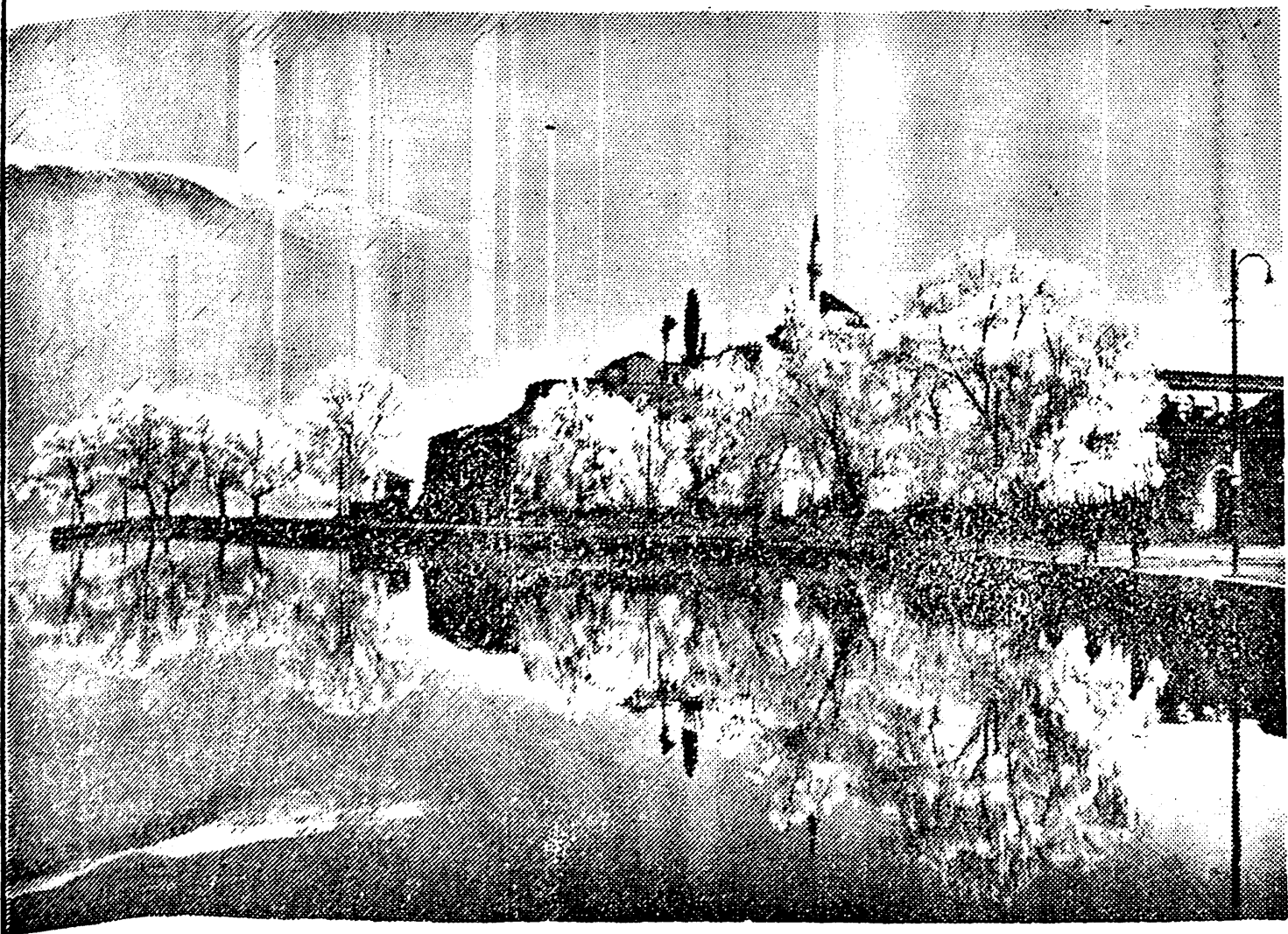
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ Ζ'	ΤΕΥΧ. 40-41	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1980	Γραφεία: Όδος Μαυρομυγδάλη 7—Τ. 143 Τηλ. 36.34.152 — 65.11.669
---------	-------------	----------------------------------	---

7
1980

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΗΝ 21 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

27
12X
Με

ΑΘΗΝΑΙ 1980

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΟΜΙΤΑΤΟ)
1906

ΠΑΝΑΓ. ΔΑΓΚΛΗΣ
Υπερχηγός Γενικού Επιτελείου
Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ

Σ. ΣΠΥΡΟΜΙΛΙΟΣ

Άρχηγός Χειμάρρας

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΛΑΣ

Άνθυπίαρχος

ΧΑΡ. ΛΙΑΜΠΗΣ

Άνθυποπλοίαρχος

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Λόγιος

ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Υφηγητής Πανεπιστημίου

ΧΡ. ΧΡΟΝΗΣ

Υπολοχαγός Οικονομικού

ΠΕΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

Δικηγόρος

ΧΡ. ΜΑΛΑΜΟΣ

Ταγματάρχης Μηχανικού

ΓΕΩΡΓ. ΓΑΓΑΡΗΣ

Δημοσιογράφος

ΑΥΓ. ΑΒΕΡΩΦ

Πολιτευτής

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ)
1934

Έπίτιμος Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Όμότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Αθηνών
Άκαδημαϊκός

ΔΙΑΤΕΛΕΣΙΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ
Ό υπό Ίσπανίων Αρχιεπίσκοπος
Αθηνών και πάσης Ελλάδος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ. ΠΑΛΗΣ
Στρατηγός

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Μ. ΜΕΛΑΣ
Στρατηγός

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
Άκαδημαϊκός

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Άκαδημαϊκός

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΒΑΡΕΤΟΣ
Δικηγόρος - Δημοσιογράφος

“ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ,,
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΘΗΝΑΙ, οδός Μαυρομιχάλη 7
Τ. 143 — Τηλ. 36.34.152

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:

ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Άγία Παρασκευή Ἀττικῆς - Τερψιθέας 64
Τηλ. 65.11.669

Τυπογραφείον:

Γ. ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗΣ — Γ. ΚΑΤΣΑΡΟΣ

Κωλέττη 4 — Τηλ. 36.03.820

Τυπώνεται σέ 3.000 αντίτυπα καί ἀποστέλλεται στά Μέλη καί τούς Ἀκροατάς ἀντί δρ. 10.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
Δυό λόγια γιά τό θέμα τῆς 27ης Φεβρουαρίου	2
Λέοντος Ἰ. Μελά. Ἡ ἄλωσις τῶν Ἰωαννίνων καί τό Σχέδιο τοῦ Στρατηγού Ἰ. Καλογερά	4
Τῆς Συντάξεως. Τό ἀνδροφόνο Μπιζάνι. Ἱστορικά ἀποσπάσματα	22
Ἀλεξ. Χ. Μαιμιπούλου. Ἀγωνιάτες καί κиратξήδες. (Συνέχεια)	36
Στάθ. Δ. Λαμπρίδη. Κοινοτικάς Κώδικας Ἐπάνω Σουδενῶν. (Συνέχεια)	47
Τῆς Συντάξεως. Ἐγκαίνια Χειροτεχνικῆς Σχολῆς Μονοδενδρίου	49
Τῆς Συντάξεως. Ἀπόφασις τοῦ Ἐφετείου 994) 80 γιά τή Ριζάρειο	51
Ἀλεξ. Χ. Μαιμιπούλου. Βουνά Ἑλληνικά. Ὀχυρά τῆς Λευτεριάς καί τῆς Ὑγείας.	53
Τῆς Συντάξεως. Ἐσωτερική Ζωή καί Κίνησις	58

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Γιάννινα.

(Φωτογραφία Κουτσαβέλη - Ἀρχεῖο Κώστα Ἐξάρχου).

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ Ζ' ΤΕΥΧ. 40-41

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ —
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1980

Γραφεία: Όδος Μαυρομιχάλη 7—Τ. 143
Τηλ. 36.34.152 — 65.11.669

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΙΔΡΥΣΙΣ 1906 · ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ 1934
ΕΙΣΔΟΧΗ "ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ" 1976
ΟΔΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7 · ΑΘΗΝΑΙ Τ. 143
ΤΗΛ. 3634.152 · 6511.669

ΠΡΟΚΛΗΣΙΣ

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία» ὀργανώνει τὴν 27ην Φεβρουαρίου 1980, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 7.30' μ.μ. εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, Ἐλευθερίου Βενιζέλου 22 — Ὀμήρου, τὴν τετάρτην κατὰ σειράν πνευματικὴν ἐκδήλωσιν τῆς περιόδου 1979—80.

Κατ' αὐτήν, μετ' εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου θὰ ὀμιλήσῃ ὁ κ. Βαγγέλης Σκουθαράς, Καθηγητῆς τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, με θέμα :

Ὁ Βαλαωρίτης καὶ ἡ Ἡπειρος.

Παρακαλοῦμεν ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ τιμῆσετε τὴν Ἡπειρωτικὴν ἐκδήλωσιν με τὴν παρουσίαν σας.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ.

Ὁ Πρόεδρος
ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
ΣΤΑΘ. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

Δυὸ λόγια γιὰ τὸ θέμα τῆς ὀμιλίας τῆς 27ης Φεβρουαρίου

**ΒΑΓΓΕΛΗΣ
ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ**

Γεννήθηκε στὸ χωριὸ Βαρνάβα τῆς Ἀττικῆς τὸ 1921. Μετὰ τὶς γυμνασιακὰς σπουδὰς του ἐφοίτησε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅπου καὶ ἔλαβε τὸ πτυχίο τῆς Σχολῆς. Πτυχιούχος ἐπίσης τοῦ Διδασκαλείου Μέσης Ἐκπαίδευσης καὶ ἀριστούχος διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μὲ κρατικὴ ὑποτροφία ἔκαμνε εὐρύτερες σπουδὰς στὴν Εὐρώπη. Ὑπηρέτησε ὡς Φιλὸλογος γυμνασιακὸς Καθηγητὴς στὸν Εὐδελὸ Ἰκαρίας, Ζαγορὰ τοῦ Πηλίου, Μουζάκι καὶ Βόλο Θεσσαλίας, στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἀπὸ τὸ 1963 ὑπηρέτησε μὲ ἀπόσπαση ὡς συντάκτης στὸ Μεσαιωνικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἀκαδημίας.

Ἀπὸ νωρὴ ἀσχολήθηκε μὲ τὴ συστηματικὴ σπουδὴ τῆς Παλαιογραφίας, τῆς Νεωτέρης Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, Γλώσσας καὶ Ἱστορίας.

Ἀσχολήθηκε καὶ μελέτησε ἰδιαιτέρως Ἀρχεῖα καὶ παλαιὰς ἱστορικὰς βιβλιοθή-

κες τῶν τόπων, πού ὑπηρέτησε, ὅπως τῆς Ζαγορᾶς καὶ τῶν Μηλεῶν τοῦ Πηλίου, τῆς Μονῆς Ὀλυμπιωτίσσης Ἐλασσόνας, τῆς Τσαριτσάνης, τοῦ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, καὶ τὶς Μοναστηριακὰς Βιβλιοθήκας Μετεώρων καὶ Μονῆς Δουσίου.

Τῆς ἀνεξάντλητης αὐτῆς ἀρχεῖακῆς ἐρευνᾶς του πλούσιοι ἦταν οἱ καρποὶ μὲ παρουσίαση προσώπων καὶ πραγμάτων ἀπὸ τὸν ἀκάματον ἐρευνητὴ Βαγγέλη Σκουβαρᾶ, πάνω σὲ θέματα τῆς ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Εἴκοσι τρεῖς μελέτες αὐτοτελεῖς ἐδημοσίευσε καὶ ὑπερδιακόσια μελετήματα καὶ ἄρθρα σὲ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες. Ὑπηρετεῖ σήμερον ὡς Καθηγητὴς τῆς Νεωτέρης Ἑλληνικῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Τὸ 1979 ἦταν τὸ ἔτος, πού ἡ ἑλληνικὴ Διανόηση ἔστρεψε δίκαια τὴν προσοχὴ τοῦ ἔθνους — πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη Βαλαωρίτη— ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του.

Στέκει ὁ Βαλαωρίτης πλάϊ στὸ Σολωμὸ καὶ οἱ δυὸ πλάϊ στὸν Παλαμᾶ, σὲ ὄρια δυσδιάκριτα καὶ σὲ ἀποσπάσεις ὄχι πλατεῖα συνειδητὲς ἀπὸ τὸ λαό, τοῦ ὄρου «Ἐθνικὸς Ποιητὴς». Ἡ μεγαλοσύνη τοῦ ἔργου του, πού καταπιάνεται μὲ τὴν ἱ-

στορική συνείδηση του Έλληνισμού, τους δίνει την ταυτότητα του «Έθνικου Ποιητού» δηλαδή του Μεγάλου.

Το μεγαλύτερο μέρος του έργου του Βαλαωρίτη είναι έμπνευσμένο από την Ήπειρο. Έτσι οι έννοιες Βαλαωρίτης και Ήπειρος είναι ταυτόσημες.

Στη γνωστή κριτική του ανάλυση ο Κωστής Παλαμάς γράφοντας για την πηγή έμπνεύσεως της θαλαωρίτικης ποίησης γράφει:

«...Τῆς Ήπειρος ἡ γῆ, πού συμμαζεύτηκε ἡ ψυχὴ τοῦ γένους αἰῶνες μέσα στὴ ροὴ τῶν ὄλων γύρω της καὶ πού ἔβαλε ὅλα της τὰ δυνατά, μὲ τὴ θρονιὴ τοῦ τουφεκιοῦ τοῦ κλέφτη, μὲ τὸν ἀγῶνα καὶ μὲ τὴν ἀντίσταση, μὲ τὸ μαρτύριο καὶ μὲ τὴ θυσία, γιὰ νὰ κρατηθεῖ καὶ κρατήσῃ ἡ γῆ τῆς Ήπειρος εἶναι καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητῆ πατρίδα.

Ἀπὸ κεῖ τὰ πλάσματά του πηγάζουν, ἐκεῖ ζητοῦνε νὰ ἐνεργοῦν, πολεμοῦν καὶ πεθαίνουν. Ξεχωριστὰ πάντα στοὺς στίχους του ζωγραφίζει καὶ ξεχωριστὰ τὴν ἀναφέρει στὰ πεζὰ του τὴν Ήπειρο».

Οἱ στροφές τῆς θαλαωρίτικης ποίησης, πού «ξεπετάγονται ἀπὸ τὸν πυρακτωμένο ἐγκέφαλο τοῦ ποιητοῦ, ὅπως ξεπετάγονται μύδροι ἀπὸ τὸν κρατῆρα ἡφαιστείου» καθὼς παρομοιάζει ὁ Ἄριστος Καμπάνης, θλαστάνουν στὸν ἰδεατὸ χῶρο τῆς Ἠπείρου. Αὐτὴ τὴ βασικὴ παρατήρηση κάνει καὶ ὁ Ἐμμα. Ροῖδης γράφοντας ὅτι «...διὰ νὰ ἀ-

νεύρῃ τὴν πηγὴν τῆς ἀληθινῆς ποιήσεως (ὁ Βαλαωρίτης) ἠναγκάσθη ν' ἀνασκάψῃ τὸ ἔδαφος τῆς Ἠπείρου».

Στὸ Βαλαωρίτη καὶ τὴν Ήπειρο δηλαδή στὴν 1) Ἠπειρωτικὴ καταγωγή καὶ συνείδηση τοῦ Λευκάδιου ποιητῆ, ὁ ἴδιος λέει πὼς στὴν Ήπειρο τὸν «εἴλκυον τὰ ὄστα τῶν προγόνων του», 2) στὴ στάση του ἀπέναντι τῶν ἐθνικῶν ἀγῶνων τῆς Ἠπείρου, πού δὲ στάθηκε τυχερὸς νὰ τὴ δεῖ ἐλεύθερη καὶ 3) στὴν Ήπειρο μέσα στὸ ἔργο τοῦ Βαλαωρίτη, θὰ ἀναφερθεῖ ὁ ὁμιλητὴς τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1980 Καθηγητῆς κ. Βαγγέλης Σκουβαράς.

«Ἠπειρώτης» καὶ ὁ ὁμιλητὴς, μακρινὴ προγονικὴ καταβολή, δεξιότηχνης ἀναλυτῆς τῆς Νεωτέρας μας Φιλολογίας θὰ δώσει ἀνάγλυφα τὸ μεγαλόστομο ποιητῆ.

α.χ.μ.

Ἄριστος Βαλαωρίτης.

Η ΑΛΩΣΗ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

καὶ τὸ Σχέδιο τοῦ Στρατηγοῦ Ι. Καλογερά

ΤΟΥ
Κ. ΛΕΟΝΤΟΣ ΜΕΛΑ

Ὁ Λέων Ἰ. Μελάς γεννήθηκε στὰ Γιάννινα τὸ 1899. Ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴ Ζωσιμαία Σχολή, σπούδασε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τῆς Ἀθήνας, ἐνῶ παράλληλα ἐργάστηκε στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα ὡς τὸ 1954.

Ἔργα του : «Σελίδες τῆς Ἠπείρου» 1963, «Μιά οἰκογένεια, μιὰ Ἱστορία», «Ἡ Βόρειος Ἠπειρος καὶ τὸ ἐθνικὸ ζήτημα» 1967. Οἱ ἐργασίες του διακρίνονται γιὰ τὴν ἐξονυχιστικὴ ἔρευνα, τὴν ἐφαρμογὴ τῆς συγκριτικῆς μεθόδου, τὴν τεκμηρίωση καὶ μάλιστα μὲ ἀνέκδοτα σὲ πολ- λές περιπτώσεις ἔγγραφα.

(Βασίλη Κραψίτη. Λόγιοι τῆς Ἠπείρου, 1430—1912 τόμ. Α' 1979).

Ἡ Ἱστορία, κάθε Ἱστορία, θὰ γράφεται καὶ θὰ ξαναγράφεται, ὅταν νέα στοιχεία ἔρχονται ἐπὶ σκηνῆς καὶ κλονίζουσι τὰ ὡς κάποια ἐποχὴ δεδωμένα. Καὶ ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα εἶναι ἀέναη, ὅπως ἀέναη εἶναι ἡ ροὴ τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Μολὼχ τοῦ Μπζανίου, τὸ 1912—13, ἔφαγε πολλὰ ἑλληνικὰ νιάτα, μαυροφόρετε πολὺ κόσμο, ἀπὸ τὴν Ἠπειρο ὡς τὸ Ταϊναρο, τὴν Κρήτη καὶ τὴν Κύπρο μὲ τὴν ἀνεξήγητὴ ἐπιμονὴ τοῦ Ἀντιστρατήγου Σαπουντζάκη Ἀρχηγοῦ τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἐκστρατείας γιὰ τὴν κατὰ μέτωπο ἐπιθεση.

Ἡ ὀξυδέρκεια ἐνὸς ὑπολοχαγοῦ τότε, τοῦ κατόπιν Ἀντιστρατήγου Ἰ. Καλογερά, εἶχε διαβλέψει τὴν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ εὐδοκίμηση στρατιωτικῆς ἐνέργειας, γιὰ τὴν ἀλωση τοῦ φοβεροῦ ὑψώματος, ἀλλὰ ἡ πρότασή του εἶχε συναντήσει τὴν ἀρνηση τῶν Ἡγητόρων.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχηθεῖσα διεξαγωγή της καὶ τὸ θεαματικὸ ἀποτέλεσμα, τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων, πολλοὶ οἱ γράψαντες ἡμερολόγια καὶ ἀπομνημονεύματα οἰκειοποιήθηκαν καὶ ἐσπερίστησαν τὴν ἰδέα.

Ὅτι τὸ στὴν Στρατιωτικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια (τόμ. Γ', 1927, σελ. 602) ὑποδηλώνεται ἡ πατρότητα τῆς ἰδέας, πρὶν ἀνῆκε στὸν Καλογερά μὲ τὰ γραφόμενα : Ἐκλήθη ὁ ὑπολοχαγὸς Ἰ. Καλογεράς, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὰς σχέσεις τῆς ἸV Μεραρχίας καὶ εἶχε ἐνεργήσει τὰς ἀναγνωρίσεις. Οὗτος τὴν 9ην Φεβρουαρίου ἀνέπτυξεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου τὸ εὐχολὸν τῆς ἐνέργειας τῆς γενι-

κῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ».

Ἔρχονται τώρα σὲ φῶς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ ἀειμνήστου Στρατηγοῦ Καλογερά μετὰ ὅλα τὰ συναφῆ στοιχεῖα ποὺ φωτίζουν ἀπὸ κάθε πλευρὰ τὸ ζήτημα ὀριστικὰ καὶ τελεσίδικα.

Σ' αὐτὴ τὴν πολὺκροτὴ ὑπόθεση ἀναφέρεται ἡ πραγματεία τοῦ Συνεργάτου τῆς Ἐταιρείας, Μέλους τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς, κ. Λέοντος Ἰ. Μελά γραμμμένη εἰδικὰ γιὰ τὸ Δελτίο - Ἀφιέρωμα στὸ Ἀνδροφόνο Μπιζάνι.

α.χ.μ.

Ποιοὶ διεκδικοῦν τὸ σχέδιο τῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως

Κρυμμένο στὰ σκοτάδια τοῦ χρόνου εἶναι αὐτὸ ποὺ θὰ ποῦμε. Ἄν καὶ παλιὸ δὲν ἔτυχε νὰ τὸ ἀκούσουμε, κι' ἂν μερικοὶ τὸ ἀκούσαν δὲν ἀπέδωσαν τῇ σημασίᾳ ποὺ ἔπρεπε. Καὶ ὅμως εἶναι ἓνα γεγονός, ποὺ ἐνδιαφέρει ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ περισσότερο ἐμᾶς τοὺς Ἠπειρώτες. Πρόκειται γιὰ τὸ «ποιὸς συνέλαβε τὴν ἰδέα καὶ ἔκανε τὸ σχέδιο γιὰ νὰ γίνει ἡ ἐπίθεση στὸ Μπιζάνι ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως» καὶ ποὺ ἦταν τὸ κεραυνοβόλο κτύπημα γιὰ τὴν πώση του.

Ὁ Θ. Πάγκαλος τὸ ἀποκαλεῖ «πολύκροτον σχέδιον τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων». Τὸ σχέδιο αὐτὸ πολλοὶ θέλησαν νὰ τὸ οἰκειοποιηθοῦν. Λίγα γράφτηκαν μετὰ τὴν ὑπογραφή τοῦ Καλογερά στὸ «Λεύκωμα Ἀγωνιστῶν 1912—1913», ἔκδοσις

Σ)χοῦ Νικλάμπα στὴ σελ. 133. Σεμνὸς ὅπως ἦταν δὲν θέλησε ποτὲ τὴν αὐτοδιαφήμιση ὁ Καλογεράς.

Θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἐκθέσουμε τὰ γεγονότα μετὰ κάθε δυνατὴ συντομία, γιὰ τὸ ὅτι ὁ χῶρος μᾶς δεσμεύει. Δὲν θὰ λείψουμε ὅμως νὰ ἐκταθοῦμε περισσότερο καὶ πιὸ ἐμπεριστατωμένα σὲ ἄλλη εὐκαιρία.

Γράφει ὁ Λεωνίδας Παρασκευόπουλος

1) Ὁ Λεωνίδας Παρασκευόπουλος, ὁ μετέπειτα ἀρχιστράτηγος τῆς νίκης, Συνταγματάρχης στὸ 1912—13 καὶ ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ τῆς Στρατιάς Ἠπείρου, γράφει καὶ τὰ παρακάτω στὴ σελίδα 147 τῶν ἀπομνημονευμάτων του:

«...Τὴν προτεραιότητα τῆς ὑποδείξεως, ὅτι ἡ ἐπίθεσις ἔδει ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ νὰ ἐγίνετο τὴν διεκδικοῦν πολλοί... Ἐντεῦθεν βλέπομεν τὸ Στρατηγεῖον τῆς Ἠπείρου μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς II Μεραρχίας νὰ ζητῇ πραγματοποίησιν αὐτῆς τῆς ἰδέας, ἐξ οὗ ἡ διαταγὴ νὰ θαδίση αὕτη πρὸς Μανωλιάσαν. Τοῦτο μετ' ἐπιμονῆς ὑπεδεικνύετο καὶ ὑπεστηρίζετο εἰς τὸν Σαπουντζάκην ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ ἰλάρχου Ἀ. Γρίβα. Οὗτος ὅταν ὁ Διάδοχος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του ἔφθασαν εἰς Ἠπειρον ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν λοχαγὸν τοῦ ἐπιτελείου Πάλλην ὑποδεικνύων καὶ ἀναπτύσσων τὸ ὄρθον τῆς σκέψεώς του. Ὁ ἰκανὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς IV Μεραρχίας Καλογεράς ὑπεστήριξε τοῦτο ζωηρῶς παρὰ τῶ στρατηγεῖω τοῦ Διαδόχου, ἐπίσης ὁ τότε λοχαγὸς Πάλλης(1) διακεκριμένος ἀ-

ξιωματικός του ἑπιτελείου ὑπεδείκνυε σαφῶς τοῦτο...».

Γράφει ὁ Θεόδωρος Πάγκαλος

2) Περισσότερα γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις τῆς Ἡπείρου γράφει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ στρατηγὸς Θεόδ. Πάγκαλος (σελ. 240—278), λοχαγὸς στὸ 1912—13. Ἐμεῖς θ' ἀναφέρουμε ὀλίγα ἀπὸ τὶς σελίδες 247 καὶ 264:

«...Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1913 ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἶχεν ὡς ἐξῆς: Αἱ μεραρχίαι II, IV καὶ VI, αἱ μεταφερθεῖσαι ἐκ Θεσσαλονίκης εὐρίσκοντο ἐπὶ τοῦ μετώπου... Ὁταν ἡ μεραρχία (VI) ἐγκατεστάθη, προσῆλθεν εἰς τὸ στρατηγεῖον μας ὁ ἐπιτελὴς τῆς IV μεραρχίας, ὑπολοχαγὸς Καλογεράς, ὅπως προανατολίση τὴν μεραρχίαν (ὡς νεωστὲ ἀφιχθεῖσαν) ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ τομέως καὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἐδάφους. Ἐνεργήσαμεν ὁμοῦ ἀναγνώρισιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δραστήριος οὗτος ἀξιωματικός μου ὑπέδειξε τὰς διαφόρους ὁδεύσεις διὰ τὴν περίπτωσιν ἐπιθέσεως, καθὼς καὶ τὰ λίθινα χαρακώματα τῶν Τούρκων ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῆς Ἀετοράχης.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι παρὰ τὸ χωρίον Λάζαινα, ὁ μορφωμένος αὐτὸς ἀξιωματικός (Σημ. Λ.Ι.Μ. Καλογεράς) εἶχεν ἀναγνώρισει θαυμασίαν κεκαλυμμένην θέσιν διὰ τὸ πυροβολικόν μας, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ θάλη πλευρικῶς καὶ ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως (δύο περίπου χιλ.) τρων) τὰ χαρακώματα τοῦ ἐχθροῦ. Τὰς ἡμέ-

ρας ἐκείνας ἀνεμένετο νὰ φθάσῃ εἰς Ἡπειρον ὅπως ἀναλάβῃ τὴν Διοίκησιν τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ ὁ Διάδοχος μὲ τὸ ἑπιτελεῖον του. Ὁ ἀντιστράτηγος Σαπουντζάκης ἐλπίζων νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ μειωθὲν γόητρόν του ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ γενικὴν ἐπίθεσιν πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Ἀτυχῶς ὁ Σαπουντζάκης καὶ τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ Μπιζανίου, ἐμμένων εἰς τὴν ἔμμηνον ἰδέαν ὅτι μόνον διὰ τῆς πτώσεως τοῦ ὄχυροῦ αὐτοῦ ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῇ ἡ κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων... Τὴν γνώμην αὐτὴν (Σημ. Λ.Ι.Μ. τὴν ἐπίθεσιν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ) συνεμερίζοντο καὶ ἄλλοι ἐπιτελικοὶ ἀξιωματικοί, ὡς ὁ παρὰ τῇ VI μεραρχίᾳ καλὸς συνάδελφος λοχαγὸς Κλάδος καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Καλογεράς, ὁ ὁποῖος ὡς ἤκουσα καὶ ὅπως ἀναγράφει εἰς τὸ σύγγραμμά του (σελ. 147) ὁ ἀείμνηστος Παρασκευόπουλος ὑπεστήριζε μετὰ φανατισμοῦ παρὰ τῷ Διαδόχῳ, ὅπως ἡ γενικὴ ἐπίθεσις τοῦ Φεβρουαρίου ἐνεργηθῇ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεώς μας πρὸς τὸν Ἅγιον Νικόλαον... Ὁ ἀντιστράτηγος Σαπουντζάκης ἐμμένων εἰς τὰς πρώτας ἀντιλήψεις του ἐξέδωσε τὴν δ) γὴν τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κυρία ἐπίθεσις θὰ κατηυθύνετο καὶ αὐθις ἐναντίον τοῦ συγκροτήματος Μπιζανίου. Ἡμέρα ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως ὠρίζετο ἡ 7η Ἰανουαρίου. (Σελ. 264). Μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς IV Μεραρχίας εἰς Ἡπειρον ὁ Στρατηγὸς Παρασκευόπουλος θεβαιοῖ εἰς τὸ βιβλίον του (σελ. 147) ὅτι: «ὁ ἱκανὸς ἀξιωματικός τοῦ ἑπιτελείου

Ὁ στρατηγὸς Ἄ. Ζούτσος.

Τὸ σπίτι τοῦ Ἑοσάτ Πασᾶ στὰ Γιάννινα.

τῆς IV Μεραρχίας ὑπεστήριξε ζωηρῶς τὴν ἀποψιν ἐκείνην». Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔχω καὶ προσωπικὴν ἀντίληψιν διότι ἅμα τῇ ἀφίξει τῆς Μεραρχίας ἡμῶν (VIης) εἰς Ἑπειρον ἤκουσα τὸν ὑπολοχαγὸν Καλογεράν ὑποστηρίζοντα ἐνθέρμως τὴν ἰδέα τῆς ἐπιθέσεώς μας διὰ τοῦ ἀριστεροῦ. Τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχον καὶ ἄλλοι ἐπιτελικοὶ ἀξιωματικοὶ ἐν οἷς, ὡς ἐνθυμοῦμαι, ὁ ἀρίστα κατηγορησέντος συνάδελφος ἐν τῷ ἐπιτελείῳ λοχαγὸς Π. Κλάδος... Ὁ Δούσμανης φυσικὰ διεκδικεῖ ἐμμέσως διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸ γέρας τῆς συλλήψεως τοῦ πολυκρότου σχεδίου τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων. Ἀναγράφει οὕτω εἰς τὸ σύγγραμμά του (σελ. 82) αὐτολεξεῖ ὅτι: «Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐσχεδιάσθη καὶ ἀπεφασίσθη παρά τοῦ Διαδόχου κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης τῆς καταστάσεως τοῦ ἐχθροῦ».

Ἐξ αὐτοῦ συνάγεται, ὅπερ ἄλλωστε ρητῶς θεβαιοῖ εἰς ἄλλο κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του, ὅτι αὐτὸς συνέταξε τὸ σχέδιον καὶ τὸ ἐνέκρινεν, ὁ Ἀρχιστράτηγος. Αἱ περαιτέρω διατυπούμεναι σκέψεις σχετικῶς μετὰ τοὺς λόγους, οἵτινες ὑπηγόρευσαν τὴν σύλληψιν τοῦ σχεδίου, εἶναι ἀνάξια συζητήσεως, διότι εἶναι ἀσυνάρτητοι στρατηγικαὶ θεωρίαι, ἔχουσαι σχέσιν μετὰ τὴν τότε πραγματικότητα. Εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον, ἐν τῇ σελίδι 83 ὁ ἐπιτελάρχης ἐξιστορεῖ διὰ μακρῶν τὸ μεγαλοφυῆς σχέδιόν του διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξηπάτησε τὸν ἐχθρὸν ἀποστείλας τὸν ἐπίδοξον Διάδοχον Γεώργιον εἰς ἐκδρομὴν καὶ ἐπίσκεψιν πρὸς τὸ χω-

ρίον Κοτόρτσι. Τὸ κεφάλαιον αὐτὸ φέρει τὸν τίτλον: «Ὁ ἐπίδοξος Διάδοχος Γεώργιος χρησιμοποιεῖται πρὸς παραπλάνησιν τοῦ ἐχθροῦ», ἀποτελεῖ καὶ λυδίας λίθον τῆς τεχνικῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἐλλείψεως σοβαρότητος τοῦ Ἐπιτελάρχου».

Γράφει ὁ Γεώργιος Βεντήρης

3) Ὁ Γεώργιος Βεντήρης «Ἡ Ἑλλάς τοῦ 1910—1920» τόμος 1 γράφει τὰ παρακάτω στή σελ. 140:

«Ἡ πατρότης τοῦ σχεδίου τῆς ἐκπορθήσεως (τῶν Ἰωαννίνων) ἀνήκει εἰς τὸν ἐπιτελῆ τῆς 4ης Μεραρχίας Καλογεράν, ὅστις ἐπέμεινε διὰ νὰ υἱοθετηθῇ τοῦτο παρά τοῦ Διαδόχου. Ἐπὶ Σαπουντζάκη ἤδη ἐπρότεινε τὴν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ἐπίθεσιν ὁ ταγματάρχης Σπηλιάδης. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας μετέδιδε πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν Τούρκων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον ὁ ἐν Ἰωαννίνοις κρυπτόμενος προξενικός Ν. Χαντέλης. Τέλος, ὁ πολιτικὸς μηχανικὸς Μινέϊκο εἶχε καταρτίσει σχέδιον προσβολῆς τῶν Ἰωαννίνων. Ἄλλ' ἡ τιμὴ τοῦ κατορθώματος ἀνήκει εἰς τοὺς Ἑλληνας στρατιώτας, τὸν ἀρχηγὸν των καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του. Οὐδεὶς θὰ διεξεδίκει ὑποδείξεις πρωτοβουλίας ἢ σχέδια ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας. Ἡ ἀποφασιστικὴ κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐνέργεια ἐξετελέσθη ἀρίστα παρά τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ». Σὲ ὑποσημείωση ἀρ. 1 ἀναγράφεται — Ἑλληνικὴ Στρατ. Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος 3ος, ἄρθρον «Ἰωάννινα». — Ὁ ἐπιτελῆς—Ξεν. Στρατηγὸς κατέ-

θεσε πρὸ τοῦ στρατοδικείου, ὅτι τὸ σχέδιον τῆς ἐκπολιορκήσεως ἐβασίσθη εἰς ὑπόδειξιν τοῦ Μινεϊκου. Ἀνακοινώσεις πρὸς τὸν γράφοντα τοῦ Π. Καρασεβδᾶ, Ἰ. Καλογερά, Ν. Δελαγραμμάτικα, ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου Χαντέλη, Β. Κατωπόδη κλπ.

Γράφει ὁ Ἰωάν. Μεταξᾶς

4) Προσωπικὸ ἡμερολόγιο Ι. Μεταξᾶ, τόμος ΙΙ.

Στὰ γράμματα πρὸς τὴ γυναῖκα του γράφει ὁ Ἰ. Μεταξᾶς : Σελίς 204 — Φιλιππιάς 12 Φεβρουαρίου 1913 :

«...Τί νὰ γίνῃ; Διὰ δόξαν πού μοῦ γράφεις δὲν δίδω πεντάρα τσακισμένη. Ἀλλὰ εἶναι ὑψίστη ἐθνικὴ ἀνάγκη νὰ πάρωμεν τὰ Γιάννινα καὶ θὰ τὰ πάρω». (Σημ. Λ. Μ. ἢ τελευταία λέξις ἀρκετὰ ἐγωϊστικῆ).

Στὴν ἐπιστολὴ ἀπὸ 13 Ἰανουαρίου 1913 Φιλιππιάδα, ὅταν περίπου ἐπέστρεψε ἀπὸ τὸ Λονδίνο ὁ Ἰ. Μεταξᾶς προσπαθεῖ νὰ ἐμφανίσει ὅτι συνέλαβε ὁ ἴδιος τὸ σχέδιο ἀπὸ τὸ ἀριστερό.

Καὶ στὴν ἐπιστολὴ του τῆς 25 Φεβρουαρίου 1913 ἀπὸ τὰ Γιάννινα, σελ. 206 γράφει: «...Σοῦ ἐσωκλείω σχέδιο τῆς μάχης. Βλέπεις τὰ ὀχυρώματα Καστρίτσας... Βλέπων τὰς δυσκολίας καὶ πειθόμενος ὅτι οἱ Τοῦρκοι συνεκέντρωσαν ὅλην τους τὴν προσοχὴν εἰς Μπιζάνι καὶ Καστρίτσα σ υ ν έ λ α β ο ν τὴν ἰδέαν νὰ τοὺς προσβάλωμεν εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον ἀπὸ Μανωλιάσσας μέχρι Δουρούτης. Ἡ ἰδέα ἐπιθέσεως

κατὰ τοῦ δυτικοῦ μετώπου εἶχε πρὸ μὴνῶν ἔλθει εἰς πολλοὺς καὶ μοῦ τὴν ἐπρότειναν διάφοροι. Ἀλλὰ τὴν εἶχα ἀπορρίψει, διότι καὶ τὸ δυτικὸν μέτωπον εἶναι ὀχυρώτατον ἐκ φύσεως. Ἐπομένως, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς εἶχε δυνάμεις παντοῦ, τοιαύτη ἐπίθεσις δὲν εἶχε μεγάλην ἀξίαν. Θὰ ἦτο εὐκολώτερα ἀπὸ τὸ Μπιζάνι, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀσφαλῆς. Τότε μόνον θὰ ἔφερεν ἀποτέλεσμα ἐὰν ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ὄλας του τὰς δυνάμεις εἰς Μπιζάνι, Κουτσελιό, Καστρί. Ὅταν λοιπὸν ἐπίεσθην ὅτι ἐκεῖ ἐσυσσώρευσε πλεόν τὰς δυνάμεις του τότε ἀπεφάσισα. (Σημ. Λ.Μ. Οἱ λέξεις τοῦ κειμένου συνέλαβον, ἀπεφάσισα ἀπολύτως ἐγωϊστικαί).

Γράφεται στὴ Στρατιωτικὴ καὶ Ναυτικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια

5) Στὴ Στρατιωτικὴ καὶ Ναυτικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος 3ος, σελίς 602 ἀναγράφονται τὰ παρακάτω :

«...Τὴν 8ην ὄμως Φεβρουαρίου ἐπανῆλθεν ἐκ Λονδίνου ὁ στρατηγὸς Δαγκλῆς ἐπιτελάρχης τοῦ Γ. Στρατηγείου, ὅστις ἐξήτασε τὸ ὑπόμνημα τῆς IV Μεραρχίας ἀπὸ 22 Δεκεμβρίου (1912), ἐκλήθη δὲ εἰς Ἐμὴν Ἀγᾶ καὶ ὁ ἐπιτελὴς τῆς IV Μεραρχίας ὑπολοχαγὸς Καλογεράς, ὅστις εἶχεν ἐνεργήσει τὰς ἀναγνωρίσεις καὶ ἐγνώριζε τελείως τὰς σκέψεις τῆς Μεραρχίας. Οὗτος τὴν 9ην Φεβρουαρίου ἀνέπτυξεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Γεν. Στρατηγείου τὸ εὐκολὸν τῆς ἐνεργείας τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ. Μετὰ μακρὰν καὶ διονυχιστικὴν ἐξέτασιν καὶ ἀ-

Ελευθ. Βενιζέλος

11/24 Σεπτεμβρίου 1916

Έλευθ. Βενιζέλος (1864--1936)

(Φωτογραφία από Άρχειο Άθανασίου και Δημητρίου Τσεκούρα).

Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος (1868—1923) μπαίνει στὰ Γιάννινα.

(Φωτογραφία ἀπὸ Ἄρχειο Ἀθανασίου καὶ Δημητρίου Τσεκούρα).

νάπτουξιν τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ἐπίσθη τὸ Γεν. Στρατηγεῖον νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν τῶν Ἰωαννίνων ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἤρξατο τὸ Γεν. Στρατηγεῖον παρασκευάζον τὰ τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν 16ην Φεβρουρίου ἐξέδωκε τὰς ἀκολουθούς διαταγὰς...».

Ἀπὸ τὰ παραπάνω παρατιθέμενα διαφαίνεται, πὼς ἀρκετοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ θέλησαν νὰ διεκδικήσουν τὴν πατρότητα τοῦ σχεδίου γιὰ τὴν ἄλωση τῶν Ἰωαννίνων. Ἄς μὴ φανεῖ ὁμως περίεργο, πὼς τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἰ. Καλογερά συνέθηκε κάτι ἀνάλογο μὲ τὸν Μιλτιάδη τῆς ἀρχαιότητος, ὅταν ὁ κάθε στρατηγὸς ἔκρινε τὸν ἑαυτοῦ καλλίτερο γιὰ ἀρχηγό, ἀλλὰ καὶ τὸν Μιλτιάδη.

Ἐξιστόρησις καὶ κρίσεις τοῦ Ἰ. Καλογερά

Στὶς διενέξεις ὁμως θὰ τεθεῖ ἔρμα ἀπὸ τὰ ὄσα παρακάτω θ' ἀναφέρουμε. Παραθέτουμε ἔτσι, ὀλίγα ἀπὸ τὰ χειρόγραφα⁽²⁾ τοῦ στρατηγοῦ Ἰ. Καλογερά, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἔρχονται στὴ δημοσιότητα, καὶ ποὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς ἐμπιστευθεῖ ἡ θυγατέρα του εὐγενεστάτη κυρία Ἐλένη Θ. Καζαμιά.

«Ὁ στρατηγὸς Πάγκαλος... πραγματευόμενος τὰς ἐπιχειρήσεις Ἡπείρου κατακρίνει τὸ Ἐπιτελεῖον, διότι ἅμα τῇ καταλήψει καὶ τῆς Κορυτσᾶς δὲν ἐπεχειρήθη ἐπίθεσις ἐκ

Βορρά μὲ τὸ τμήμα Στρατιάς ΙΙΙ καὶ VI Μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον στρατηγὸν Δαμιανόν.

Ἔχει κατὰ τὴν γνώμην μου ἀπολύτως δίκαιον ὁ στρατηγὸς διότι...

Ἀφοῦ λοιπὸν μωρῶς καὶ ἠλιθίως αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἤχθησαν εἰς τὸ ὠχυρωμένον μέτωπον ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἀκόμη ἤρχισα σκεπτόμενος τί μπορούσε νὰ γίνῃ διὰ νὰ σωθῆ ἡ κατάστασις. Ἐσκεπτόμην ὅτι ἐκ τοῦ δεξιοῦ λόγῳ τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ ὄρους Μιτσικέλι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῆ κυκλωτικὴ κίνησις ἔπρεπε ἐπομένως νὰ ἐξετασθῆ μὴ τυχὸν ἠδύνατο ἀριστερόθεν νὰ ἐκτελεσθῆ κυκλωτικὴ κίνησις, ἀφοῦ δὲν ἔγινεν ἐκ Βορρά ἐξ αἰτίας τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου... Ὅτε ἦλθεν καὶ ἀνέλαθεν ὁ Διάδοχος τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ Ἡπείρου, ἦλθον μίαν ἡμέραν οἱ τότε Ἐπιτελεῖς Δούσμανης, Μεταξᾶς καὶ Στρατηγὸς εἰς Ἐμὶν Ἀγᾶ. Μὲ ἐκάλεσαν δὲ καὶ ἐμὲ καὶ συνήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ κ. Παρασκευοπούλου. Μοὶ ἐνεχείρισεν ὁ Δούσμανης ἕνα χάρτην ἀκριβείας 1:20.000, ὁ ὁποῖος περιεῖχε τὴν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ἔργα, ἐκτελεσθέντα ὑπὸ Γερμανῶν ἀξιωματικῶν, ἐνῶ τὸ πρὸς Βορρᾶν μέτωπον δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ ὀχυρώσουν καὶ μοὶ ἐζήτησαν πληροφορίας ἐπ' αὐτοῦ. Παρατηρήσας ὁμως ὅτι δὲν μοῦ ἐζήτησαν καμμίαν πληροφορίαν περὶ τοῦ τί ἐγὼ ἐπρότεινα καὶ ἐξαφθεις εἶπον τὸ ἐξῆς: «παρατηρῶ ὅτι δὲν μ' ἐρωτᾶτε τί ἐγὼ προτείνω, ἢ θάλτε με στὴ φυλακὴ, ἢ κλείστε με σὸ φρενοκο-

μείον ἢ δώστε μου ἓνα ἀξιωματικὸν τῆς ἐμπιστοσύνης σας διὰ νὰ τοῦ δείξω πῶς ἔχουν τὰ πράγματα καὶ τί ἐγὼ προτείνω, διότι δὲν πρέπει νὰ χαθῆ ἡ Ἑλλάς».

Ἐπηκολούθησε πρὸς στιγμὴν σιγή, ὅτε ὁ λοχαγὸς Ξενοφῶν Στρατηγὸς μοὶ ἀπήντησε ὡς ἐξῆς: «μὴ ἐξάπτεσαι Καλογερά, θὰ ἐξετασθοῦν αἱ προτάσεις σου». Οἱ κ. κ. Παρασκευόπουλος καὶ Γιαννικώστας ἐκάθηντο μακρύτερον καὶ ἤκουον. Ἴδού λοιπόν, διατὶ ὁ Παρασκευόπουλος γράφει ὅσα ἀναφέρει ὁ κ. Πάγκαλος.

“Ὅταν λοιπόν ἐφθάσαμεν εἰς Ἡπειρον ἢ Μεραρχία μας ἐπέτυχε παρὰ τοῦ κ. Σαπουντζάκη νὰ σταλῆ ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου μας νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἔδαφος ἀριστερὰ μῆπως ἠδύνατο ἐκεῖθεν νὰ γίνῃ ἡ ἐπίθεσις. Τὴν πρωΐαν τῆς 16ης Δεκεμβρίου μετὰ τῶν ἀειμνήστων Τσολακοπούλου, Τεμπέλου, Πέτρου Μάνου καὶ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Καρασεβδᾶ με μίαν διμοιρίαν πεζικοῦ ἐξεκινήσαμεν^(*)... Οὕτω τὸ ἔσπερας ἐφθάσαμεν εἰς Μπαγασοὺς (Σημ. Λ.Μ. Μπαουσιούς)... Διενυκτερεύσαμεν ἐκεῖ... “Ὅταν τὴν πρωΐαν... μετὰ τοῦ ἀειμνήστου ἀνθυπολοχαγοῦ Γρανίτσα, φίλου μου, ἀνήλθομεν εἰς ἓν ὑψηλὸν σημεῖον καὶ με τὰς διόπτρας μου παρατήρησα τὴν Τσούκαν καὶ διὰ μίαν στιγμὴν φαίνεται, ἠλλοιώθη τὸ χρῶμα μου, διότι ὁ Γρανίτσας με ἠρώτησε: «Τί σοῦ συμβαίνει Γιάννο;» Τῷ ἀπήντησα: «εὐρον τὸ κλειδί ποῦ θὰ πᾶμε στὰ Γιάννινα, μὴ πῆς πουθενὰ τίποτε». Εἶδον δύο μεγάλα δάκρυα νὰ κυλοῦν ἐπὶ τῆς μαύρης γενειάδος τοῦ φίλου μου καὶ

μοῦ εἶπε: «Νὰ σὲ φιλήσω Γιάννο, ἔσο θέβαιος πῶς δὲν θὰ πῶ τίποτε». Ἐκείνην τὴν στιγμὴν συνέλαβον τὸ σχέδιον ὅπερ συνίστατο εἰς τὴν αἰφνιδιαστικὴν κατάληψιν τῆς Τσούκας, ὅπερ ἤνοιγε τὴν ὁδὸν πρὸς Ἰωάννινα μακρὰν τῆς ἐπηρείας τοῦ Μπιζανίου. Τῆς Τσούκας δὲ πιπτούσης δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῆ τὸ ὄχυρον Ἅγιος Νικόλαος, ὅπερ εὐρισκόμενον ἀνατολικῶς τῆς Δωδώνης ἔφραττε τὴν ὁδὸν Φιλιατῶν - Δωδώνης πρὸς Ἰωάννινα καὶ οὕτως ὀλόκληρον τὸ δυτικὸν μέτωπον θὰ κατέρρευε.

Ἐπιστρέψαντες τὴν ἔσπεραν ἐκοιμήθημεν εἰς Γρατσανά. Μὲ ἀπησχόλει τὸ ζήτημα τῆς ὁδοῦ πλέον. Ἔστειλα τὴν νύκτα ἓνα χωρικὸν με ἐπιστολὴν πρὸς τὸν στρατηγόν μου νὰ μοῦ ἀποστείλῃ ἓνα λόχον μηχανικοῦ. Τῷ ἔλεγον δὲ «ἐπιχειρήσεις εὐκολωτάτη καὶ ἐνδοξοτάτη, δυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν τὰ Ἰωάννινα ἄνευ χύσεως αἵματος»... Τὸ ἔσπερας ἐφθάσαμεν εἰς Χάνι Φτελιᾶς ἔνθα συναντήθημεν μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας κ. Μοσχοπούλου, εἰς ὃν ἀνέφερα λεπτομερῶς πῶς παρουσιάζονται τὰ πράγματα. Τὸ σχέδιον δὲ τοῦτο ὑπέβαλα εἰς τὸν στρατηγὸν Σαπουντζάκην, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐγένετο δεκτόν, διότι ὁ ἀντικαταστήσας τὸν ἀειμνήστον Ἰωάννου στρατηγὸς Καλάρης, με διευθυντὴν ἐπιχειρήσεων τὸν λοχαγὸν Ζωγράφον, φαίνεται ὅτι εἶχον εἰλημμένην ἀπόφασιν περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Μπιζανίου, πρᾶγμα ὅπερ τὴν προηγουμένην εἶχε τηλεγραφηθεῖ πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν καὶ κοινοποιηθῆ πρὸς τὰς λοι-

πὰς Μεραρχίας, ὅτι ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἔσεται ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Μπιζανίου. Οὕτω λοιπὸν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ Μπιζανίου τῆς 7ης Ἰανουαρίου, ἣτις δὲν ἔφερε τὸ ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα... Τὴν 14ην Ἰανουαρίου ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν ὀλοκλήρου τοῦ Στρατοῦ ἀφίκετο εἰς Ἡπειρον καὶ ἐγκατεστάθη μετὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου εἰς Φιλιππιάδα... Τότε εἶδον τὴν δύναμιν ποῦ ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ στρατοῦ ὁ Διάδοχος. Αἱ μονάδες αἱ ὁποῖαι σχεδὸν διελύθησαν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τῆς 7ης Ἰανουαρίου καὶ ἔνεκα μιᾶς πρωτοφανοῦς κακοκαιρίας, ἀνασυνεκροτήθησαν...

Ἐπανελθὼν τὸ ἑσπέρας εὔρον τὸν λοχαγὸν Σκαρπαλέζον κομίζοντα τὴν ἐξῆς διαταγὴν, τὴν ὁποῖαν τῷ ἔδωκεν εἰς Ἐμὶν Ἀγᾶ ὁ Δούσμανης: «Μὴ ἐπιθυμῶν νὰ διακόψω τὴν ἀρξαμένην κατὰ τοῦ Μπιζανίου ἐπίθεσιν, ἀλλὰ συνεχίζων αὐτὴν ἐντέλλομαι ὅπως ἡ IV Μεραρχία καταλάβει τὸ χωρίον Μανωλίσσα καὶ τὴν βραχώδη (Γόνιμις - δυσανάγνωστον), κρατήσῃ ταῦτα διὰ δύο συνταγμάτων καὶ μιᾶς μοίρας πυροβολικοῦ, ἀποστείλῃ δὲ τὰ ὑπόλοιπα δύο συντάγματα καὶ τὸ πυροβολικὸν εἰς τὸ δεξιόν. (Ἐπιγραφή Κωνσταντῖνος Διάδοχος)... Εἶπον εἰς τὸν στρατηγόν μου, ὅτι ἡ διαταγὴ αὐτὴ δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ διότι... καὶ τοῦ στρατηγοῦ ἀπαντήσαντός μοι: «Καὶ ὁ Διάδοχος»; προσέθεσα: «τότε προτείνω νὰ στείλωμεν ἀναφορὰν τὸ πρῶτον, ὅτι τὸ πυροβολικὸν θὰ θάλλῃ διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἐπίθεσιν, ἀλλὰ τὸ πεζικὸν

νὰ μὴ ἐξέλθῃ πρὶν λάβωμεν διαταγὴν». Οὕτως ἐγένετο, ἀλλ' ὁ Διάδοχος μᾶς ἀπήντησε τηλεφωνικῶς: «ὁ Λαχαγὸς Σκαρπαλέζος γνωρίζει τὰς προθέσεις μου καὶ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ διαταγὴ μου». Τότε εἶπον εἰς τὸν Σκαρπαλέζον: «ποῖαι εἶναι αἱ προθέσεις τοῦ Διαδόχου;» καὶ εἰς ἀπάντησίν του: «τί μ' ἀνακατεύεις ἐμένα» ἀπήντησα ἐν ἐξάψει: «ἔπρεπε νὰ ἔχῃς τὴν στοιχειώδη ἀνδρικήν εἰλικρίνειαν νὰ εἴπῃς εἰς τὸν Δούσμανην ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀπουσίας μου δὲν ἀνῆλθες εἰς Μανωλίσσαν, διότι ἂν ἀνῆρχεσο καὶ ἔβλεπες τὴν κατάστασιν ὅπως τὴν εἶδα ἐγώ, θὰ ἔβλεπες ὅτι ἡ διαταγὴ αὐτὴ δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ δὲν θὰ ἐνέπλεκες οὕτω τὴν Μεραρχίαν». Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν στρατηγόν(*) «Ἐπιτρέπετε, στρατηγέ μου, νὰ πάρω τὸν Μεταξᾶν στὸ τηλέφωνο;» ἠρώτησα.

Οὕτω λαβὼν τὴν ἄδειαν ἐπῆρα τὸν Μεταξᾶν εἰς τὸ τηλέφωνον καὶ ἐματαίωσα τὴν διαταγὴν αὐτήν, ἣτις θὰ ἐπέφερον ἄνευ ἀποτελέσματος αἰμορραγίαν καὶ ἐλάττωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῆς Μεραρχίας. Παρατηροῦμεν ὅθεν ἐξακολούθησιν τῶν διαπραττομένων ὑπὸ τῶν ἐν Γερμανίᾳ σπουδασάντων ἐπιτελῶν σφαλμάτων εἰς θάρος τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Διαδόχου.

Ὁ Στρατηγὸς Π. Δαγκλῆς καὶ οἱ προτάσεις Καλογερά

Τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἀποστολῆς του ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς Δαγκλῆς καὶ ἀναλαβὼν τὰ καθήκοντα τοῦ Ἐπι-

τελάρχου συνέστησεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον «νᾱ ἐξετασθοῦν αἱ προτάσεις τοῦ Καλογερά, διότι ἐγὼ τὸν γνωρίζω εἶναι καλὸς ἀξιωματικός». Μετὰ ταῦτα ἔλαβον παρὰ τοῦ τότε λοχαγοῦ Πάλλη διαταγὴν τοῦ Στρατηγείου νᾱ κατέλθω εἰς Φιλιππιάδα μὲ ὅλας τὰς προτάσεις μου καὶ νᾱ παρουσιασθῶ εἰς αὐτὸ τὴν 10ην πρωϊνὴν τῆς ἐπομένης. Ἔσπευσα μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ στρατηγοῦ μου. (Φυσικὰ δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι συνετέλεσαν αἱ συστάσεις τοῦ Δαγκλή, τὰς ὁποίας θραδύτερον ἔμαθα παρὰ τοῦ ἰδίου).

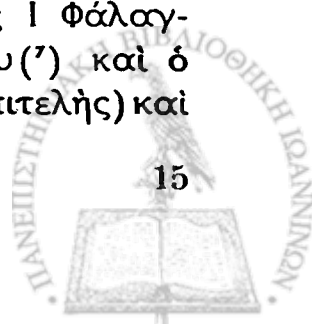
Μεταβάς εἰς Φιλιππιάδα εὐρῆκα ὄλον τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον συγκεντρωμένον καὶ ἔτοιμον πρὸς συζήτησιν μὲ τοὺς χάρτας ἀνοικτούς. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι παραπλεύρως ἐκεῖ εὐρίσκετο ὁ στρατηγὸς Ἄ. Σοῦτσος μὲ τὸν γαμβρόν του Β. Μελάν.⁽⁵⁾ Ἐπὶ δύο ὥρας συζητούσαμεν. Διεκόψαμεν νᾱ φᾶμε καὶ ἤρχισαμεν πάλιν τὴν συζήτησιν, ἥτις διεξήγετο μεταξὺ τοῦ Μεταξᾶ καὶ ἐμοῦ. Ἐνθυμοῦμαι μάλιστα τὴν τελευταίαν ἐρώτησιν τοῦ Μεταξᾶ : «Δὲν φοβεῖσαι, Καλογερά, ὅταν τὰ στρατεύματα ἡμῶν φύγουν πρὸς τ' ἄριστερά μήπως ὁ ἐχθρὸς ἀναλάβει ἐπίθεσιν μὲ ἄξονα τὴν ὁδὸν πρὸς Φιλιππιάδα;» Ἀπήντησα δὲ ὡς ἐξῆς : «Ὁ ἐχθρὸς διὰ ν' ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν χρειάζεται πεζικὸν καὶ πυροβολικὸν κινήσεως, ὅπερ δὲν ἔχει». Τότε ὁ Δούσμανης μὲ τὸν Μεταξᾶν μὲ πῆραν ἰδιαιτέρως καὶ μοῦ εἶπεν ὁ Δούσμανης : «Ἡμᾶς μᾶς ἔπεισες, θὰ τὰ ποῦμε καὶ εἰς τὸν Διάδοχον. Σοῦ συνιστῶ ἐχεμύθειαν». Εἰς ταῦ-

τα ἀπήντησα : «Ἐχεμύθεια γνωρίζω ὅτι ἀπαίτεῖται ἀφοῦ πρόκειται περὶ αἰφνιδιασμοῦ, ἀλλὰ θὰ σᾶς παρακαλέσω νᾱ ἐκλέξωμεν τοὺς Διοικητὰς τῶν Φαλάγγων καὶ τὰς μονάδας, αἱ ὁποῖαι θὰ λάθουν μέρος, διότι ἐγὼ γνωρίζω καλῶς ταῦτα».

Πράγματι ἐξελέξαμεν ἀπὸ κοινοῦ...

Ὅταν τὸ ἑσπέρας ἀφίχθην εἰς τὴν Μεραρχίαν μὲ ἠρώτησεν ὁ στρατηγὸς «τί ἐκάματε;» Ἀπήντησα ὅτι συνεζητήσαμε τὰς προτάσεις μας. Ὅταν τὴν ἐπομένην μετέβῃ ὁ Μ. Μεταξᾶς,⁽⁶⁾ (ἄλλος αὐτός, ὅστις ὑπηρετεῖ εἰς τὸ στρατηγεῖον τῆς IV Μεραρχίας) εἰς Φιλιππιάδα τὰ ἔμαθεν ὅλα καὶ ἐπανελθὼν τὰ εἶπεν εἰς τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον, ὅστις ὀργισθεὶς μ' ἐκάλεσε καὶ μοῦ εἶπεν : «Ἐλήφθησαν ἀποφάσεις καὶ δὲν μοῦ εἶπες τίποτε;» Ἐγὼ δὲ ἀπήντησα ὡς ἐξῆς : «Στρατηγέ μου, πταίουν αὐτοὶ ποὺ τὰ εἶπαν εἰς τὸν κ. Μεταξᾶν, ἐνῶ ἐπρόκειτο περὶ αἰφνιδιασμοῦ, ἐγὼ δὲν εἶπα τίποτε, διότι γνωρίζω, ὅτι ὁ αἰφνιδιασμὸς ἀπαιτεῖ ἐχεμύθειαν. Ἐγὼ ἐξησφάλισα δι' ὑμᾶς τὴν διοίκησιν τῶν τριῶν Φαλάγγων μὲ ἐμέ ὡς Ἐπιτελάρχην».

Τὴν 15ην Φεβρουαρίου ὁ Διάδοχος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του ἐλθὼν εἰς Χάνι Ἐμὶν Ἀγᾱ ἐκάλεσε τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον καὶ ἐμέ. Ἀφοῦ προσήλθομεν μᾶς παρεδόθη ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων (μὲ μόνην μεταβολὴν ὅτι ἐστέλλετο ὡς Ἐπιτελάρχης τῆς I Φάλαγγος ὁ κ. Παπαθασιλείου⁽⁷⁾ καὶ ὁ κ. Πέτσας ἔμενεν ὡς ἐπιτελής) καὶ

εὐχαί. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι ὅταν κατηρχόμεθα τὴν κλίμακα τοῦ Χανίου ὁ Δούσμανης μ' ἐκράτησεν ὀλίγον ὀπίσω καὶ μοῦ εἶπεν: «Ἐχε τὸν νοῦ σου, σ' ἐσὲ βασιζόμεθα». Τῷ ἀπήντησα: «Μείνατε ἀπολύτως ἡσυχος».

Τὸ ἑσπέρας τῆς 17ης ἔγραψα τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων καὶ ὁδηγίας, ἐχρησιμοποιοῦν δὲ τὸν λοχίαν Ἡλιοπούλου (τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν τῶρα δυστυχῶς τότε δὲν ὑπῆρχαν) καὶ ξημερώνοντας ἦλθαν τὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα προωρίζοντο διὰ τὴν I Φάλαγγα. Ἀφοῦ ταῦτα ἀνεπαύθησαν ἐπὶ δύο σχεδὸν ὥρας, διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Δελαγραμμάτικας εἶδε τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον καὶ ἔλαβε τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων καὶ ὁδηγίας, ἐτέθησαν εἰς κίνησιν.

Αὐτὸ ἦτο τὸ σχέδιον, ὅπερ ἐξετελέσθη ἀκριβῶς. Εἶναι δὲ θαῦμα ὅτι ἐνῶ ἐπρόκειτο περὶ αἰφνιδιασμοῦ καὶ ἐσχεδιάσθη τὴν 18 Δεκεμβρίου τοῦ 1912 ἐξετελέσθη ἀκριβῶς μετὰ δύο μῆνας, ἦτοι τὴν 20 Φεβρουαρίου 1913.

Εἰς Ἰωάννινα ἔμεινα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Μιχαηλίδου...» (*)

Σὲ ἐπίρρωση τῶν παραπάνω θὰ παραθέσουμε κι' ἓνα πρόχειρο σχεδιάγραμμα τοῦ ἴδιου τοῦ Καλογερά, ἀπὸ τὸ προσωπικὸ του ἀρχεῖο καὶ πού παρέδωσε, ὅπως θὰ δοῦμε, στὸν τότε λοχαγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Γιάννη Μεταξά. Σὲ συνέχεια τοῦ σχεδιαγράμματος εἶχε συντάξει καὶ σχετικὸ ὑπόμνημα ὀπως παρακάτω:

Σχεδιάγραμμα καὶ ὑπόμνημα

Τὸ Ν.Α. τῆς κορυφογραμμῆς Ἁγ. Ἰωάννου — Τσοῦκα — 750 ἔδαφος: γαιῶδες κυματοειδὲς κατάλληλον πρὸς προσπέλασιν, ὀχύρωσις Τσοῦκας καὶ Ἁγ. Νικολάου σμικρῆς σημασίας. Σαδοβίτσης ἀγνοῶ, ἀλλ' οὐχὶ σημαντικῆς.

Ἡ Ν.Δ. τῆς ἄνω κορυφογραμμῆς κοιλὰς κατάλληλος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν πρὸς ἔλιγμόν καὶ ἐπίθεσιν 2 Μεραρχιῶν. Ἡ συγκέντρωσις πρὸς Β. Μπαγουσιούς ἀποκαλύπτεται. Εἶχον προτείνει τὴν γνώμην νὰ γίνῃ ἡ συγκέντρωσις τῶν δύο Μεραρχιῶν IV καὶ VI κεκαλυμμένη μεταξὺ Γρατσανὰ καὶ Μπαγουσιούς καὶ ἐκεῖθεν αἰφνιδία ἐπίθεσις με κατεύθυνσιν Τσοῦκας - Σαδοβίτσας. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος καὶ Μανωλιάσα θὰ ἐπιπτον ἀφ' ἑαυτῶν. Πρὸς τοῦτο ἔχει ἐπισκευασθεῖ ἡ ὁδὸς διὰ Κοπάνης εἰς Πλέσα, ἀπητοῦντο δύο ἡμέραι διὰ τὴν συγέντρωσιν ἐκάστης Μεραρχίας Ἡ ἐπίθεσις τῆς πρώτης ἡμέρας ἀν δὲν ἐπέφερεν τελικὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἐπέφερε τὴν εὐχερῆ συγκοινωνίαν διὰ στενωποῦ Μανωλιάσας διὰ τὴν διατροφήν. Τὸ Μπιζάνι θὰ ἀπησχολεῖτο διὰ τῶν δύο ἄλλων Μεραρχιῶν καὶ τοῦ πυροβολικοῦ θαρέως καὶ πεδινοῦ. Ἄλλ' ἤδη αἱ δυνάμεις ἔχουσιν ἐμπλακῆ. Φρονῶ ὅμως ὅτι ἀκόμη δεόν νὰ μελετηθῇ ἐάν δὲν θὰ εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἀνοιχθῇ ρωγμὴ διὰ τῶν 750, Ἁγ. Νικολάου, Τσοῦκας διὰ τῆς IV Μεραρχίας καὶ διὰ μιᾶς ἑτέρας Μεραρχίας διὰ τῆς στενωποῦ Μανωλιάσας νὰ ἐκτελεσθῇ ἔλιγμός πρὸς

Σαδοβίτσαν καὶ πάλιν ταυτοχρόνως ἐπίθεσις πρὸς Μπιζάνι διὰ τῶν πυρῶν ὀλοκλήρου τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ καὶ θαρέως ὅπως μὴ μείνωσιν ἐλεύθερα τὰ πυρά του. Πάντως αἱ δύο Μεραρχίαι τοῦ ἀριστεροῦ δέον νὰ εἶναι ἐνισχυμέναι καὶ νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ 6 τουλάχιστον ὀρειθατικῶν πυροβόλαρχιῶν, ἵνα μὴ τυχὸν ὁ ἐχθρὸς τηρῶν τὸ Μπιζάνι δι' ὀλίγων δυνάμεων παρουσιασθῆ κατὰ τῶν Μεραρχιῶν τοῦ ἀριστεροῦ διὰ περισσοτέρων δυνάμεων. Ἐπίσης δέον νὰ ἐξετασθῆ ἡ σημασία τοῦ ὄχυροῦ τῆς Σαδοβίτσας.

Ἡ γνώμη μου αὕτη εἶχεν ὑποστηριχθῆ σχεδὸν παρὰ πάντων ὅταν ἀκόμη δὲν εἶχον ἐμπλακῆ αἱ δυνάμεις, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐγένετο δεκτὴ.

Μετέβην μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Μοσχοπούλου εἰς τὸ δεξιὸν ἐνήργησα καὶ ἐκεῖ ἀμέσως ἀναγνώρισιν. Τότε κατείχετο ἡ Ἀετοράχη καὶ τὰ ὑψώματα τοῦ Λοζέτσι καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ πλήρης ἀναγνώρισις.

Διειδὼν ὅμως καὶ ἐπίσθην ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων ὅτι ἡ κατὰ τοῦ Μπιζανίου (Ν. κλιτύαι) ἐπίθεσις θάλλεται ἀποτελεσματικῶς ἐκ Κουτσολιό καὶ Καστρίσης.

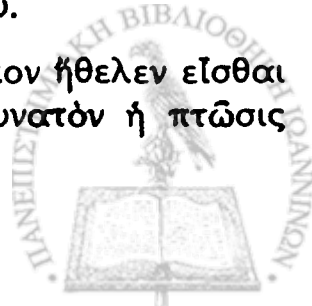
Ἐμόρφωσα λοιπὸν τὴν γνώμην ὅτι δέον νὰ ἐπιτηρῆται τὸ δεξιὸν πλευρὸν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κουτσολιό καὶ Καστρίσης καὶ ὅτι δέον νὰ ἐπιζητηθῆ ἡ ρωγμὴ κατὰ τῆς Ν.Δ. κλιτύος τοῦ Μπιζανίου εἰς τὰ ὄρια II καὶ VIII Μεραρχίας ἔνθα τὸ σημεῖον τοῦτο δύναται νὰ βληθῆ δι' ὀλοκλήρου τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ καὶ κατὰ μέτωπον καὶ

πλευρὸν χωρὶς νὰ θάλλεται ἐκ τινος ἄλλου ὄχυροῦ. Ἐπίσθην ὅτι οἱ στρατιῶται μας δὲν θὰ θαδίσωσι εὐκόλως νὰ διέλθωσιν τὰ συρματοπλέγματα καὶ τὰ ἐπιμελημένα χαρακώματα πεζικοῦ. Εἶχον σκεφθῆ ὅτι θὰ ἦτο εὐκολώτερον δι' ἐκλεκτῶν τμημάτων νὰ ἐπιζητηθῆ ἡ διόδος κατὰ τὴν νύκτα (1—2 ὥρας πρὶν φωτίση) καὶ πρὸς τοῦτο ἀνεγνώρισαν μίαν ζώνην μὴ ἔχουσαν συρματοπλέγματα εἰς τὸ ὄριον τῶν δύο Μεραρχιῶν. Εἶχον παραλληλίση πρὸς τοῦτο τὰ Ἐπιτελεῖα τῶν II καὶ VIII Μεραρχιῶν καὶ τινὰς ἀξιωματικούς τοῦ πυροβολικοῦ, ἔμειναν σύμφωνοι.

Σὰς γράφω πάντα ταῦτα κ. λοχαγέ (Σημ. Α.Μ. ἐννοεῖ Ἰ. Μεταξᾶ) μὲ τὴν διακαῆ ἐπιθυμίαν μὴ τυχὸν Σὰς διευκολύνωσι καὶ Σὰς παρακαλῶ μὴ μὲ παρεξηγήσητε. Διότι φρονῶ ὅτι ἔχομεν μπλέξει καὶ ἡ διεξοδος εἶναι δύσκολη, ἰδίᾳ διότι ὁ καιρὸς εἶναι ἀκατάλληλος καὶ ἰδιαιτάτα διότι πάντες ἐκουράσθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ εὐζωνοὶ! Εὐχομαὶ ὁ Θεὸς νὰ σὰς φωτίση νὰ εὕρητε τὸν καλλίτερον συνδυασμόν, ἵνα μὴ τυχὸν τώρα εἰς τέλος, ἔχομεν κανὲν COUP οὐχὶ εὐχάριστον.

Σοβαρῶς νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν Σας παρακαλῶ ὅτι οἱ στρατιῶται μας ἰδίᾳ εἰς ὃ σημεῖον εὐρίσκονται ἀνευ στελεχῶν καὶ ἐξηντλημένοι εὐχερέστερον θὰ ὑποστῶσι τοὺς κόπους καὶ στερήσεις, ὅταν πεισθῶσιν ὅτι ἔχουσι νὰ ἐκτελέσωσιν εὐχερέστερον ἐλιγμόν παρὰ νὰ θαδίσωσιν ἐναντίον τοῦ ὄχυροῦ.

Ἐπίσης μελετητέον ἤθελεν εἶσθαι ἔάν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ἢ πτώσις

τῆς Καστρίτσας δι' ἑλιγμῶν καὶ νὰ ἐπιζητηθῆ ἐκεῖθεν ἡ ρωγμή.

Μετ' ἀπείρου ὑπολήψεως
ὑπογρ. Ι. Β. ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ

Υ.Γ. Τὸ σχεδιάγραμμα ἐκ μνήμης ἐντελῶς, διότι οὔτε χάρτην ἔχω — ὑποθέτω ὅτι δίδει μίαν ιδέαν γενικῆν.

Πρὸ τοῦ 7ου Συντάγματος ἡ προέλασις ἐκ τῆς βραχέως ράχεως ἀδύνατος ἐκατέρωθεν ταύτης, δηλ. Β.Α. τοῦ 750 καὶ πρὸ τοῦ 9ου εὐκολος ἡ προέλασις πρὸς τὴν πεδιάδα.

Σᾶς παρακαλῶ θερμῶς μοὶ ἐπιστρέψετε τὴν μικρὰν αὐτὴν ἐργασίαν ὅταν δὲν θὰ Σᾶς χρειάζεται.

Διὰ τὸν λοχαγ. κ. Ι. Μεταξᾶν.

Ἡ πιὸ πάνω ἐργασία ἐπιστράφηκε τὴν 2 Φεβρουαρίου 1913 ὅπως παρακάτω σχετικὸ σημείωμα τοῦ Ἐλ. Βερνάρδου.

2 Φεβρ. 1913

Φίλτατε Γιάννη

Ἐσωκλείω τὸ πρὸς τὸν κ. Μεταξᾶν σχεδιάγραμμα μετὰ σημειώσεων σου ὃ τὸν παρεκάλεσες νὰ σοὶ ἐπιστρέψῃ. Τί φοβερὸ κρῦο καὶ τί θὰ τραβοῦν οἱ δυστυχισμένοι στρατιῶται μας. Ἄς κάμωσιν ὀλίγην ὑπομονὴν ἀκόμη.

Τὰ σέβη μου εἰς τὸν Στρατηγόν σου, Σκαρπαλέζον καὶ Βίδον ἀσπάζομαι καί... (μία λέξις δυσανάγνωστος).

Σέ φιλῶ

ὑπογρ. Ἐλ. Βερνάρδος (°)

Τὸ παραπάνω σχεδιάγραμμα καὶ ὑπόμνημα μᾶς κάνουν νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ πρῶτο χέρι ὅλες τὶς δυσχέ-

ρειες -τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων στὴν Ἠπειρο, τὴν σκληρότητα τοῦ πολέμου 1912—13 καὶ τὴν κόπωση τοῦ στρατοῦ. Μᾶς κάνουν ἀκόμα νὰ γνωρίσουμε πόσες δυσκολίες ἀντιμετώπισε ὁ στρατός μας στὰ κακοτράχαλα Ἠπειρώτικα βουνά, ποὺ ἀπὸ τὴν αἰτία τοῦ καλὰ ὀχυρωμένου Μπιζανίου, ἦταν τὸ δυσκολώτερο μέρος τοῦ πολέμου 1912—1913. Σ' ὄλες τὶς ἀντιξοότητες μπορέσαμε ν' ἀντεπεξέλθουμε χάρις στὴν ἐμπειρία τῶν στρατιωτικῶν μας, ἀλλὰ πρὸ παντὸς χάρις στὴν ὀρμὴ τὴν ἐπιθετικότητα καὶ τὴ θέληση τοῦ Ἑλληνα φαντάρου. Ἐτσι ἡ λέξις «Μπιζάνι» θὰ παραμείνει σύμβολο ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως.

Ἡ ἱστορία γράφεται ἰδιαίτερα μὲ ντοκουμέντα καὶ ἔγγραφα σὰν τὰ παραπάνω, ποὺ παραθέσαμε λύνουν πολλὰ ἐρωτηματικὰ ὅσον ἀφορᾷ τὸ σχέδιο γιὰ τὴν πτώση τῶν Ἰωαννίνων. Τὸ σχέδιο θέβαια ἐκτελέστηκε ἔπειτα ἀπὸ διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ποὺ ἀρχηγός του ἔδοξε νὰ εἶναι τότε ὁ Ἠπειρώτης Στρατηγὸς Παν. Δαγκλῆς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Διάδοχο Κωνσταντῖνο. Ἡ ιδέα ὅμως τῆς ἐπιθέσεως ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ, ὅπως μᾶς δείχνει καὶ τὸ πρόχειρο σχεδιάγραμμα ἀνήκει στὸν Ἰ. Καλογερά, ποὺ ἔτσι μᾶς φανερώνει καὶ τὴ σωστὴ του σκέψη.

Ἄλλὰ ἄς προσθέσουμε σὰν κατακλείδα καὶ τὰ παρακάτω, ὅπως τὰ ἀναγράφει ὁ ἴδιος ὁ Καλογεράς.

«Ὁ φίλος κ. Γ. Δουζίνας ἀναλαβὼν τὴν συγκέντρωσιν τῆς ὕλης καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ «ἔργου» τοῦ Βενι-

ζέλου, όταν έφθασεν εις τὸ κεφάλαιον περί έκπορθήσεως τοῦ Μπιζανίου καὶ καταλήψεως τῶν Ἰωαννίνων γνωρίζων ὅτι τὸ σχέδιον τῆς καταλήψεως ἦτο ἰδικόν μου, ἐζήτησεν ἀπὸ ἐμὲ νὰ γράψω τὰ σχετικὰ μὲ τὸ σχέδιον ἐκεῖνο.

Πράγματι, ἡ πατρότης τοῦ σχεδίου τῆς καταλήψεως ἐκείνης ὀφείλεται εἰς ἐμὲ καὶ εὐχαρίστως ἀνταποκρίνομαι εἰς τὴν έκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν, πρῶτον μὲν διότι πρόκειται ν' ἀσχοληθῶ καὶ ἐγὼ περί ἀνδρὸς τοσοῦτον δοξάσαντος τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ εὕρη τὰ στοιχεῖα ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος ἐκ τῶν ὁποίων θὰ δυνηθῆ νὰ περιγράψῃ μίαν ἀπὸ τὰς ἐνδοξωτέρας σελίδας τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας...»

Ποιὸς ὅμως εἶναι ὁ Ἰωάννης Β. Καλογεράς; Σὲ πολλές ἐγκυκλοπαίδειες διαβάσαμε γιὰ τὴν προσωπικότητά του, γι' αὐτὸ θὰ γράψουμε ὀλίγα.

Γεννήθηκε στὴ Σπαρτιὰ Αἰτωλοακαρνανίας τὸ 1876 καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1957. Ἀνθυπολοχαγὸς τῆς Σχολῆς Ὑπαξιῶν τὸ 1904. Τὸ 1911 καὶ 1912 μαθητὴς στὴ Σχολὴ Πολέμου τοῦ Παρισιοῦ. Καθηγητὴς τῆς τακτικῆς στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων. Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους σὲ μέτωπο τοῦ Στρυμόνα. Σὲ συνέχεια Ἐπιτελάρχης Στρατιᾶς Θράκης (1920). Ἐπιτελάρχης Στρατιᾶς Ἐβρου τὸ 1922. Τὸ 1926 ἀποστρατεύθηκε σὰν ὑποστράτηγος ὅποτε ἐκλέχτηκε πολλές φορές βουλευτὴς

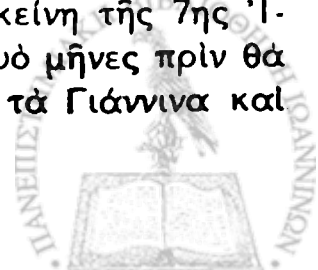

Ἀρχόντισσα Ἰωαννίνων (Ἑλένη Λ. Μελά).

Ἀθηνῶν. Τὸ 1931 διετέλεσε ὑπουργὸς Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης.

Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰ. Καλογεράς, πού σὰν ὑπολοχαγὸς τὸ 1912-1913 εἶχε συλλάβει τὸ σχέδιο γιὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως ἐπίθεση (ἀπὸ τὴν Τσοῦκα - Σαντοβίτσα - Ἅγιο Νικόλαο) καὶ πού ἀπέληξε στὴν κεραυνοβόλο ἄλωση τῶν Ἰωαννίνων. Ἔτσι ἔπειτα ἀπὸ 482 χρόνια ἀνείπωτης σκλαβιᾶς λευθερώθηκαν τὰ Γιάννινα.

Ἄν ὁ Καλογεράς εἶχε εἰσακουσθεῖ καὶ τὸ σχέδιό του ἐτίθετο σὲ ἐνέργεια ἀπὸ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1912 θὰ εἶχαν ἀποφευχθεῖ πολλές θυσίες ἰδιαίτερα ἐκείνη τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1913. Δυὸ μῆνες πρὶν θὰ εἶχαν ἐλευθερωθεῖ τὰ Γιάννινα καὶ

Βεχίπ Μπέης.

ἔτσι πολλές μάννες δὲν θὰ εἶχαν κλάψει.

Στὸ Στρατηγὸ Καλογερά ὀφείλεται ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ γέρας τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων, τῆς πόλεως αὐτῆς τῶν θρύλων. Οἱ Πανέλληνες τοῦ ὀφείλουν πολλὰ καὶ οἱ Ἠπειρωτὲς πάντα εὐγνώμονες θὰ θὰ τὸ ἀποδείξουν. Ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά. Δὲν θὰ ξεχάσουμε ὅμως ἐδῶ καὶ τρεῖς γενναίους ἄνδρες, τοὺς ἥρωες Συνταγματάρχη Παπαδόπουλον καὶ τοὺς ταγματάρχες Βελισαρίου καὶ Ἰατρίδη, ποὺ πρῶτοι μπῆκαν στὰ Γιάννινα.

Ἔτσι σφιχτὰ δεμένος μὲ τὴν πόλη τῶν Ἰωαννίνων ὁ Καλογεράς, ἦταν πεπρωμένο, γιατί δὲν ἦταν ἀπλῆ περίπτωση, νὰ παντρευτῆ ἡ θυγατέρα του Ἐλένη, τὸ μονάκριβο

παιδί του, ἓναν ἄξιο Γιαννιώτη, τὸν ἀείμνηστο φίλο καὶ συμμαθητῆ μου στὴ Ζωσιμαία, τὸν διακεκριμένο πολιτικὸ μηχανικὸ καὶ ἀνώτατο κρατικὸ ὑπάλληλο, τὸν Θωμᾶ Β. Καζαμία, ποὺ διετέλεσε καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑταιρείας.

(1) Σημ. Συντάξεως: Ὁ κατόπιν διατελέσας Πρόεδρος τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑταιρείας.

(2) Τὰ χειρόγραφα εἶναι διὰ χειρὸς τῆς συζύγου τοῦ στρατηγοῦ, ποὺ τῆς τὰ ὑπαγόρευε.

(3) Τὰ ἴδια ἀναγράφονται καὶ εἰς τὴν Στρατιωτικὴν καὶ Ναυτικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν, τόμος 3, σελ. 594.

(4) Στρατηγὸν Μοσχόπουλον.

(5) Βασίλειος Μιχ. Μελάς, τότε ὑπάρχων καὶ μετέπειτα ἀντιστράτηγος.

(6) Μενέλαος Μεταξᾶς ἐξάδελφος τοῦ Ἰωάν. Μεταξᾶ.

(7) Φίλος τοῦ Ἰ. Μεταξᾶ ὁ Παπαβασιλείου. Θέλησε ὁ Μεταξᾶς νὰ τὸν προωθήσει, γιὰ νὰ δοξασθῆ κι' αὐτός, ὅπως γράφει ὁ Ἰ. Μεταξᾶς σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν γυναῖκα του (προσωπικὸ ἡμερολόγιο, τόμος 1).

(8) Ἐννοεῖ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱατροῦ Β. Μιχαηλίδου.

(9) Ἐλευθέριος Βερνάρδος, λοχαγὸς τὸ 1913 στὸ Γεν. Στρατηγεῖο.

Ἰωάννης Β. Καλογεράς.

ΤΟ ΑΝΔΡΟΦΟΝΟ ΜΠΙΖΑΝΙ ΒΡΑΧΝΑΣ ΤΟΥ ΑΝΑΓΕΝΝΩΜΕΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Οἱ Βαλκανικοὶ λαοὶ πορεύονται πρὸς τὴ νίκη

Σὲ διάστημα 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς 5ης Ὀκτωβρίου 1912, ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου, τὰ Βαλκανικὰ Κράτη ἔλυσαν τὸ περίφημον Ἀνατολικὸ Ζήτημα, κατὰ τὸν φιλανθρωπότερο, δικαιότερο καὶ ἐκπολιτιστικώτερο τρόπο.

Ἡ δύναμη μιᾶς ἱστορικῆς αυτοκρατορίας, ἡ ὁποία ἐπὶ πέντε αἰῶνες ἐκυριάρχησε στὸν μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης χῶρο ἔσβησε, σάν σκιά. Ἦταν γνωστὸ ὅτι αὐτὴ ἐσπάρασσετο ἀπὸ ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις, πού τὴν εἶχαν ἐξασθενήσει, ἀλλ' ἐπιστεύετο ὅτι ἡ στρατιωτικὴ τῆς δύναμη ἦταν ἀκεραία. Ἐπιστεύετο ὅτι μὲ τὶς ἰσχυρὲς δυνάμεις, πού διέθετε στὴ Βαλκανικὴ θὰ κρατοῦσε ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀμυνα κατὰ τῶν ἐπιθετικῶν ἐχθρῶν τῆς. Τί μεσολάβησε, ὥστε μέσα σὲ λίγες μέρες νὰ καταλυθῇ ἡ κυριαρχία τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους στὴν Εὐρώπη;

Τὸ ἀπροσδόκητο τοῦτο ἀποτέλεσμα τὸ ἔδωσε ὁ ἠθικὸς παράγοντας τὸ ἀκμαῖο ἔθνικὸ αἶσθημα τῶν συμμάχων στρατῶν, ἡ ἀμοιβαία ἀμίλλα, ἡ συναίσθησις τοῦ δικαίου τοῦ ἀγῶνα, ἡ ὁρμὴ τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε

ἡ ἱερότητα, ἡ ἀπόφασις γιὰ τὴν καλυτέρευσις τῆς τύχης τῶν ἐχαλύθδωσαν τὴ θέλησις τῶν Βαλκανικῶν Συμμάχων.

Τὸ παράδειγμα τοῦ μικροῦ Μαυροβουνίου, πού ἐπὶ ἡμέρες ἀγωνίζονταν μὲ ἐπιτυχία μόνον τοῦ ἐναντίου ὑπερτέρων Τουρκικῶν δυνάμεων ἐμψύχωσε τοὺς συμμάχους, νὰ φέρουν τὰ πρῶτα ἐλπιδοφόρα ἀποτελέσματα καὶ ἐκεῖνα πάλιν ὠθησαν τὴν γενναία ὁρμὴ τους σὲ πράξεις θαυμάσιες.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ κατάκτησις παραδίδονταν ἀμαχητὶ συμπαγεῖς Τουρκικὲς δυνάμεις δεκάδων χιλιάδων τουρκικοῦ στρατοῦ, στὸν ὁποῖον ἦταν ἐμπιστευμένη ἡ ὑπεράσπισις πλουσιωτάτης πόλεως, ὅπως ἡ ἑλληνικὴ Θεσσαλονίκη.

«Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ὅπως κατὰ τὸ 1897, εἶχε σχηματισθῇ ἐν Ἠπειρῷ ἰδιαιτέρα στρατιά ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τοῦ Ἀντιστρατήγου Σαπουντζάκη. Ἡ στρα-

Ἀγκίστρωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ μπροστὰ στὸ Μπιζάνι

τιὰ αὐτὴ, τῆς ὁποίας πυρὴν ἦσαν τὰ περφημα εὐζωνικὰ τάγματα, ἀμα τῇ κηρύξει τοῦ πολέμου διέβη τὸν

τοῦ ἐχθροῦ ἀγγιστρωμένου εἰς τὰς πέραν τοῦ Ἀράχθου θέσεις Γρίμποβον, τὸν ὁποῖον ἀνέτρεψε εὐκόλως καὶ προήλασε διὰ τῆς ὀροσειρᾶς πρὸς Πέντε Πηγᾶδια - Πεστὰ μέχρι τῆς ἀνατολικῶς τοῦ Μπιζανίου Ἀετορράχης.

Ἡ ἀγωνία τῆς θρυδικῆς πόλεως ὁτὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ - Σελίδες τῆς ἐποχῆς

Ἡ Γκὺ Σαντεπλαίρ, ἡ σύζυγος τοῦ Γάλλου Προξένου τῶν Ἰωαννίνων γράφει :

«Ἡ εὐψυχία αὐτῆ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος, ὅσον ἡ ἐν γένει κατάσταση τῆς πόλεως ἔχει φθάσει εἰς δραματικὴν ἀποκορύφωσιν.

Ἐνῶ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἀπὸ 3 ἡδὴ μηνῶν ἔχομε ἕνα τιτάνιον ἀγῶνα, ἐνῶ αἱ μάχαι μαίνονται καθημερινῶς, μὲ προχωρήσεις καὶ ὑποχωρήσεις τῶν ἀντιπάλων στρατῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἕνας λόφος ἀνήκει ὁτὲ εἰς τοὺς μὲν, ὁτὲ εἰς τοὺς ἄλλους, ἐνῶ τὰ ὑψώματα τῆς Μανωλιάσας ἀπωλέσθησαν καὶ ἐξανακυριεύθησαν τέσσαρας φορὰς εἰς τὴν πόλιν πλανᾶται τὸ φάσμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς πείνης.

Νέα νοσοκομεῖα ἀπαύστως αὐτοσχεδιάζονται. Λέγουν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν εἰς τὴν πόλιν ὑπερβαίνει τὰς τέσσαρας χιλιάδας.

Δὲν βγαίνει κανεὶς ἀπὸ τὴν πόλιν χωρὶς νὰ συναντήσῃ πενθίμους συνοδείας· νεκροκρέβατα ἔξ, ὀκτώ, δέ-

κα μαζί φερόμενα εἰς τὰς χεῖρας. Καὶ οἱ ζῶντες ὑποφέρουν. Ἐν μέσῳ τῆς πενθίμου ταύτης τραγωδίας ἀναγγέλλεται ἡ ἐρχομένη πείνα. Δὲν ὑπάρχει πλέον ἄλευρον οὔτε λευκὸν οὔτε μαῦρον, οὔτε ψωμί ἐκ σίτου ἢ σίκαλης. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀραβόσιτος σπάνιος καὶ ἀκριβός. Σύνηθες θέαμα αἱ διαρπαγαὶ τῶν ἀρτοποιείων. Ὅταν ἀντιπρόσωποι ξένων δυνάμεων λέγουν εἰς τὸν Βεχῆπ Βέην περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἰδίως δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀπαντᾶ:

— Δὲν μπορῶ νὰ κάμω τίποτε γι' αὐτούς. Ἐὰν οἱ Χριστιανοὶ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πείνα τὴν Δευτέρα, οἱ Μουσουλμάνοι θὰ πεθάνουν τὴν Τετάρτην. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη διαφορὰ! Καὶ ὁ μὴ ἐλπὶς παραμένει. Ἡ εὐχὴ ψελίζεται ἀκόμη ἕως ὅτου τὰ χεῖλη παγώσουσιν». Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ νικήσῃ. Ἡ Ἡπειρος θὰ γίνῃ, θὰ ξαναγίνῃ ἑλληνική. Πότε; Πῶς; Λίγο μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἦρθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Καὶ οἱ γέροντες παρακαλοῦν τὸν Θεὸν νὰ ζήσουν ἀκόμη ὀλίγον διὰ νὰ ἴδουν πρὸ τοῦ θανάτου τῶν ἑλληνικὸν στρατὸν εἰσερχόμενον ἐλευθερωτὴν εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν δοξασμένην κυανόλευκον νὰ κυματίσῃ ἐλευθέρᾳ καὶ ἐνδοξῶς ἐπὶ τῆς πόλεως».

«7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ: Μία ἑλληνική ἐφημερὶς λάθρα εἰσελθοῦσα εἰς τὴν πολιορκημένην πόλιν ἐχαρακτήριζε τὸν ἀγῶνα ὡς γιγαντομαχίαν. Ἡ λέξις δὲν ἐνθυμίζει μόνον τὴν φο-

φεράν πάλιν τῶν δύο στρατιῶν, ἀλλὰ ἐκείνων τῶν φοβερῶν καὶ σκοτεινῶν στρατιωτῶν τῶν ὀρέων. Ὁλος αὐτὸς ὁ ἄγριος ὄγκος, τὰ ἐπιβουλα στενά, τὰ ἀπόρθητα φρούρια, τὰ ὁποῖα ἡ φύσις δεξιωτέρα καὶ δυνατωτέρα τοῦ ἀνθρώπου ἐδημιούργησε πολεμοῦν ἀπὸ λόφον εἰς λόφον, ἀπὸ θράχον εἰς θράχον.

Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ λόφοι καὶ οἱ θράχοι προελαύνουν εἰς τὴν πόλιν. Σήμερον μάχονται. Τὸ Μπιζάνι θροντᾷ φρικωδῶς. Μήπως γίνεται γενικὴ ἐπίθεσις;

Θεσματικὲς ἀλλαγὲς ἐπὶ Βαλκανικῇ σκηνῇ καὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἀπώλειας τῶν στρατιωτικῶν κερδῶν

Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1912 ἡ προσοχὴ καὶ ἡ συγκίνησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐστρέφοντο πρὸς τὰ Ἰωάννινα. Μαζὶ μὲ τὴν Σμύρνην, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θεσσαλονικὴν, ἡ πόλις «φρούριον» ἦτο ἀκοίμητος ἐστία τοῦ δούλου Γένους. Ἐπὶ ἑβδομάδας ἤδη μακρὰς δὲν ὑπέκυπτεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὀρμὴν.

Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος καθώρισεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἀμυντικὴν τὴν ἀποστολὴν τῆς ἠπειρωτικῆς στρατιᾶς. Συμφωνῶν ὁ ἀρχιστράτηγος Διάδοχος ἐτηλεγράφη ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν τὴν 24ην Νοεμβρίου 1912: «Θεωρῶ Ἰωάννινα δευτερεῦον θέατρον ἐπιχειρήσεων, τοῦ πολέμου κριθομένου πρὸς ἀνατολάς. Συγκέν-

τρωσις μεγάλων δυνάμεων ἐν Ἠπείρῳ εἶναι ἀσύμφορος. Ἄν ἐξακολουθήσῃ ὁ πόλεμος πρέπει νὰ παραιτηθῶμεν ἐκπολιορκήσεως Ἰωαννίνων καὶ ἐπανέλθωμεν εἰς ἀρχικὸν σχέδιον ἐπιτηρήσεως καὶ ἀπασχολήσεως τοῦ ἐν Ἠπείρῳ Τουρκικοῦ Στρατοῦ».

Ὑπὸ τὰς ἀντιλήψεις ταύτας δὲν ἐνισχύθη ἡ στρατιὰ Σαπουντζάκη. Ὅμως ἡ βαλκανικὴ σκηνὴ εἶχεν ἄρδην μεταβληθῆ. Ἡ Θεσσαλονικὴ καὶ τὸ Μοναστήριον εἶχε πέσει. Μὴ παραγνωριζομένης τῆς βουλγαρικῆς ἐπιβουλῆς κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία μετὰ τινὰς μῆνας ἐξεδηλώθη, εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Βαλκανικὴν, δηλ. τὴν Ἀλβανίαν διεδραματίζοντο ἄλλα γεγονότα. Ὁ Ἰσμαὴλ Κεμάλ Βλιῶρα ἀνεκήρυτε τὴν 29ην Νοεμβρίου τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀλβανίας. Δύο μεγάλαι ἀδριατικαὶ Δυνάμεις ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία εἰργάζοντο νὰ ιδρύσουν μεγάλην Ἀλβανίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν των εἰς βάρος τῆς Σερβίας πρὸς βορρᾶν, τῆς Ἑλλάδος πρὸς νότον. Αἱ ἑλληνικαὶ πρεσβεῖαι ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐσημείωνον τὸν κίνδυνον εἰς Ἀθήνας. Ὅχι μόνον ἡ Πρεμετὴ, ἡ Κορυτσά, τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἀλλὰ καὶ τὰ Ἰωάννινα αὐτὰ ἔπρεπε νὰ περιέλθουν εἰς τὸ νέον Κράτος. Αἱ ἐκθέσεις ἀπάντων τῶν Πρεσβευτῶν συνέπιπτον εἰς τὴν διαπίστωσιν καὶ ἐτόνιζον τὸν κίνδυνον.

Ὁ Ἑλλην Πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ Γ. Στρέτ ἐκθέτων τὰς αὐστριακὰς ἐνεργείας ἐπληροφόρει:

«Ἡ παράτασις τῆς πολιορκίας Σκόδρας καὶ τῶν Ἰωαννίνων ἐνι-

σχέι την αυστριακήν κυβέρνησιν εἰς τὴν πρόθεσιν τῆς νὰ περιλάβῃ τὰς δύο ταύτας πόλεις εἰς τὴν Ἰωαννίαν».

Ὁ κίνδυνος διὰ τὰ Ἰωάννινα καὶ διὰ τὴν Ἡπειρον ἦτο ἐμφανής, ἐμφανέστερος τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης διότι οἱ Βούλγαροι αὐτὴν τὴν ἐποχὴν κατετρέβοντο πρὸ τῆς Τσατάλτης. Προβλέπων τὴν κινδυνώδη κατάστασιν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐτηλεγράφη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου «ἀνάγκη καταλήψεως Μοναστηρίου καὶ Ἰωαννίνων. Ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει ἢ ἐνδεικνυομένη ἡμῶν ἐνέργεια ἐν Θράκῃ πρέπει νὰ γίνῃ ἀφορμὴ ἐπιβραδύνσεως ἐνεργείας κατὰ Ἰωαννίνων καὶ Μοναστηρίου».

Ἀπεγνωσμένες Ἑλληνικὲς ἐπιθέσεις

Σχόλια τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς & ἀφηγήσεις πολεμιστῶν

Ἀποτέλεσμα τῆς φονικῆς ἐπιθέσεως τῆς 7ης Ἰανουαρίου ἦταν ἡ διὰ δευτέραν φοράν θραῦσις τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων πρὸ τοῦ ἀνδροφόνου Μπιζανίου.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἠγωνίζετο ἐπὶ τρεῖς μῆνας, εἰς ὑψώματα ἀποτομώτατα καὶ ἄξενα ἀνευ ὀδεύσεων, ὑπὸ βαρύτατον χειμῶνα θερμοκρασίας συχνὰ 15 ὑπὸ τὸ μηδέν μὲ τὰ ἀνεπαρκῆ ἐφόδια τὰ ὁποῖα εἶχε πρὸ 70ετίας καὶ τὰ ὁποῖα οἱ παλαιότεροι ἐνθυμούμεθα ἀκόμη. Θάνατοι ἀνδρῶν ἐκ κρουσπαγημάτων καὶ ἀφάνταστοι κακουχίαι ἀγ-

Ὁ Ταγματάρχης Ἰ. Βελισσαρίου.
(1861—1913)

γελλόμενοι εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τῶν ἐκ μετώπου ἐπιστολῶν ἐνέσπειρον τὴν ἀπογοήτευσιν.

Αὐτόχρομα τραγικὴ ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἵππων. Ἀφοῦ κατηναλώθη τὸ ὀλίγον ἄχυρον, τὸ ὁποῖον εὔρεθη εἰς τὰ πέριξ, τὰ ἀτυχῆ ζῶα ἐτρέφοντο μὲ τὰ φύλλα καὶ τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων. Μέγας ἀριθμὸς ἵππων καὶ ἄλλων φορτηγῶν κτηνῶν ἀπέθανον κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκ τοῦ ψυχους καὶ τῆς πείνης. Ἡ στρατιὰ τῆς Ἡπείρου, ὑπὸ τὴν ἐποψιν αὐτὴν παρουσίαζε τὸ θέαμα τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Ρωσσίας τὸ 1812. Οἱ πλείστοι τῶν ἵππων εὔρε-

θησαν άνευ ούρας διότι έν τῇ πείνη των τὰ άτυχή ζώα κατεβρόχθιζαν τὰς ούρας άλλήλων.

Μετά τήν έκστρατείαν του Ναπολέοντος είς τήν Ρωσσίαν (1812) ή έκστρατεία τῆς Ἡπείρου τὸ 1912 εἶναι ή σκληροτέρα ὄλων τῶν επίπόνων καί δυσχερῶν έκστρατειῶν, τὰς ὁποίας ἀναφέρει ή Παγκόσμιος Ἱστορία: (Πάγκαλος σελ. 260).

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ 1912—13

Ἐφηγήσεις τραυματιῶν τῆς Ἡπείρου, ἀπὸ τῆν «Ἀκρόπολιν».

Εἰς τὸ βάθος δεσπόζει τὸ φοβερὸν σημεῖον, τὸ Πνεῦμα τῆς κακοποιου δυνάμεως, ὁ ἀχόρταγος Μολώχ, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τόσους νεκροῦς, τὸ τρομερὸ Μπιζάνι! Μὲ τοὺς δύο λείους καί φαιούς λόφους του, τοὺς χαλκουργούς τοῦ θανάτου, ὀρθώνεται γυμνὸ καί ἀπαίσιο. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ὀλίγη χλόη ἐξέχασε καί ἐβλάστησε μέσα ἀπὸ τίς μεταλλικὲς πέτρες καί τὰ ξηρὰ καμένα δένδρα. Μιὰ χαράρδα κόκκινη σὰν στόμα ματωμένου Δράκοντα, χωρίζει στή μέση τοὺς δύο λόφους. Τὸ πλαίσιον τῆς εἰκόνας αὐτῆς εἶναι ἀπὸ τὰ γραφικώτερα. Ἀριστερὰ ὀλίγο πίσω μας, ὁ καταχιονισμένος πανύψηλος Ὀλύτσικας, πίσω ή Ἀετορράχη ή κολοσσιαία, δεξιᾶ τὸ ἐπίμηκες καί ἡμερο θουνὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργου. Ἐκεῖνο, πού στὰς ὑπωρείας του κτυποῦνται οἱ ἥρωές μας εὐζωνοι. Στὸ μέσο, γιὰ φόντο τῆς εἰκόνας τὸ χάνι τοῦ Φτελιᾶ. Καί εἰς τὴν κορυφήν του ήμεῖς.

Ὁ στρατηγὸς Κ. Καλάρης
(1858—1940)

Τραυματίας τῶν μαχῶν τῆς Ἡπείρου διηγείται εἰς τὴν «Ἐστίαν»:
«Οὔτε φαῖ οὔτε νερὸ εἶχαμε νὰ βάλομε στὸ στόμα μας! Ὅχι γιατί δὲν εἶχαμε. Ἡ ἐπιμελητεία μας καλή, πολὺ καλή. Ἀλλὰ ή κουραμὰνα δύσκολα κατῶρθωνε νὰ φθάνη ἔως ἐκεῖ πού ήμαστε. Γιὰ κάθε κάρρο, γιὰ κάθε μουλάρη τὰ τουρκικά πυροβολεῖα εἶχαν ἔτοιμες δύο - πέντε ὀβίδες. Εἶχαν ἐπισημάνει ἀπὸ μηνῶν ὅλα τὰ γύρω σημεῖα καί εἶχαν ἔτοιμην τὴν σκόπευσιν.

»Οἱ ὀβίδες τοὺς ἔπεφταν ἐπάνω μας! Αὐτές, αὐτές εἶναι ὁ μεγάλος μας ἐχθρὸς! Ἐμπρὸς τοὺς! Ἐμπρὸς

είς τὸν κίνδυνον ὅλα τὰ ἄλλα ἐλη-
σμονοῦντο. Καὶ πείνα καὶ δίψα καὶ
κούρασις καὶ κρύο... Ἄλλὰ καὶ ψω-
μί νὰ εἶχαμε, ποῖος ἐπρόφθανε νὰ
φάγη; Ἡμέρα - νύκτα πόλεμος. Τὴν
ἡμέραν ἐπιθέσεις τοῦ στρατοῦ καὶ
ὁμοβροντίαι τῶν πυροβολικῶν. Τὴν
νύκτα οἱ αἰφνιδισμοὶ τῶν Τουρκαλ-
θανῶν ἄγριοι, ἀδιάκοποι. Δύο -
τρεῖς διαδοχικῶς τὴν ἴδια νύκτα.

»Ἐμέναμεν εἰς τὰ προχώματα δι-
αρκῶς μὲ τὸ ὄπλον προτεταμένον.

»Οἱ Τουρκαλθανοὶ ἐπλησίαζαν
σιγά, ἀπαρατήρητοι καί, μόλις ἐ-
φθάναν εἰς ἀπόστασιν δέκα θημά-
των ὠρμοῦσαν μὲ τρομερές φωνές
«Γιάλα» «Ἄλὰ» «Γιάλα».

»Τοὺς ἔστελναν πάντοτε μεθυσμέ-
νους. Στουπὶ ἀπὸ τὸ κονιάκ. Καὶ ὅ-
ταν μία ὁμοβροντία μας — διότι
τοὺς ἐσυνηθίσαμε καὶ τοὺς περιμέ-
ναμε — ἐξάπλωνε ἑκάτὸ, διακόσι-
ους στὸ χῶμα, οἱ ἄλλοι προχωροῦ-
σαν ἔμπρός, ἔφθάναν κοντὰ μας μὲ
τις ξιφολόγχες — πελώριες ξιφο-
λόγχες τοῦ Μάουζερ.

»Πολλές φορές ἤλθαμε σῶμα μὲ
σῶμα. Ἀρπάζαμε μὲ τὰ χέρια τις
ξιφολόγχες των. Ἄλλὰ καὶ αὐτές
τις εἶχαν τροχισμένες καὶ ἔκοβαν.
Ἐπεφταν ὅλοι μέχρι τοῦ τελευταί-
ου τυφλοὶ ἀπὸ τὸ μεθύσι. Ἄλλους
ἐπιάνναμε ζωντανούς. Ἄλλὰ τὸ ἄλ-
λο θράδυ, τὸ ἴδιο, μετὰ δύο ὧρες
ἄλλοι ἤρχοντο. Καὶ πολλάκις τοὺς
αἰφνιδισμοὺς των, ὑπεστήριζεν ὑ-
πὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης τὸ πυροβο-
λικόν.

»Ἡ νύκτα περνοῦσε, ἐξημέρωνε,
καὶ ὁ πόλεμος ἀρχίζε...».

Ὁ αἰφνιδισμὸς ἀπὸ τὸ ἀριστε- ρὸ — Τὸ Μπιζάνι πέφτει — Ὁ Ἐσὰτ Πασῶς καὶ ὁ Βεχὴπ Μπέης ἀφηγοῦνται

Αὐθεντικὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ
ἐλιγμοῦ - αἰφνιδισμοῦ ἐκ τοῦ ἀρι-
στεροῦ τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως
ἔχομεν ἀπὸ τοὺς δύο ὑπερασπιστὰς
τῆς πόλεως τοὺς Ἐσὰτ Πασᾶν καὶ
Βεχὴπ Βέην.

Οὗτοι εἶχον ἔλθει εἰς Ἀθήνας τὸ
1930, ὅπως τακτοποιήσουν ἰδιωτι-
κὰς των ὑποθέσεις σχετικῶς μὲ κτη-
ματικὴν περιουσίαν των ἐν Ἰωαν-
νοῖς. Ἐπισκεφθέντες τὸν στρατηγὸν
Θεόδ. Πάγκαλον ἀφηγήθησαν πρὸς
αὐτὸν τὰ τῆς παραδόσεως τῶν Ἰ-
ωαννίνων.

«Ἀπὸ πρωΐας τῆς 21ης Φεβρουα-
ρίου, διηγῆθη ὁ Βεχὴπ, εὐρισκόμην
εἰς τὸ ἀριστερόν μας ἐπὶ τοῦ τομέως
Μπιζανίου - Καστρίτσα. Περὶ τὴν
μεσημβρίαν πραγματικὴ κόλασις
τοῦ πυρός ἐπὶ τοῦ Μπιζανίου καθί-
στα ἀδύνατον τὴν παραμονὴν ἐπ'
αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθη νὰ τὸ ἐκ-
κενώσω συγκεντρώσας τοὺς πυ-
ροβολητὰς καὶ τὴν φρουρὰν παρά
τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ ὄχυ-
ροῦ. Εἰς τὸ συνδετικὸν ἔρεισμα
Βοῖδολεῖθαδο, μετὰ Μπιζανίου
καὶ Καστρίτσης, ὅπου εὐρίσκοντο
τὰ κυριευθέντα ἐλληνικὰ πυρο-
βόλα (τοῦ Σόροβιτς) αἱ καταστρο-
φαὶ ἦσαν σημαντικαί. Ἐκ τῆς πλευ-
ρᾶς αὐτῆς ἀνεμένομε διὰ τὴν ἐπο-
μένην τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐλληνικοῦ
στρατοῦ. Περὶ τὴν ἑσπέραν, ἐπο-

Ὁ Ἐσάτ Πασᾶς (ἀπόγονος ἐξισλαμι-
σμένης οἰκογενείας τῶν Γλυκῦδων.

ρεύθην ἐκ Καστρίτης πρὸς Ἰωάν-
νινα διὰ νὰ μεριμνήσω περὶ τῆς ἀ-
ποστολῆς ἐντὸς τῆς νυκτὸς πάσης
διαθεσίμου δυνάμεως πρὸς τὴν
πλευρὰν αὐτὴν διὰ τὴν ἀντιμετώ-
πισιν τῆς ἀναμενομένης τὴν πρωτῶν
ἐπιθέσεως. Ὅταν ἐπλησίασα εἰς
τὴν παρυφὴν τῆς πόλεως παρὰ τὴν
σχολὴν ἤκουσα αἴφνης ἓνα ἠχηρὸν
ἄ λ τ ! καὶ ἐσταμάτησα κατάπλη-
κτος. Ἐπηκολούθησε ἑ δεύτερον
ἄ λ τ ! ἐντονώτερον καὶ τίς εἶ;

Ἦσαν οἱ διπλοσκοποὶ τῶν εὐζώ-
ων τοῦ Βελισσαρίου. Ἐκαμα με-
ταβολὴν καὶ ἐτράπην ἐν καλπα-
σμῶ πρὸς τὰ ὀπίσω. Μετ' ὀλίγον
παρὰ τὴν ὄχθην τῆς λίμνης διέκρι-
να ἐν τῇ νήσῳ λέμβον. Τὴν ἐκάλε-
σα, ἐπέβην ἐπ' αὐτῆς καὶ μετέ-

θην διὰ τῆς λίμνης εἰς τὴν πόλιν!
Ὁ παριστάμενος Ἀρχιστράτηγος
Ἐσάτ ἐκίνει καταφατικῶς τὴν
κεφαλὴν του (ἦτο μᾶλλον σιωπηλὸς
καὶ ἥρεμος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν
νευρικὸν καὶ ὁμιλητικὸν ἀδελφόν
του) καὶ εἶπεν:

—Ἔτσι ἔγινε!

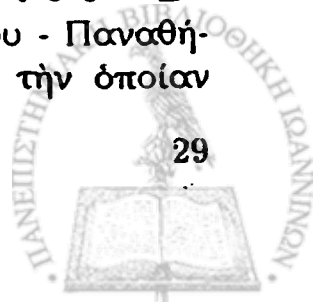
Οἱ Τοῦρκοι ἀρχηγοὶ δὲν ἐγνώρι-
ζον φυσικὰ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ φαν-
τασθῶσι ὅτι ὁ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς
πόλεως ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπετε-
λεῖτο ἀπὸ δύο μόνον τάγματα ἄνευ
πυροβολικοῦ.

Ἐπὶ τὴν ψυχολογικὴν αὐτὴν ἀ-
τμοσφαῖραν ὁ Ἐσάτ ἀπεφάσισε νὰ
καταθέσῃ τὰ ὄπλα καὶ νὰ παραδώ-
σῃ τὴν πόλιν τερματίζων τὸν μά-
ταιον ἀγῶνα.

Τὰ εὐζωνικὰ τάγματα τῆς VI Με-
ραρχίας ὑπὸ τὸν ἡρωϊκὸν συντα-
γματάρχην Παπαδόπουλον καὶ
τοὺς ἀειμνήστους ταγματάρχας Βε-
λισσαρίου καὶ Ἰατρίδην εἰσῆλθον
πρῶτα εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννί-
νων. Ἡ τιμὴ τοῦ κατορθώματος ἀ-
νήκει εἰς τοὺς Ἑλληνας στρατιώ-
τας, τὸν ἀρχηγόν των καὶ τὸ ἐπιτε-
λεῖον του. Ἡ ἀποφασιστικὴ κατὰ
τῶν Ἰωαννίνων ἐνέργεια ἐξετελέ-
σθη ἄριστα.

Ἑλληνας ἀπὸ περάτων τῆς διασπορᾶς στὸ Μπιζάνι

Ἀπὸ περάτων τῆς διασπορᾶς ἔ-
σπευσαν εἰς τὴν Ἠπειρον, εἰς τὴν
χώραν τὴν μεγάλην
διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ἑ-
θνοῦς (Ἀδαμαντίου - Παναθή-
ναια 1912 σελ. 98) εἰς τὴν ὁποίαν

ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων εὖρεν θερμὴν ζωογόνησιν ἢ νέα φάσις τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος, αἱ νέα δυνάμεις, τὰ νέα ἰδανικά τῆς ἑλληνικῆς Ἰδέας. Εἰς τὴν Ἑπειρον, ὅπου διὰ τοῦ Δεσποτάτου ἔγινε ἡ σπουδαιότητα κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἀπὸ πειρα πρὸς ἀναδημιουργίαν νέας μεγάλης Ἑλλάδος.

Ἄς παραμερίσωμε δι' ἄλλοτε τὴν γενναίαν συμβολὴν τῆς ἡρωϊκῆς Κρήτης πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑπείρου καὶ ἄς ἀναφερθῶμεν εἰς τὴν δυστυχῆ κοινὴν τύχην τοῦ Ἀκρίτα τοῦ Νότου τῆς Κύπρου καὶ τοῦ Ἀκρίτα τοῦ Βορρᾶ τῆς Βορείου Ἑπείρου.

Τριακόσιοι Κρήτες μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχοντες ἰατροί, δικηγόροι, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βουλευτοῦ Ἀττικῆς Κ. Μάνου ἀπετέλεσαν τὸ Τάγμα τῶν Γιγάντων καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὸ ἡπειρωτικὸν καὶ μακεδονικὸν Μέτωπον.

Καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον καὶ τὴν Ἑλλάδα ὅλην συνήγειρεν ὁ Ἠπειρωτικὸς Ἀγὼν.

Ὁ Χριστόδουλος Σῶζος ἐκ Κύπρου Δήμαρχος τῆς πόλεως Λεμεσοῦ, στρατιώτης ἐθελοντῆς τοῦ 3ου λόχου τοῦ 1ου πεζικοῦ Συντάγματος ἄγων τὸ 41ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐφονεύθη τὴν 6ην Δεκεμβρίου 1912 εἰς τὸ Ἠπειρωτικὸν Μέτωπον πολεμῶν γενναίως ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ εἰς τὸ ἀριστερόν τῆς παρατάξεως.

Πέντε ἐξέχοντες πολῖται Κύπριοι ὁ Σῶζος καὶ οἱ βουλευταὶ Χατζηϊωάννου, Λανίτης, Κυριακίδης καὶ

Ζήνων ἦλθον εἰς τὴν Ἑπειρον ὡς ἐθελονταὶ νὰ πολεμήσουν καὶ παρὰ τὸ πλευρόν των πλείστοι νέοι Κύπριοι πρόθυμοι νὰ προσφέρουν τὴν ζωὴν των εἰς τὴν μητέρα πατρίδα.

Ἰδοῦ πῶς περιγράφει ὁ Εὐάγγ. Χατζηϊωάννου βουλευτῆς Λάρνακος Ἀμμοχώστου, στρατιώτης τοῦ Γ' λόχου τοῦ Α' Πεζικοῦ Συντάγματος τὰ κίνητρα διὰ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὸν ἡπειρωτικὸν πόλεμον εἰς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Δήμαρχον Λάρνακος :

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ 1912—13

Πιστὸς εἰς τὰς ἰδέας μου ἠκολούθησα τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος.

«Ἐσπευσα μὲ τὸ μάνλιχερ πρὸς τὸ ἔλκυστικὸν ὄνειρον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐλικνίσθησαν αἱ γενεαὶ τῶν δούλων Κυπρίων. Ἐζήτησα ν' ἀκούσω παρὰ τὰς ὑψηλὰς δρυὲς τῆς ἡπειρωτικῆς Δωδώνης τὸν νέον χρησμὸν τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου.

»Εἶδα τοὺς γενναίους μαχητὰς καθημαγμένους νὰ ἀποθνήσκωσιν ἠδέως ψιθυρίζοντες τὸ ὄνομα τῆς Πατρίδος. Ἦκουσα τὸν πόνον τοῦ δούλου καὶ τὴν χαρὰν τοῦ ἐλευθερουμένου. Ἦσθάνθην τὰ ὑψηλά καὶ ἄφθαστα σκιρτήματα τῆς ἀναδυομένης ἐκ τῶν αἱμάτων καὶ καταστροφῶν παγκάλου θεᾶς, τῆς Ἐλευθερίας.

»Πιστεύω. Πιστεύω πλειότερον τώρα. Ἡ φυλὴ μας ἐπανεῦρε τὸν ἱστορικὸν δρόμον της.

»Χαρῶμεν, ὅτι ἡμέρα δόξης καὶ φωτὸς ἀνέτειλε διὰ τὴν Ἑλλάδα μας.

»Ἀκατανίκητοι εἰς τὸ ὄραϊον ἐ-

θνικὸν ἰδεῶδες, ἄς ἐξακολουθήσω-
μεν ἐργαζόμενοι, ἐλπίζοντες καὶ ἡ-
μεῖς οἱ Κύπριοι. Ροδίζει ἡ αὐγὴ τῆς
ἐλευθερωτικῆς ἡμέρας. Ἐν τῷ χυ-
θέντι αἵματι τῶν τέκνων τῆς ἐνοῦ-
ται στερρώτερον μετὰ τῆς Ἑλλά-
δος μας ἢ Μεγάλῃ Νῆσος τῆς Ἀ-
φροδίτης. Ἡ Κύπρος ἐλευθέρα, προ-
ῶριστα μεγάλη. Προφυλακὴ οὔσα
τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ θάθει τῆς
Μεσογείου, γενήσεται καὶ κέντρον
πνευματικῆς καὶ ἐμπορικῆς ζωῆς
διὰ τὴν ἀπέναντι Ἀσίαν. Γενήσεται
καὶ γέφυρα διαβιβάσεως τοῦ πολι-
τισμοῦ ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς.

»Ἡ παλῖρροια τοῦ πολιτισμοῦ θὰ
διέλθῃ διὰ τῆς ἀρχαίας κοίτης του».

Ἡ ἀναπόληση τῶν σκέψεων τοῦ
Κυπρίου Βουλευτοῦ τοῦ 1913 Εὐαγ.
Χατζηγιάννου μᾶς φέρνει κοντὰ
στὸ δράμα τῆς Μεγαλομάρτυρος
Κύπρου καὶ στὴν ἀγωνία τοῦ Ἑλ-
ληνισμοῦ τῶν συγχρόνων ἡμερῶν.
Ἡ ἐποχὴ τοῦ 1912—13 ἀπὸ ἀποψη
διεθνῶν συσχετισμῶν καὶ συμπαθει-
ῶν ἔχει μεγάλη ἀναλογία πρὸς τὰ
σημερινὰ δεδομένα.

Ὁ ἴδιος ἐχθρὸς, οἱ αὐτὲς φιλό-
τουρκες Μεγάλαι Δυνάμεις (σήμε-
ρα Ὑπερδυνάμεις). Καὶ ὅμως ἡ
Τουρκία τοῦ 1912—13, ἡ Αὐτοκρατο-
ρία, κατέρρευσε σὰν χάρτινος πύρ-
γος. Ἐγγενεῖς εἶναι καὶ σήμερα οἱ
ἐσωτερικὲς τῆς ἀδυναμίαις.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν μόνο οἱ ἀδυ-
ναμίαις τοῦ ἀντιπάλου. Ὁ κυριώτε-
ρος μοχλὸς τῶν θριάμβων τοῦ 1912
—13, ἦταν ἡ ψυχικὴ ἐνότητα τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ Λαοῦ, ἀδιατάρακτη ἀπὸ τὸ
1910 μέχρι τὸ 1915, ἐποχὴ κατὰ τὴν
ὁποία ὁ Ἑλευθ. Βενιζέλος πῆρε τὴν

Ἑλλάδα τῆς Μελούνας, τὴν ἡττη-
μένη Ψωροκώσταινα τοῦ 1897, τὴν
παλιόψαθα τῶν ἐθνῶν κατὰ τὸν Μα-
κρυγιάννη, τὴν ἔστησε ὀρθή, τὴν ἔ-
καμε ἰκανὴ ν' ἀπολυτρώσῃ τὶς Νέ-
ες Χῶρες καὶ νὰ γίνῃ βιώσιμη.

Ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἀντιπάλου Χαιρετοῦν ἐδῶ καὶ τοὺς ἠττημένους;

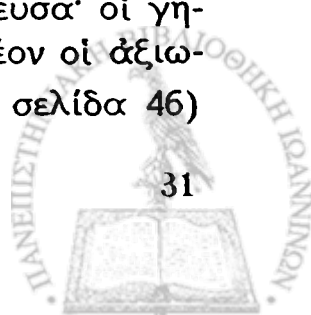
ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ 1912—13

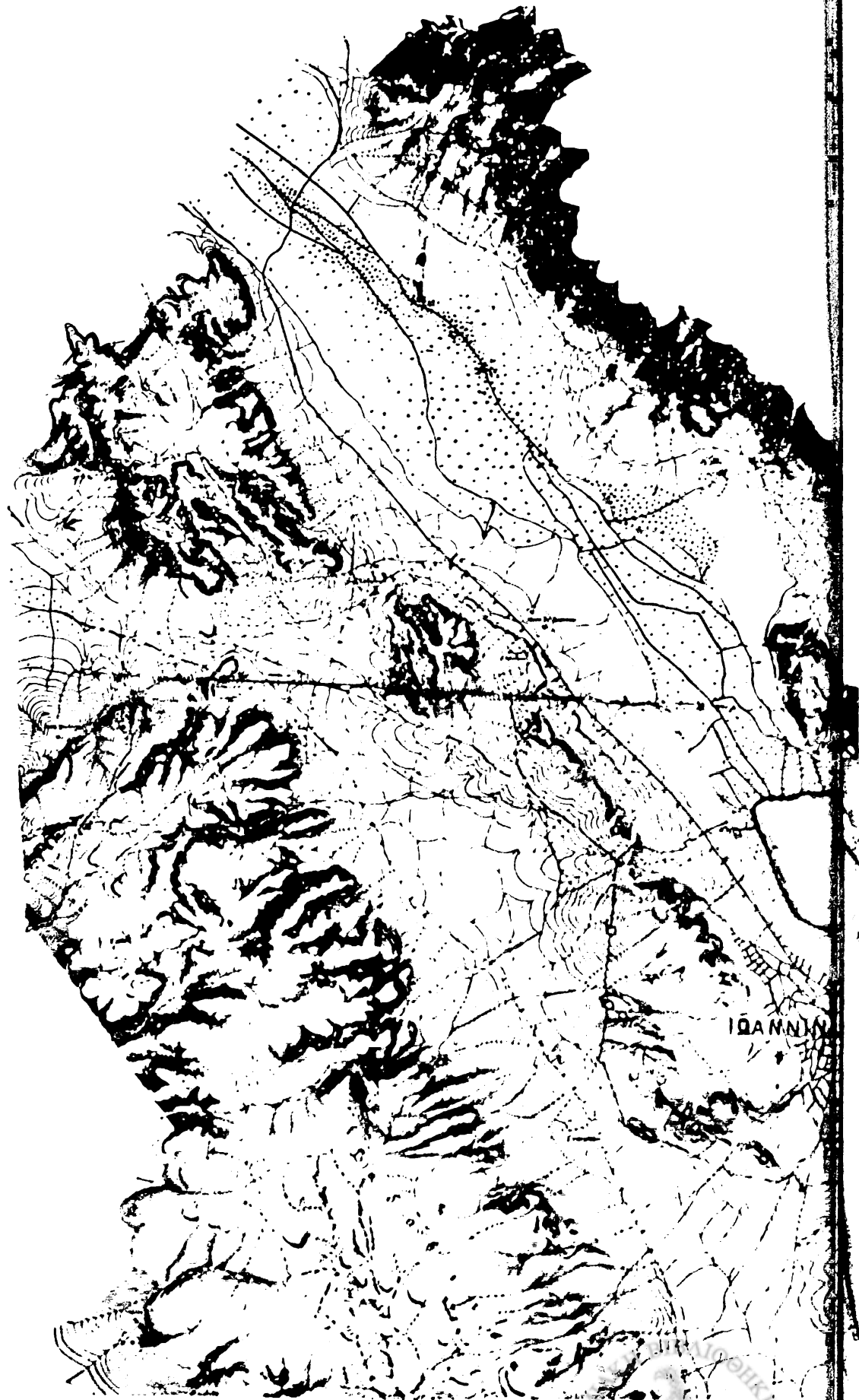
Εἰς συνδιάλεξιν τοῦ ἀντα-
ποκριτοῦ τῆς «Ἐστίας» Νικ. Καρ-
θούνη μὲ τὸν Ἐσσάτ Πασσᾶ δημο-
σιεύεται ὁ ἐξῆς διάλογος:

—Ἐπιτρέψατέ μου, στρατηγέ μου,
νὰ σᾶς ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν
μας γενικῶς διὰ τὴν ὑπερήφανον
ἄμυναν, τὴν ὁποῖαν ἀντετάξατε κα-
τὰ τῶν στρατευμάτων μας...

— Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοφρόνη-
σιν, ἀλλ' εἰς ἐμὲ μᾶλλον ἐπιβάλλε-
ται νὰ σᾶς ἐκφράσω τὸν εἰλικρινῆ
μου θαυμασμόν διὰ τὸν νέον στρα-
τόν σας· ἂν αἱ προσπάθειάι μου διὰ
τὴν ὑπεράσπισιν τῆς γενεθλίου μου
πόλεως δὲν ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυ-
χίας, παρηγοροῦμαι ἀναλογιζόμε-
νος ὅτι ἐπολέμησα κατὰ πνευματώ-
δους καὶ πολυμηχάνου στρατηγοῦ,
κατὰ στρατοῦ ἡρωϊκοῦ, ἀξίου με-
γάλων παραδόσεων... Βεβαιωθῆτε
ὅτι δὲν κατατρίβομαι εἰς μάταια
κοπλιμένα· οἱ νέοι σας ἀξιωματι-
κοὶ ἐπέδειξαν ἀνδρείαν ἡρωϊκὴν καὶ
ὄρμην τὴν ὁποῖαν ἐζήλευσα· οἱ γη-
ραιότεροι δὲν ἦσαν πλέον οἱ ἀξιω-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελίδα 46)

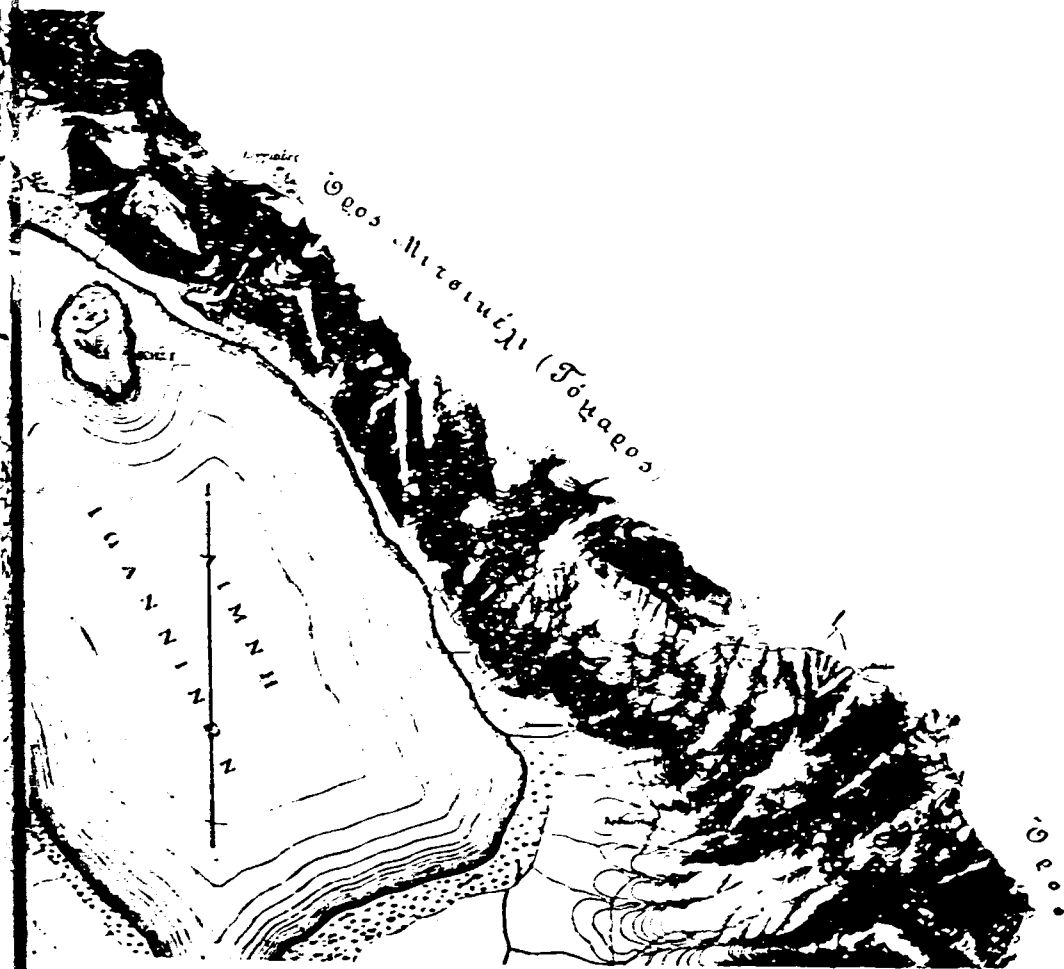

Τοπογραφικόν Σχεδιάγραμμα

ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΑΙ ΠΕΡΙΞ

Κλίμαξ 1:20000

(Άρχείο Άλεξ. Χ. Μαμμοπούλου).

Νικόλ. Χαντέλης.

Παναγ. Δαγκλῆς
(1853–1924).

Ὁ Ἡπειρώτης Ἀεροπόρος
Ἀδαμίδης.

Ἐσσάτ Πασᾶς

ΑΓΩΓΙΑΤΕΣ ΚΑΙ ΚΙΡΑΤΖΗΔΕΣ

**Ἀπὸ τὸ βιβλίον «Τοῦ Τόπου μου καὶ τοῦ Καιροῦ μου»
Τοῦ κ. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ**

Ἡρωϊκὴ πορεία τῶν караβανιῶν ἀπὸ τὸ ζυγὸ τοῦ Μετσόβου

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὸ προηγούμενον)

Κατὰ τὰ μακρυνὰ καὶ ἐπικίνδυνα αὐτὰ ταξίδια μόλις τὸ ἡμῖσι τῶν ὑποζυγίων ἔφθανε εἰς τὸν τελικὸν σταθμὸν, διότι ὅσα ἄλογα ἐκουράζοντο ἐγκατελείποντο εἰς τὰ ἐνδιάμεσα χάνια, ὡς μὴ δυνάμενα νὰ συνεχίσουν τὴν μακρὰν καὶ κοπιώδη πορείαν μέσῳ πανυψηλῶν ὄρεων, ἡμικατεστραμμένων ἡμιονικῶν δρόμων καὶ ὀρητικῶν ποταμῶν, εἰς τὰ θολὰ νερά τῶν ὀρειῶν ἐπνίγοντο ζῶα καὶ ἄνθρωποι».

Οἱ κίνδυνοι, ἰδίως οἱ θύελλες καὶ καιρικὲς θεομηνίαι ἀνάγκαζαν τοὺς караβανάρηδες νὰ ἐνωθοῦν ἕστω καὶ μὲ θυσιά τῶν συμφερόντων τους. Ἔτσι ἔβλεπε συχνὰ Ζαγοριανά, Ἀμπελακιώτικα καὶ Σαμαρινιώτικα караβάνια νὰ ὀδεύουν μαζί, νὰ πληρώνουν ἐνόπλους μισθοφόρους πρὸς φύλαξη καὶ νὰ ἀλληλοβοηθοῦνται μεταξύ τους.

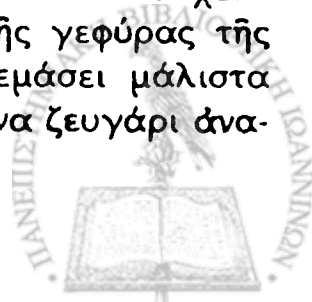
Κατὰ τοὺς χειμερινούς μῆνες ἔνα μεγάλο τμήμα τοῦ ὀρεινοῦ δρόμου πάνω στὶς πανύψηλες κορφές τοῦ Πίνδου Μετσόβου - Ζυγοῦ - Τρικκάλων μέχρι τοῦ ἀχένοσ τοῦ

Ζυγοῦ καὶ ὡς τὸ Χάνι τοῦ Σαῖτ Πασιᾶ ἐκαλύπτετο μὲ χιόνι καὶ ἐγένετο ἐπικίνδυνον γιὰ τὴν κυκλοφορία τῶν караβανιῶν.

Καὶ τότε ἐγένετο ἡ αὐτόματη κινητοποίηση εἰδικῶν ἀχθοφόρων κατοίκων τοῦ Μετσόβου, πού μᾶς θυμίζουν τοὺς περιωνύμους τουλουμπατζῆδες τῆς Πόλης, τὰ περίεργα ἐκεῖνα ἰδιωτικὰ πυροσβεστικὰ σώματα.

Εἰδικῶς ἡσκημένοι ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας Μετσοβῖται στὸ ἀνοιγμα τῶν δρόμων δι' ἐκχιονισμό σωματώδεις, τολμηροὶ καὶ γενναῖοι προσαρμοσμένοι ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων στὶς κλιματολογικὲς συνθήκες τοῦ τόπου τους ἐτίθεντο στὴ διάθεση τῶν караβανιῶν. Καὶ ἀφοῦ ἀνοίγαν τοὺς δρόμους ἐφορτώνοντο ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνθρώπους καὶ ἐμπορεύματα καὶ τοὺς περνοῦσαν ἀπὸ τοὺς ἐπικινδύνους γκρεμούς.

Ὁ Βασ. Σκαφιδᾶς γράφει ὅτι ἐγνώρισε ἕνα πανύψηλον Μετσοβίτην ἀγωγιάτην ὀνόματι Γεώργιον Σκαμπαρίναν, πού σὲ μιά χιονοθύελλα μετέφερε ἐπὶ τοῦ τραχήλου του ἕναν ἐμπορον ἀπὸ τὸ Ντομπρίνοβο τοῦ Ζαγορίου, ἀπὸ τὸν ἀχένοσ τοῦ Ζυγοῦ μέχρι τῆς γεφύρας τῆς Κυράνας. Εἶχε κρεμάσει μάλιστα στὸν τράχηλο καὶ ἕνα ζευγάρι ἀνα-

βατήρων (τὰ λεγόμενα ζυγκιά) ὅπου ὁ ἀναβάτης πρὸς μεγαλυτέραν ἄνεση ἐστήριζε τὰ πόδια του, ἐνῶ τὸ παράδοξο ὑποζύγιο ἐπροχωροῦσε στηριζόμενο στὴ φορτωτήρα, ποὺ ἀναφέραμε ἐνῶ μὲ τὸ ἄλλο χέρι ἐκρατοῦσε τὸν Ζαγορίσιο ἔμπορο ἀπὸ τὰ πόδια γιὰ νὰ μὴ πέση.

Ἄγραφοι κανόνες πορείας καὶ συμπεριφορᾶς

Ὁ Ἄμπεντιν Τσαούση μᾶς δίνει ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες στὴν «Ἐθνογραφία» τῆς Ἀλβανίας γιὰ καρθάνια τοῦ Ἐλθασανίου.

Καὶ οἱ καρθανάρηδες ἀνήκαν σὲ ἰδικό τους ἐσνάφι τῶν κ ι ρ α τ ζ ή δ ω ν. Καὶ ὑπήκουον στοὺς νόμους τοῦ ἐσναφιοῦ τους.

Ἐὰν ἐτύχαινε νὰ ξεκινήσουν ἀπὸ μιὰ πόλη τὴν ἴδια μέρα δυὸ καρθάνια γιὰ τὸν ἴδιο δρόμο τότε τὸ ξεκίνημα δὲν ἐγένετο τὴν ἴδια ὥρα, ἀλλὰ μὲ καθυστέρηση μιᾶς ὥρας τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τὸ δεῦτερο καρθάνι ἦταν σιωπηλό. Ἐπρεπε δηλ. νὰ φράξη μὲ χόρτο τὰ κουδούνια τῶν ἀλόγων. Γι' αὐτὸ κάθε μ π ἄ ς - κ ι ρ α τ ζ ή ς ἐθεωροῦσε ζήτημα τιμῆς νὰ ἐτοιμάζεται καὶ νὰ ἔχη προτεραιότητα νὰ μπαίνει στὴν πόλη τοῦ τελικοῦ προορισμοῦ μὲ τοὺς θριαμβευτικούς κωδωνισμοὺς τῶν ἀλόγων του.

Τελετουργικὴ ἦταν ἡ ἀναχώρηση τῶν κираτζήδων. Συχνὰ γίνεται

κάτω ἀπὸ τὶς εὐλογίες τῆς ἐκκλησίας, ὅπως στὸ Μέτσοβο.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν καρθανίων ἐτελεῖτο λειτουργία ὑπὸ τῶν κираτζήδων καὶ τῶν ταξιδιωτῶν καὶ τῶν συγγενῶν τους. Ὁρισμένα ἐξωκκλήσια χωριῶν ἔμειναν ὡς τόποι σπαραγμοῦ καὶ θρήνου. Στὸ Μέτσοβο ἔμεινε ἔτσι ὀνομαστὸ τὸ ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου - Ἰωάννινα, ἀπ' ὅπου ἐγένετο ἡ ἀναχώρηση διὰ Ἱταλίαν, Ἀλεξάνδρειαν, μέσῳ Κερκύρας.

Κираτζήδες καὶ Δημοτικὸ Τραγούδι - Κίνησε ὁ Ρόβας κίνησε!

Αὐτοὶ οἱ τόποι τοῦ σπαραγμοῦ ἐπέρασαν στὴ δημοτικὴ ποίηση μὲ τὸν συγκλονιστικὸ ἀποχαιρετισμὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων, τοῦ ζ ω ν τ α ν ο ὕ χ ω ρ ι σ μ ο ὕ, ποὺ παρηγοριὰ δὲν ἔχει.

Ἐκεῖ ἀκουστήκαν κατάρες γιὰ τὸν κираτζή, ποὺ γίνεται αἰτία νὰ ἀποχωριστεῖ ἢ μάννα τὸ γιό, ἢ ἀρραβωνιαστικιὰ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ, ἢ σύζυγος τὸν σύζυγο.

Ἄργησε φούργε νὰ καεῖς καὶ σὺ ψωμί
νὰ γένεις
γιὰ νὰ διαβεῖ ὁ κираτζής κι ὁ γιός μου
ν' ἀπομείνει.

Κίνησε ὁ Ρόβας, κίνησε μέσ' τὴ Βλαχιά νὰ πάει,
νύχτα σελώνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλιγώνει.

Αριθ 43. — Καθαρή Δευτέρα (Κολύμβια) Άρτα 14 Φεβρουαρίου 1922.
(Άρχείο Καθηγητού Κλαυδ. Μιταταλόκα).

θάζει χρυσά τὰ πέταλα καὶ τὰ καρφιά
σημένα.

Ἔχει μουλάρια δεκοχτὼ καὶ μούλες
δέκα πέντε,
καὶ ὄλο στεργιά ἐπήγγαινε καὶ ὄλο στερ-
γιά πηγαίνει.

Κι ἡ κόρη, ὅπου τὸν ἀγαπᾷ, βαργεῖα
τὸν καρριέται.

—Γι' αὐτοῦ, Ρόβα, πὺ κίνησες νὰ πέ-
σεις νὰ πονέσεις

νὰ πάει τὸ σάρι δώδεκα, τὸ ρίζι δέ-
κα πέντε

καὶ ἡ ταῆ τ' ἀλόγου σου ἀμέτρητες χι-
λιάδες.

«Ὁ Ρόβας ἦτο Ἰωαννίτης, γρά-
φει ὁ Σάρρος, ἀπέθανε πρὸ εἴκοσι
περίπου ἐτῶν. Ἐπὶ τεσσαράκοντα
σχεδὸν ἔτη ἦτο ὁ μόνος μίτος ὁ συν-
δέων τὴν Ἠπειρωτικὴν Βλαχίαν μὲ
τὴν Ἑλληνικὴν Ἠπειρον, ἐταξίδευ-
εν ἅπαξ, σπανιώτερον δὲ δις τοῦ ἔ-
τους ἐκ τῆς Ἠπείρου εἰς τὸν Δού-
ναθιν καὶ τὰνάπαλιν· αὐτὸς ἐκόμι-
ζεν εἰς τὴν ἔρημον Ἠπειρον γράμ-
ματα καὶ χρήματα τῶν ξενιτευμέ-
νων τέκνων τῆς, καὶ σπανιώτατα καὶ
κανὲν ἐξ αὐτῶν, αὐτὸς ἐκόμιζεν ἀ-
νεπιστρεπτί εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς
ἐκβεβακχευμένης Βλαχίας τὴν καρ-
δίαν, τὴν λεβεντιάν τῆς Ἠπείρου
καὶ πόσοι τάχα ἀπὸ ἐκείνους ἐγύρι-
σαν ὀπίσω; καὶ ἦτο τότε σχεδὸν ἀ-
δύνατο καὶ εἶναι σήμερον (1899)
δυσκολώτατον ἐπίσης τὸ γύρισμα
ἀπὸ τὸν ἐπάρατον ἐκείνον τόπον
τῆς λήθης.

Εἰς τριάκοντα καὶ τεσσαράκον-
τα ἄλλοτε ἡμέρας ὁ Ρόβας μετὰ
πολλὰς περιπετείας ἀπὸ τὴν Ἠπει-
ρον διὰ τοῦ Ζυγοῦ, Μετσόβου, Γρε-

βενῶν, Κονιαροχωρίων, Περλεπέ,
Βελεσσῶν, Δουβνοβίτσας, Σιστοβί-
ου, ἔφθανε μὲ τὰ караβάνια του εἰς
τὰ Παραδουνάβεια».

Ὁ θρυλικὸς Ρόβας ξεκινοῦσε ἀπὸ
τὴ Δοβρὰ τοῦ Ζαγορίου μὲ ἑκατὸ
μουλάρια σελωμένα καὶ καλιγωμέ-
να, ὅταν οἱ ἀγωγιάτες καὶ οἱ πρά-
κτορες του στὰ χωριά εἶχαν μαζέ-
ψει τόσο κόσμον, ὥστε ν' ἀποφασί-
στη τὸ ταξίδι διὰ ξηρᾶς — ὄλο στερ-
γιά λέει τὸ τραγούδι — καὶ νὰ φτά-
σῃ στὸ Μπουκουρέστι ὕστερα ἀπὸ
σαράντα μέρες.

Σαράντα μέρες ἔκαμε, σαράντα μερονύ-
χτια
ὥσπου νὰ φτάσῃ στὴν Βλαχία, στὸ ἔρημο
Μπουκουρέστι..

Ὁ πετρώδης τόπος τῆς Δοβρᾶς
ἔμεινε παροιμιώδης σὰν σταθμὸς
ἀναχωρήσεως. Οἱ πλούσιοι Παρα-
καλαμιῶτες λέγαν εἰρωνικά: Ἔ-
καμε καὶ ἡ καψο-Δοβρὰ σιτάρι!

Καὶ ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι
τὸ караβάνι κινουῦσε τοῦ Σταυροῦ
(14 Σεπτεμβρίου), ἔφτανε στὴν Βλα-
χία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Εἶναι φυσικὴ ἡ ἀπόγνωσις τῆς
ἄρραβωνιασμένης ἢ τῆς νεοπαντρε-
μένης συζύγου, ἢ ὁποῖα μὲ τέτοια
μακρυνὴ ἀπόστασι διαπορεῖ τί νὰ
στείλῃ στὸν ἀγαπημένο τῆς:

Νὰ στείλω μῆλο σέπεται
κυδῶνι μαραγκιάζει
νὰ στείλω μοσχοστάφυλο
στὸ δρόμο ξεσπυριάζει!

Τώρα βέβαια στέλλει ἡ ἀγαπημέ-
νη καὶ ἀνθοδέσμη μὲ τὰ πιὸ λεπτά

λουλούδια, πού φτάνουν στον προορισμό τους ανέγγιχτα.

Δυσκολίες προσανατολισμών καὶ ὁροποδῶγια

᾽Ωμιλήσαμε γιὰ ὧρες καὶ ὠρολόγια, ἀλλὰ οἱ ὧρες ἐκείνες ἦταν τῆς Δημαρχίας καὶ ἀφοῦ εἶχε ἡ Δημαρχία ὠρολόγι, τί τὸ ἔθελε ὁ κοινὸς πολίτης τῆς ἀπλοϊκῆς ἐκείνης κοινωνικῆς συμβιώσεως;

᾽Οποῖος εἶχε ὠρολόγι καὶ συνήθως κανέννας ξενιτεμένος ἦταν κάτοχος σπουδαίου ἀγαθοῦ, πού τὸν ἐκύτταζαν μὲ θαυμασμὸ οἱ ἄλλοι.

Πολύ περισσότερο, οἱ ξωμάχοι καὶ οἱ θαλμάδες τοῦ κάμπου καὶ οἱ κираτζῆδες.

Οἱ κираτζῆδες εἶχαν πλήρη τὴν αἴσθησι τοῦ προσανατολισμοῦ, ἔκαναν ἀπόλυτη καὶ ἀκριβῆ πρόγνωσι τοῦ καιροῦ. Ἀπὸ τὸ μεσημέρι, δηλ. ἤξαιραν ὅτι τὸ βράδυ θὰ βρέξη καὶ ἢ ἐπετάχυναν τὴν πορεία νὰ συναντήσουν χάνι ἢ ἐγύριζαν στὸ κοντινότερο ἀπ' ὅπου ἔφυγαν.

Γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ὥρας, πού ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσουν τὴν ἀποστολή τους εἶχαν τὰ ἄστρα. Γνωστὰ ἄστρα ὁρόσημα τοῦ χρόνου ἦταν τέσσερα :

1) Τὸ ἄστρο πού παραπλανοῦσε.

Αὐτὸ φαινόταν στὸν ὀρίζοντα λίγο πρὶν τὰ μεσάνυχτα. Καμμιά φορά οἱ κираτζῆδες δὲν τὸ ξεχώριζαν ἀπὸ τὸ ἄστρο τοῦ караθانيοῦ καὶ ἀρχίζαν ἐτοιμασίες γιὰ τὸ φόρτωμα καὶ τὴν ἐκκίνησι πρὸς πορείαν. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἔταξιδευαν

τρεῖς ὧρες νύχτα μὲ ὄλους τοὺς κινδύνους τῆς πορείας, γιὰτὶ συναντοῦσαν χειμάρρους καὶ ποτάμια μπροστά τους. Καὶ λέγεται πὼς κиратζῆδες ἔχουν πνιγῆ καὶ τ' ἄλογά τους χάθηκαν, ξεγελασμένοι ἀπὸ τὸ ἄστρο τὸ παραπλανητικὸ.

2) Τὸ ἄστρο τοῦ караθانيοῦ.

Αὐτὸ τὸ ἄστρο φαίνεται στὸν οὐρανὸ δύο ὧρες μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Εἶναι τὸ ἄστρο πού δίνει τὸ σύνθημα τῆς ἐτοιμασίας. Ξυπνοῦν οἱ κиратζῆδες, σηκώνονται καὶ φωνάζουν τ' ἄλογα, πού εἶναι σκόρπια στὰ λειβάδια τὸ καλοκαίρι, (γιὰτὶ τὸ χειμῶνα εἶναι μέσα στὸ χάνι), τοὺς κρεμοῦν τοὺς ντορβάδες μὲ τὴν ταγῆ, τοὺς βγάζουν τὰ σαμάρια, τὰ κασαίζουν, τρίβουν τὴ ράχη τους μὲ χόρτο γιὰ νὰ καθαριστοῦν ἀπὸ τὴν σκόνη. Ἐν τῷ μεταξύ αὐτὰ ἔχουν φάει τὴν ταγῆ. Μετὰ τὰ σαμαρώνουν. Κι ἀπὸ τὸ πίσω μέρος τοῦ σαμαριοῦ, τὸ π ι σ ἄ ρ ι, ραμμένο ἐκτείνεται πρὸς τὰ καπούλια καὶ τὰ σκεπάζει τὸ π ρ ο κ ὀ β ι ἢ τὸ μ ο υ τ ἄ φ ι, σ ἄ ι σ μ α ἀπὸ τραγίσιο μαλλι ἢ τ σ ἔ ρ γ α, πού εἶναι ἀδιάβροχο καὶ δὲν ἀπορροφᾷ βροχή, ὅπως τὸ πρόβειο μαλλί, γι' αὐτὸ τὸ χειμῶνα προτιμοῦνται οἱ τραγίσιες κάπες. Τὸ προκόβι εἶναι συνήθως πολύχρωμο.

Ἐπειτα τὰ φορτώνουν. Οἱ δουλειές αὐτές κρατοῦν μέχρις ὅτου βγῆ τὸ ἄ σ τ ρ ι τ ῆ ς Α ὕ γ ῆ ς.

3) Τὸ ἄστρι τῆς Αὐγῆς, ὁ Αὐγερινός.

Αὐτὸς φαίνεται στὸν ὀρίζοντα μόλις ξημερώση, ὅταν φέγγη ἡ μέρα. Τότε οἱ κиратζῆδες τοὺς κρεμᾶνε τὰ

κουδούνια και λύνουν τ' ἄλογα για τὴν πορεία.

Ὑστερα ἀπὸ δύο ὧρες πορεία στὴν πρώτη πηγὴ ἢ στὸ πρῶτο ποτάμι τοὺς μακραίνουν τὸ καπίστρινὰ ποτιστοῦν.

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες συνήθως μετὰ τετράωρη πορεία τὰ ξεφορτώνουν σὲ βοσκοτόπους εἴτε λειθάδια ἢ σὲ λόφους μὲ χλόη. Ἐκεῖ περνοῦσαν τὶς ὧρες τῆς μεσημεριάτικης ζέστης καὶ οἱ κираτζίδες καθήμενοι τρεῖς - τέσσερις ὧρες. Ὅταν ἔσπαγε ἡ ζέστη καὶ ἔγερνε ἡ ἡμέρα καὶ ἀρχίζε νὰ φυσᾷ λίγο βορειοδᾶκι τὰ φόρτωναν καὶ ἀρχίζαν τὴν πορεία ἄλλες τέσσερις ὧρες ὡς ὅτου φανῆ ὁ Ἄ π ο σ π ε ρ ῖ τ η ς.

4) Ὁ Ἄποσπερίτης.

Αὐτὸς φαίνεται στὸν ὀρίζοντα λίγο μετὰ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου. Τότε ξεφορτώναν στὸ πιὸ κοντινὸ λειθάδι ἢ τὸ χάνι.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ πάντοτε ξεφορτώναν στὸ ὕπαιθρο, λιθαδότοπους για νὰ βοσκῆσουν τὰ ζῶα. Τὰ ὑποζύγια ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τοὺς ἀναβάτας, ἀπὸ τὸ φορτίο, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ σάγμα για νὰ κυλισθοῦν στὸ ἔδαφος, πρᾶγμα ποὺ τὰ ἀνακουφίζει.

Οἱ Μουσουλμάνοι χωρικοὶ τῆς Ἡπείρου ἐπίστευαν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸν Θεὸ ὡς Θεόν, τὸ ζῶον ἔχει τὸν ἄνθρωπο για Θεό του.

Σὲ ἄσχημους καιροὺς τὸ φθινόπωρο ἢ τὸ χειμῶνα ἐκόνευαν σὲ χάνια ποὺ ἦταν κατὰ μῆκος τῆς διαδρομῆς.

Ὅταν κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνες συναντοῦσαν δύσκολους καιροὺς χιόνια καὶ καταιγίδες ἢ συναντοῦσαν κανένα κομμάτι δρόμου χαλασμένο ἢ ἐμάθαιναν ἀπὸ διαβάτες ὅτι ὁ δρόμος ἦταν πιασμένος ἀπὸ κλέφτες τότε κατέφευγαν καὶ ξεφόρτωναν στὸ πιὸ κοντινὸ χάνι, εἴτε τοῦτο ἦταν μπρὸς εἴτε πίσω τους.

Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ ὅταν συναντοῦσαν ἄλλα ἐμπόδια, εἴτε ἀπὸ χεϊμάρρους, ποὺ ξεχείλιζαν εἴτε ἀπὸ γέφυρες ποὺ γκρεμίζονταν.

Κάθε μεγάλο караθάνι κατὰ τὴν πορεία σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τοῦ ἔσναφιοῦ εἶχε δικαίωμα νὰ κρεμάση κουδούνια κατασκευασμένα ἀπὸ ὀρείχαλκο καὶ ἀρμονισμένα στοὺς ἦχους. Τὰ κουδούνια τὰ κρεμοῦσαν στὰ διαλεχτὰ ἄλογα τὰ κ ο υ δ ο υ ν ᾶ τ α — τὰ μ π ρ ο σ τ ᾶ ρ ι α μὲ δερμάτινο περιλαίμιο.

Ὅταν ἀπὸ τὸ Ἐλθασὰν τύχαινε νὰ ξεκινοῦν δύο ἢ περισσότερα караθάνια εἰδικῶς για τὸ Μοναστήρι μὲ φορτίο λαδιοῦ καὶ ὁ ἀριθμὸς τους ξεπερνοῦσε τὰ 30—40 ἄλογα σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες, ποὺ ἀναφέραμε κάθε μέρα καὶ ἄλλαζε ἡ ἡγεσία τοῦ караθανιοῦ. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι μόνο τὸ ἡγετικὸ караθάνι τῆς ἡμέρας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κρεμάση κουδούνια στὰ ζῶα. Τὰ ἄλλα ἢ τὰ ἔκρυβαν στοὺς ντορθάδες ἢ τὰ ἔφραζαν μὲ χόρτο.

Συνήθως ὁ ἀρχικираτζίης ἐσυνόδευε τὸ караθάνι του, καθάλλα στὸ ἄλογο τῆς καθάλλας, ποὺ ὡ-

νομάζετο μπινέκι με ειδικό σάγμα πού ώνομάζετο μπινέκι κ ο και ποτέ δέν είχε θάρος περισσότερο από 7—8 όκάδες. Σε μπινέκι κ ο άλλογο ό αρχικιρατζής έφόρτωνε και μικρά παιδιά ή πλούσιους ταξιδιωτες, πού πλήρωναν ηύξημένο άγωγι. Τό θάρος του φορτίου ήταν ανάλογο με τ' άλλα και τά μουλάρια. Δέν περνούσε όμως τις 80 όκάδες.

Τό άγωγι για τό φορτίο ήταν από Έλθασάν στο Μοναστήρι τρία μετζίτια. Ό ταξιδιώτης έπλήρωνε για τό μπινέκι κ ο άλλογο τέσσερα μετζίτια, για τούς άνήλικους τόμισό.

Η πορεία του καρθανιου έγινετο κατά τάξη. Ό αρχικιρατζής συνήθως με τό μπινέκι έπήγαινε πίσω. Όμως στίς κακοτοπιές έπερνούσε στο κεφάλι της φάλαγγας, πίσω όμως από τό άλλογο — όδηγό, τό γερότερο και εύφύεστερο, πού έλέγετο σερεϊδιάρης ή κ ο λ α ο υ ζ ο ς. Αυτό έκανόνιζε με τό θήμα και τό μουσικό ρυθμό του κουδουνιου του την πορεία. Τό δεύτερο άλλογο έλέγετο κ λ α π α τ ά ρ η ς. Δούλοι και ψυχογιοί μοιράζονταν αναλόγως των άναγκων.

Έμιλήσαμε για τό θρυλικό Ρόθα στον όποϊον έμπιστεύονταν και γυναίκες, άν και γυναίκες σπανίως ταξιδευαν μεγάλα ταξίδια.

Προτου άπαριθμήσουμε κираτζήδες θα σταθοϋμε σ' ένα μεγάλο και φημισμένο κираτζή του Έλθασανίου, τον Κόλια Μποντούλη.

Κираτζήδες του Έλθασανιου — θρυλικοί Κираτζήδες των Βαλκανίων

Ξεκίνησε με λίγα άλλα και τά έκαμε 13 έκτελώντας τό δρομολόγιο Δυρράχιο - Έλθασάν. Τά έκαμε 27 και τά έχώρισε σε δυό καρθάνια έκτελώντας τό παλαιό δρομολόγιο και τό νέο Έλθασάν - Μοναστήρι. Από τά 27 άλλα τά 17 ήταν όλόλευκα Γ κ ι ό κ α και τά 10 μαϋρα Κα ρ ά τ α (καρās).

Ό Κόλιας ήταν από τούς διασημότερους αρχικαρθαναραίους της έποχής του. Τά καρθάνια του ξεχώριζαν από μεγάλη άπόσταση διότι όλα είχαν τό ίδιο χρώμα και ή άρματωσιά τους τους όμοια και καινούργια. Κάθε άντικείμενο της άρματωσιάς μόλις έφθείρετο τό αντικαθιστούσε άμέσως. Ό λαός έλεγε ότι «τ' άλλα του Κόλια ήταν σαν νύφες στολισμένες».

Πολλές φορές δέν ταξίδευε ό ίδιος, αλλά παρέμενε στο Δυρράχιο τό Έλθασάν ή τό Μοναστήρι για να έξασφαλίση φορτίο. Είχε τά δρομολόγια προκαθωρισμένα και τά έκτελούσε με θρησκευτική εύλάβεια και άκρίβεια.

Όταν πλησίαζε ή ώρα να φθάση κανένα από τά καρθάνια του ό ίδιος στριφογύριζε δεξιά και άριστερά και δέν τον χωρούσε ό τόπος. "Ωσπου ν' άκούση από μακριά τη μελωδία των κουδουνιών του καρθανιου του.

Τότε έβγαινε προς προϋπάντησιν στο σταυροδρόμι του παζαριου του

Ἐλθασανίου, στή γωνία γιά τὸ καραβάνι τοῦ Δυρραχίου ἢ στὰ Ταμπακαριά (τὰ θυροδεφεῖα) γιά τὸ καραβάνι τοῦ Μοναστηρίου. Ἔστικε στή μέση τοῦ δρόμου θάζοντας τὸ χέρι ἀντήλιο καὶ μὲ ἀγωνία καὶ συγκίνησι ἀνέμενε τὴν ἐμφάνισι. Καὶ ὅταν πιά τὸ κουδουνᾶτο - μπροστὰρι τοῦ καραβανιοῦ μὲ τὰ ὀλόλευκα ἢ τὰ μαῦρα ἄλογα ἔμπαινε στὴν πόλι, δάκρυα »τρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ ἔτρεχε καὶ τὸ ἔπιανε ἀπὸ τὸ καπίστρι καὶ τὸ φιλοῦσε στὸ μέτωπο. Καὶ καθ' ὄλο τὸ διάστημα, πού οἱ ὑπάλληλοί του ὠδηγοῦσαν τὰ ἄλογα μπροστὰ στὰ καταστήματα καὶ ξεφόρτωναν τὰ ἐμπορεύματα, ὁ Κόλιας τὰ ἐπιθεωροῦσε ἕνα - ἕνα μὲ τὴ σειρὰ καὶ τὰ χαΐδευε ἐκφράζοντας τὴν εὐγνωμοσύνη του πρὸς αὐτά.

Ἡ λαϊκὴ μούσα ἐτραγουδῆσε τὸ Ρόβα καὶ τοὺς ἀωνύμους ἀγωγιάτες.

Ἐνα βαλκανικὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὸν ἀγωγιάτη :

— Ἀγωγιάτη, πού κοιμήθηκες χθὲς βράδυ;

— Δρόμο σὲ δρόμο, χάνι σὲ χάνι,

— Ἀγωγιάτη, γίνε ἀδελφός μου.

Φέρε τὸν ἄντρα μου δίχως ἀγῶγι.

Ἄν τὸν φέρης ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ βουνοῦ σου χαρίζει ἢ ἀδελφὴ τὰ φλωριά τοῦ μετώπου,

Ἄν τὸν φέρης ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ κάμπου σου χαρίζει τὰ φλωριά τοῦ λαιμοῦ της.

Εἶναι ἀναρίθμητοι οἱ κираτζῆδες τῆς Βαλκανικῆς. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομε Ἐλθασανλῆδες πού ἐκτελοῦσαν τὰ δρομολόγια Ἐλθασάν -

Τίρανα, Ἐλθασάν - Κορυτσά, Ἐλθασάν - Βεράτι, Ἐλθασάν - Αὐλῶνα, Ἐλθασάν - Τεπελένι, Ἐλθασάν - Μοναστήρι καὶ Ἀχρίδα, μεταξὺ τῶν ὅπων τοὺς Βασ. Ντόντση, Βασ. Κερόζη, Βασ. Γκούστη, Βαγγέλη Βεκτέση, Ἀνέστη Σπύρου, Κόλια Μποντούλη.

Κираτζῆδες ἦταν οἱ πρόγονοι τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν Γεωργίου καὶ Σίμωνο Σίνα, ἰδρυτῶν τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Ἀστεροσκοπείου Μοσχοπολίται πού ἐκτελοῦσαν τὸ δρομολόγιον Μοσχόπολις - Ἀχρίδα - Μοναστήρι - Βιέννη. Κατὰ πληροφορίες τοῦ κ. Γιάν. Ρούτση - κираτζῆς ἦταν ὁ Κώστα Μέτσης ἀπὸ τὴ Στεγόπολι τῆς Λιούντζης, πού ἔκανε τὸ ποστάλο Ἡπίρου - Κων)πόλεως καὶ ἔφερνε στὸ Σουλτᾶνο τοὺς φόρους ὑποτελείας τοῦ Ἀλῆ Πασιά. Κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ πειράξη τ' ἄλογά του, γιατί ἦταν «ἀληπασιαλίδικα».

Κираτζῆς ὁ Φετάνης καὶ οἱ Σούλιο Τάταρης καὶ Χασάν Ζεϊνέλης, Τουρκαλβανοὶ προερχόμενοι ἀπὸ Χριστιανούς, πού ἀφῆκαν τὴν πίστι τῶν πατέρων τους σὲ μιὰ θολὴ ὥρα τοῦ ἐθνικοῦ θίου, ἐκτελῶντας τὸ δρομολόγιον Ἐλμπασάν - Κορυτσά. Γιαννιώτες κираτζῆδες ἢ κираτζῆδες πού κᾶναν δρομολόγια Γιάννινα μὲ περίχωρα εἶχε τὴν εὐγένεια νὰ μοῦ ἀνακοινώση ὁ Γιαννιώτης Βασ. Βακάλης.

Ὁ Γούσιας Σιαναρίνας, ἀδελφός τοῦ Ρόβα, πού ζοῦσε στὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀμαξηλάτης καὶ τ σ α μ π ἄ ζ η ς (ἐμπορος ζῶων), ὁ Μῆτρο Κοῦρτος, πού ἔκα-

νε δρομολόγιο Κόνιτσα - Γιάννινα, Βασίλειος Ντάνης και Γάκης Ντάνης κираτζήδες του δρομολογίου Γιάννινα - Θεσπρωτία, έφεραν έλιές και λάδια.

Κираτζήδες έρχοταν στα Γιάννινα από τα Καϊλάρια, τα 42 χωριά της Έφορδαίας, όνομαζόμενα και χωριά του Σαρί - Γκιόλθασί = της πεδιάδας της Κιτρινης Λίμνης και έφεραν σκούπες και κόκκινο πιπέρι. Άπ' αυτούς ένας ό Τουρκος Γεμένης.

Οί Σιατιστινοί Δημ. Γιαννακός, Θαν. Κοκάνης, ό Κουτούλας και άλλοι έφεραν μαύρα κρασιά, τσίπουρα και έπαιρναν λάδια, έλιές, δέρματα, ψιλικά, Ναουστινοί και Κοζανίτες έφεραν στα Γιάννινα σκούπες και γλυκά κρασιά!

Γρεβενίτες κираτζήδες οί λεγόμενοι Κοπατσαραίοι θλαχόφωνοι, αλλά και από τα χωριά των Γρεβενών Ζάλοχο και Μοναχίτι έφεραν τά περίφημα τουλουμοτύρια, ό Γούλης Μπαμπρίτσας και ό Άναγνώστης.

Άπό τη Σωτήρα της Βορ. Ήπείρου έφεραν κατ' αποκλειστικότητα οικοδομική ξυλεία, κερεστέ από τά Ζαγοροχώρια.

Κερεστέ κουβαλούσαν και Σαμαρινιώτες και Βωβουσιώτες κираτζήδες.

Τρείς οικογένειες Μουσουλμάνων τό δρομολόγιο Γιάννινα - Σαγιάδα - Κέρκυρα και μετέφεραν την άεναο κίνησι χρηματοδεμάτων. Έντι-

μότερη ήταν ή οικογένεια Μπράχου.

Άργυροκαστρίτες κираτζήδες ό Καμάν Κανταρές, ό Βείζ Λέλιος, ό Μπατζās τό δρομολόγιο Αύλωνα Άργυρόκαστρο και άλλοι.

Ό Θωμάς Τσέπας και άλλοι έκαναν τό δρομολόγιο Δελθινάκι - Μουζίνα - Δέλθινο - "Άγιοι Σαράντα. "Όταν έφερνε Πολίτες δηλ. ξενιτεμένους από την Πόλη έρριχνε και δυό πιστολιές.

Τό δρομολόγιο Βοστίνα (Πωγωνιανή) της έλευθέρας Ήπείρου με την Πολύτσανη της δούλης Βορείου Ήπείρου έκανε κατ' άνακοίνωσι του κ. Σοφ. Έξάρχου ό Πολυτσανίτης Βαγγέλης Λιάτσος.

Τό δρομολόγιο Γιάννινα - Βοστίνα - Σχωριάδες - Πολύτσανη ό Σχωριαδίτης Κατσάνος.

Τό δρομολόγιο Πολύτσανη - Σοϋχα - Άργυρόκαστρο ό Θεόδ. Μπιρμπίλης, και ό Νικ. Κολοβός τό δρομολόγιο Πρεμετή - Σέπερη - Πολύτσανη.

Τό δρομολόγιο Γιάννινα Λεσκοβίκι έκτελοϋσε ό Κήτας, τό δρομολόγιο Λεσκοβίκι - Δέλθινο - "Άγιοι Σαράντα ό Μήτρο Τάσος και τά παιδιά του. Τό δρομολόγιο Λεσκοβίκι - Έρσέκα - Κορυτσά ό Σωτήρ. Τσίνης, οί έξάδελφοι Πύρσοι τό δρομολόγιο Πυρσόγιαννη - Γιάννινα και οί Βλάχος και Τσαμένος Βουρμπιανίτες τό δρομολόγιο Γιάννινα - Βούρμπιανη και άλλοι.

Τά δρομολόγιο Γιάννινα - Μέτσο-

βο - Καλαμπάκα - Τρίκκαλα έκτε-
λοῦσαν Μετσοβίτες κираτζήδες χω-
ρίς μὲ τοῦτο νὰ περιορίζονται στὴν
τοπικὴ αὐτὴ συγκοινωνία.

Οἱ Μετσοβίτες Γιαννάκας καὶ
Μπέρκος μετέφεραν ὡς τὴ Βιέννη
ταξιδιωτὲς καὶ ὑφαντὰ μάλλινα με-
τσοβίτικα. Ἔφεραν ἀπὸ κεῖ ταξι-
διωτὲς καὶ ὑφάσματα μεταξωτά,
τσόχες, νήματα, κατηφέδες, βελού-
δινα ὑφάσματα, καθάδες, χασέδες,
μαντῆλες τῆς Λειψίας (Λεπεσκάνι-
κες), ὠρολόγια, ἐργαλεῖα, φέσια
κόκκινα καὶ ἄσπρα, τὰ ὁποῖα ἡ
Τουρκία δυνάμει τῶν διομολογήσε-
ων (CAPITULATIONS) ὑποχρεω-
τικῶς ἐπρομηθεύετο ἀπὸ τὴν Αὐ-
στρία.

Χάνια (Καραβάν Σεράϊ - Σελαμλίκ, Χαρεμλίκ. Χαϊδάν σεράϊ, Φακιρχανέ).

Κατὰ μῆκος τῶν γνωστῶν ἡμιο-
νικῶν δρόμων καὶ σὲ ἀποστάσεις ἀ-
πὸ μισῆς ὥρας ὡς δύο ὥρων πορεί-
ας, σὲ θέσεις ἐπίκεντρος, συνήθως
σταυροδρόμια, θεσπεσίας φυσικῆς
ὁμορφιάς κοντὰ σὲ τρεχούμενα νε-
ρὰ καὶ θαθύσκια δέντρα ἦταν λι-
θόκτιστα πανδοχεῖα μικρὰ ἢ μεγά-
λα κατὰ περίπτωσιν, τὰ περίφημα
χάνια πού ἡ ἀρχὴ τους ἀνάγε-
ται στὸ Βυζάντιο. Ἐκεῖ διενυκτέ-
ρευαν, πρὸ πάντων τὸ χειμῶνα ζῶα
καὶ ἄνθρωποι. Ἦταν εἰδικότης κυ-
ρίως τῶν χωρῶν τῆς Χερσονήσου
τοῦ Αἴμου καὶ μάλιστα Ζαγορισίων,
οἱ ὁποῖοι διέπρεψαν ὡς Χαντζή-
δες. Ἦταν δημιουργήματα τοῦ
ταξιδιωτισμοῦ. Ἔδιναν στέγη καὶ

τροφή ἀντὶ εὐτελεστάτης τιμῆς στὰ
καραβάνια καὶ τοὺς ξενιτεμένους.

Εὔρισκε κανεῖς σ' αὐτὰ ἀπαραι-
τήτως πόσιμο νερό, κριθάρι, ἄχυρο,
βρώμη, καφὲ καὶ ζάχαρι, καπνὸ καὶ
οἰνόπνευμα καὶ φασόλια βρασμένα,
τῶν ὁποίων ἡ ὑγρὴ ποσότητα αὔξα-
νε ἀναλόγως τοῦ ταξιδιωτικοῦ ρεύ-
ματος.

Ἦταν ἐπίσης τὰ χάνια γρα-
φεῖα κινήσεως καὶ εὐρέσεως ἐργα-
σίας, ἐντευκτήρια καὶ πρακτορεῖα.

Τὸ καραβάν - σεράϊ τῆς Θεσσα-
λονίκης ἀνῆγε τὴν κτίσιν του
στὸν Μουράτ τὸν Β'. Ὁ Τεξιὲ μάλι-
στα στὰ «Ὀδοιπορικὰ Θεσσαλίας
καὶ Ἡπείρου» τὸ θεωρεῖ κτίσμα τῶν
Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων, τὸ ὁ-
ποῖον ἀνακαίνισαν οἱ Τοῦρκοι.

Σ' αὐτὸ ὑπῆρχαν θάλαμοι ἀνδρῶν
Σελιαμλίκ καὶ θάλαμοι γυ-
ναικῶν Χαρεμλίκ, καθὼς καὶ
Χαϊβάνσεράϊ (ἵπποστά-
σιο), σταῦλοι γιὰ τὰ ζῶα.

Ἡ παραμονὴ καὶ διανυκτέρευση
σ' αὐτὰ ἐβάρυνε τοὺς ταξιδιωτὲς,
ἀλλὰ καὶ ἄποροι ἀπ' αὐτοὺς γίνον-
ταν δωρεὰν δεκτοὶ ἀπὸ εὐσπλαχνία.
Ἔτσι τὰ Χάνια γινόταν περιστα-
σιακὰ φακιρχανέ εἶδος φτω-
χοκομείου.

Ὁ πολιτιστικὸς ρόλος τους ἦταν
σημαντικὸς.

Κοντὰ στὸ χάνι ὡς διὰ μαγνητι-
κῆς δυνάμεως σύμφωνα μὲ τὴν λει-
τουργία τῶν οἰκονομικῶν νόμων
προσετίθετο ἓνα ἄρτοποιεῖο, ἓνα
παντοπωλεῖο, ἓνα πεταλωτήριο γιὰ
τις ἀνάγκες τῶν διερχομένων ἀν-

ΤΟ ΑΝΔΡΟΦΟΝΟ ΜΠΙΖΑΝΙ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴ σελίδα 31)
ματικοί, τοὺς ὁποίους εἶχα γνωρίσει ἄλλοτε... κάπου ἄλλοῦ... Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι εἶμαι τουλάχιστον εὐχαριστημένος διότι ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων μ' ἔφεραν ἡττημένον ἀπὸ τοιοῦτον στρατόν...

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ 1912—13

Εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐγράφη τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον:

Ὅταν ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Πειραιᾶ ὁ Ἐσσάτ Πασσᾶς, ὁ κόσμος ποὺ ἦτο συνηθροισμένος εἰς τὴν προκουμαίαν, ἀπεκαλύφθη καὶ ἤρχισε νὰ χειροκροτῇ.

θρώπων καὶ ζώων. Ἔτσι ἔχομε τὸν πυρῆνα ὄλων τῶν πόλεων καὶ συνοικισμῶν, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται κατὰ μῆκος καὶ τῶν σημερινῶν δρόμων, ποὺ κατὰ κανόνα ἀκολουθήσαν τοὺς παλαιούς ἡμιονικούς δρόμους.

Θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς κρατήσω ὦρες ἀπαριθμῶν χάνια μὲ τὴ μικρὴ ἢ τὴ μεγάλη τους ἱστορία.

Εἶναι ματαιοπονία νὰ προσπαθῶ νὰ ἐπαναφέρω μία ἐποχὴ, ἢ ὁποῖα πρὸ πολλοῦ ἔχει πεθάνει. Ἡθελα μόνον νὰ ἀναπολήσωμε τὴ συγκίνησι, ποὺ ἠσθάνοντο οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι ταξιδιῶται, ἐπιβάται καὶ κираτζῆδες, ὅταν ἐν μέσῳ ταλαιπωριῶν, κινδύνων, θυελλῶν ἀντίκρουζαν τὸ χάνι τῆς καταφυγῆς τους, ὅπου τοὺς ἀνέμενε λίγο φαί ζεστό, λίγη φωτιά, λίγη ξεκούρασι.

Ὁ στρατηγὸς ἀνησύχησεν εἰς τὴν ἀρχὴν κ' ἐστράφη πρὸς τὸν σύνοδόν του:

— Τί σημαίνει αὐτό; ἠρώτησε.

— Σᾶς χαιρετοῦν στρατηγέ.

— Ὡστε χαιρετοῦν ἐδῶ καὶ τοὺς ἡττημένους;

Ὁ "Ἕλλην ἀξιωματικὸς ποὺ τὸν συνώδευε, τοῦ ἐξήγησεν ὅτι ὁ λαὸς ἐχειροκρότει τὸν στρατηγόν, ὁ ὁποῖος ἀδιάφορον ἔαν ἡττήθη, εἶχε μολαταῦτα πολεμήσει ἠρωϊκῶς.

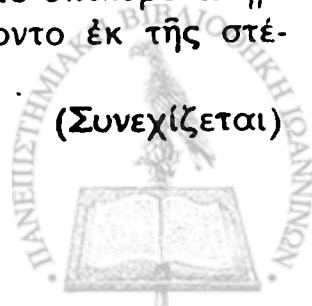
Καὶ ὁ Ἐσσάτ ἀπήντησε:

— Ἔθνος, ποὺ ἔχει τέτοια αἰσθήματα δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι μεγάλο.

Ἐπάνω στὸ Ζυγὸ τοῦ Μετσόβου, στὸ δρόμο πρὸς τὰ Γρεβενὰ ἦταν τὸ χάνι Τζάν Κουρταρᾶ, ποὺ σημαίνει σωτηρία ψυχῆς. Ἡ θεὰ ἀπὸ τὸ χάνι εἶναι μεγαλοπρεπῆς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, πρὸς τὸν Ὀλυμπο, τὴν Ὀσσα καὶ τὸ Πήλιο, τὰ Πιέρια, τὸ Βέρμιο καὶ τὰ Χάσια. Πρὸς τὰ Γρεβενὰ καὶ τὰ Τζουμέρκα, τ' Ἀγραφα, τὰ Ζαγόρια, τὴν Κόνιτσα, τὸ Ξερολεῖθαδο καὶ τὴ Σιάτιστα ἀκόμα καὶ πρὸς τὸν Ὀρθηλο τῆς Βουλγαρίας καὶ τὸ Σκάρδο τῆς Ἀλβανίας.

Τὸ χειμῶνα τὸ χιόνι ἔφθανε συχνὰ τὰ ἕξι μ. πάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ οἱ ἠρωϊκοὶ ἐκεῖνοι ξενοδόχοι γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸ ὑπαιθρο ἀνήρχοντο καὶ κατήρχοντο ἐκ τῆς στέγης.

(Συνεχίζεται)

**Ἐξέλεγχξη καὶ ἐκκαθάριση ὀφειλῶν στὸ Μουκαδέμι
τῆς Κοινότητος ἀπὸ ἐμπίστους Διαιτητές**

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ἀντίγραφον τοῦ Γράμματος τῆς πληρεξουσιότητος πρὸς τοὺς Κυρίου πατριώτας Κωνσταντῖνον Βαταβάλην καὶ Χριστόδουλον.

Περὶ τῆς γινομένης φιλονεικίας μερικῶν ὀνομάτων ἐπάνω εἰς τὸν Μπικαὲν τοῦ Μουκαδεμίου, ἐπειδὴ καὶ μεταξύ μας δὲν ἐδυνήθημεν νὰ τὰς συμβιβάσωμεν ἐδώκαμεν τὸ θάρος μὲ παρακάλεσιν ἡμᾶς τοὺς διωρισμένους πατριώτας Κυρίου Κων)τῖνον Βαταβάλην καὶ Χριστόδουλον Κονομάτην νὰ τὰς διορθώσωσι καὶ συμβιβάσωσι, ὅπως αὐτοὶ ἐγκρίνουν καὶ ὅ,τι πράξωσι θέλει εἶναι δεκτὸν καὶ ἀμετάτρεπτον παρ' ὄλων ἡμῶν καὶ τῆς κοινότητος 1841 7/θρίου Α'. Ἐπάνω - Σουδενά.

Κώνστας ἱερεὺς, Τάτζις Ζορδούμης, Χριστόδουλος Τατάνης, Ἀναγνώστης Δούβλης, Κωσταντὶ Τζανάκας, Χριστόδουλος Ζαζῆς, Κ. Οἰκονομόπουλος, Ἀναγνώστης Μεντερλῆς, Γ. Λαζόπουλος, Λάμπρος Χριστοδούλου, Μιχαήλ Πασχάλης, Γ. Δόνου, Θεόδωρος Πριμικήρης, Κ. Γεωργίου, Διαμάντης Οἰκονόμου, Χριστόδουλος Τζάμης, Μ. Σακελλαρίου, Ἀναστάσιος Χριστοδούλου, Νικόλαος Ἰω. Δούβλης, Ἰωάννης Σακελλαρίου, Ἰωάννης Χρι-

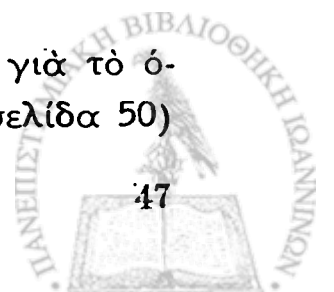
στοδούλου, Λάμπρου Ἰωάννης, Ξ. Γεωργίου Σκούρτη.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ τέσσερα ἀναφερόμενα κείμενα οἱ διαιτητές Βαταβάλης καὶ Οἰκονομάτης ἀναλαμβάνουν τὸ ἀνατεθειμένο σ' αὐτοὺς ἔργο, ἀφοῦ τοὺς δόθηκαν ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεῖα καὶ στὸν κώδικα γίνεται τὸ ξεκαθάρισμα τῶν ὀφειλῶν καὶ τὰ ὀφειλόμενα ποσὰ ἀπὸ τὸν καθένα χωριανὸ μὲ τὴν ἀκόλουθη μορφή - σειρά:

«Ξεκαθάρσις (ἐκκαθάριση) τοῦ Κυρίου Μείναντος Μπικαὲ τοῦ Μουκαδεμίου μας λογαριασμένου μετὰ τοῦ τόκου των ἕως σήμερον πρὸς δέκα τοῖς % ἐπιδιορθωμένων καὶ τινων ὀνομάτων ἀπὸ τοὺς Διωρισμένους Κυρίου Πατριώτας Κων)τῖνον Βαταβάλην καὶ Χριστόδουλον Κονομάτην κατὰ τὴν ἔννοιαν,....τέρου Γράμματος τῆς Πληρεξουσιότητος, τὸ ὁποῖον τοῖς ἐνεχειρίσθη ἀπὸ τὴν Κοινότητά μας».

Ἀκολουθεῖ ὁ πίνακας τῶν χρεωστῶν μὲ τὸ ὀφειλόμενο ποσὸ στὸ Μουκαδέμι ἀπὸ τὸν καθένα, μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ ἐκεῖνοι ποὺ ὤφειλαν μικρὰ ποσὰ νὰ πληρώσουν καὶ νὰ ἐξοφλήσουν.

Τὸ σύνολο τοῦ χρέους γιὰ τὸ ὅ-
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στή σελίδα 50)

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΣΤΟ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ

Στό υπ' αριθ. 30/7-6-1978 Δελτίο τής Ήπειρωτικής Έταιρείας γράψαμε γύρω από τὸ θέμα τοῦ Κληροδοτήματος τῶν Ἀφῶν Ριζάρη :

«Τὸ πολυμελές Συμβούλιο ἀποφάσισε νὰ συμμορφωθῆ με τὸ θέλημα τοῦ Ριζάρη, ὅπως ἐκφράζεται τοῦτο στὸν κωδῖκελλο τῆς διαθήκης του καὶ νὰ φικιάσῃ μιὰ ἀξιόλογη βιοτεχνία στὸ Μονοδέντρι.

Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ εἶναι ἐπωφελεστατὴ καὶ ἀνταποκρίνεται σὲ ὅσα με συνέπεια καὶ ἀκαμπτὴ ἐπιμονὴ προβάλλουμε ἐμεῖς ἀπὸ πολὺν καιρὸ. Μόνο μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὑπάρχουν ἐλπίδες νὰ μείνουν στὰ ρημαγμένα χωριά μας μερικοὶ νέοι ἄνθρωποι κι' ἔτσι νὰ πάρουν κάποια μορφή νέας ζωῆς. Τὸ π ε ἰ ρ α μ α ἀ ρ χ ῖ ζ ε ι ».

Ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τότε ἕνας καὶ μισὸς χρόνος, στὶς 25 τοῦ Νοέμβρη, ἡμέρα Κυριακὴ, τὸ π ε ἰ ρ α μ α ἀ ρ χ ῖ σ ε. "Ἐγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς λειτουργίας ἑνὸς μικροῦ βιοτεχνικοῦ κέντρου στὸ Μονοδέντρι. Θὰ βγάλῃ στὴν πρώτη φάση λειτουργίας τῆς ἡ Σχολὴ ὑφαντά. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρχή. Οἱ φιλοδοξίες ἐκείνων, ποὺ ὀραματίστηκαν κάτι καλὸ νὰ γινῇ στὰ ὄρεινά χωριά μας δὲν περιορίζονται στὸ μικρὸ ἀναφερόμενο ἐπίτευγμα. Ἐπεκτείνονται πολὺ πιὸ μακριὰ καὶ πιὸ ψηλά. Ἡ ἀκριτικὴ

περιοχὴ τῆς Ἠλείου — Κόνιτσα, Πρωγῶνι, Θεσπρωτία — δὲν θὰ ἀνασάνῃ, ἂν ἡ βιοτεχνία με τὴ θυγατέρα τῆς τὴν οἰκοτεχνία δὲν ἀποτελέσουν τὴν ὑποδομὴ τους. Καὶ ἡ ὑποδομὴ, αὐτὴ τὴ μεγάλη στιγμὴ, ἐν γούνασι τῆς Ἑλλην. Δικαιοσύνης κεῖται. "Ἄν στὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ἀγῶνα καὶ τῶν προσπαθειῶν μας, ποὺ ἦταν ὁ δρόμος τοῦ νόμου 455/1976, ἐπιτύχουμε, ὁ πακτωλὸς τῶν Ριζάρηδων θὰ μᾶς βοηθήσῃ στοὺς ἄγιους σκοποὺς μας. Καὶ οἱ πόροι ἀπὸ ἄλλα κληροδοτήματα θὰ ὑπάρξῃ δυνατότητα νὰ διατεθοῦν, ἀλλὰ καὶ ἡ Πολιτεία θὰ συμπαρασταθῇ. Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε καμμιά ἀμφιβολία γι' αὐτό. Ἡ ἀπόφαση τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν θὰ κρίνῃ γιὰ ὅλα.

Ὡστόσο ἂς ἐπανέλθουμε στὴν ἐναρξὴ τῆς λειτουργίας τοῦ πειραματικοῦ βιοτεχνικοῦ ἐργαστηρίου στὸ Μονοδέντρι. Τὰ ἐγκαίνια, ὅπως προαναφέραμε, ἔγιναν στὶς 25 Νοέμβρη. Πολὺς κόσμος συγκεντρώθηκε καὶ ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, παρουσία καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Ἀθέρωφ ποὺ κατὰ τύχη ἦταν στὴν Ἠπειρο.

Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα εἶχαν φθάσει ἀρκετοὶ Σύμβουλοι τοῦ Ριζαρείου Ἰδρύματος. Τὸ γιορτάσι τῶν ἐγκαίνιων ἔγινε στὸ νεόδμητο κτήριο τῆς Σχολῆς. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν καθιερω-

μένο άγιασμό ό Ζαγορίσιος Πρόεδρος του 'Ιδρύματος κ. Ι. Σαραλῆς, εἶπε σέ μιὰ σύντομη όμιλία του :

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ριζαρείου κ. Γ. Σαραλῆς γιά τή Σχολή

Κύριε Ὑπουργέ,

Μέ ιδιαίτερη χαρά ἀλλά καί περηφάνεια, ἐγκαινιάζουμε σήμερα τή χειροτεχνική Σχολή Μονοδεντρίου.

Εἶπα μέ χαρά μέν, γιατί ἐπί τέλους βλέπουμε νά ἐκπληρώνεται ἡ ρητή ἐντολή τοῦ ἀείμνηστου εὐεργέτη Γεωργίου Ριζάρη, πού ἀναφέρεται στόν κωδήκελλο, μέ ὑπερηφάνεια δέ, γιατί ἡ πραγματοποίηση τῆς ἐπιθυμίας του αὐτῆς ἐκπληρώνεται μέ τόν καλύτερο δυνατὸ τρόπο.

Τὸ περικαλέστατο αὐτὸ κτίριο, πού βλέπουμε ὅλοι μας νά ὀρθώνεται μπροστά μας μέ ὅλες τίς δυνατές σύγχρονες ἀνέσεις, δικαιολογεῖ τήν περηφάνεια μας αὐτή.

Στῆ Σχολή αὐτῆ τῆς χειροτεχνίας θά διδάσκονται κέντημα καί ὑφαντική, μαθήτριες ἀπὸ τὸ Ζαγόρι, κατὰ κύριο λόγο, καί ἔπειτα, ἀπὸ τὸ νομὸ Ἰωαννίνων ἡλικίας 12—21 ἐτῶν, ἡ δὲ φοίτηση θά εἶναι διετής.

Τὰ πάντα θά παρέχονται δωρεάν καί ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ οἱ μαθήτριες θά παίρνουν σάν ἐπίδομα 3.000 δρχ. κάθε μήνα.

Σκοπὸς τοῦ Συμβουλίου μας εἶναι, ἡ Σχολή αὐτή, ξεκινῶντας καθὼς εἶπα ἀπὸ τὸ κέντημα καί τὸ ὑφαντὸ στὴν ἀρχή, νά ἐπεκτείνει τή δρα-

στηριότητά της καί σὲ ἄλλους κλάδους τῆς παραδοσιακῆς χειροτεχνίας σὲ τρόπο, πού νά δώσει ἱκανοποιητικὴ ἐργασία στὶς νέες τῶν ρημαγμένων χωριῶν μας, μέ τὴ δημιουργία σιγά - σιγά μικρῶν βιοτεχνιῶν στὰ διάφορα χωριά τοῦ Ζαγορίου.

Ἡ συμπαράσταση τῆς Σχολῆς στὴν προσπάθεια αὐτή, θά εἶναι θετική καί διαρκής.

Γιὰ νά ἐπιτύχει ὅμως ἡ προσπάθεια αὐτή καί νά ἐκπληρωθοῦν οἱ σκοποὶ τοὺς ὁποίους ἔταξε τὸ Συμβούλιό μας, θά πρέπει, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ἐκεῖνοι πού ἀνέλαβαν νά διδάξουν στὶς μαθήτριες τίς πραγματικὰ αὐτὲς ὠραίες τέχνες, νά θεωρήσουν τὸ ἔργο αὐτὸ σάν προσωπική τους ὑπόθεση καί νά ἐργαστοῦν μέ ὄλον ἐκεῖνο τὸν ἀπιατούμενο ζῆλο, πού δημιουργεῖ τὴν πίστη καί τὴν ἀγάπη πρὸς τίς τέχνες αὐτὲς πού ἦρθαν νά διδαχτοῦν στὸ σχολεῖο αὐτό.

Μέ τίς ἐλπίδες αὐτὲς, τίς εὐχὲς ὄλων μας, ἀλλὰ καί τίς εὐχαριστίες τοῦ Συμβουλίου τόσο πρὸς τὴν ἐδῶ ἐπιτροπή, ὅσο καί πρὸς ὅλους ἐκεῖνους πού συνετέλεσαν στὴν ὀργάνωση καί τὸν ἐξοπλισμὸ τῆς Σχολῆς, πού μέ τόσο κόπο ἐργάστηκαν ὥστε νά κατορθώσουν μέσα σὲ λίγο χρόνο νά παρουσιάσουν αὐτὸ τὸ θαυμάσιο ἀποτέλεσμα, παρακαλῶ τὸν κ. Ὑπουργὸ νά ἐγκαινιάσει τὴ Σχολή.

**Ὁ Ὑπουργὸς κ. Εἰ Ἀβέρωφ-Τσοίτσας
τονίζει τὴν ἀνάγκη στροφῆς τοῦ**

Κέντρου πρὸς τὴν ὑπαιθρο καὶ τῆς ἐπαναστροφῆς τῶν Κεφαλαίων τῶν Κληροδοτημάτων πρὸς αὐτό.

Ἔσπερα ἀπὸ τὴν ὁμιλία μου αὐτῆ, ὁ κ. Ἀθέρωφ μεταξὺ ἄλλων ἀνεφέρθη στὴ φιλογένεια τῶν εὐεργετῶν καὶ ὑπεγράμμισε, ὅτι σωστὰ ὄλοι αὐτοὶ οἱ εὐεργέτες προσέφεραν τὰ χρήματά τους τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πρὸς τὸ κέντρο, βοηθώντας ἔτσι τὸ Ἔθνος νὰ μπορέσει νὰ δημιουργηθεῖ σὰν κράτος.

Σήμερα ὁμως πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ἀντίθετο. Τὸ Κέντρο πρέπει νὰ στραφεῖ πρὸς τὴν Ὑπαιθρο γιὰτὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ κάνει.

Στὴ συνέχεια τὴν ταινία ἔκοψε ὁ κ. Ὑπουργὸς καὶ ἡ λειτουργία τοῦ σχολείου — ἐργαστηρίου ἀρχίζει ὑπὸ τὶς καλύτερες συνθῆκες.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΑΝΩ ΣΟΥΔΕΝΩΝ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴ σελίδα 47)
ποῖο δημιουργήθηκε ἡ διάσταση καὶ ἡ διαίρεση σὲ δύο κόμματα ἦταν (30842) τριάντα χιλιάδες ὀκτακόσια σαράντα δύο γρόσια.

Τελειώνουν τὴν ἀποστολὴ τους οἱ διαιτητές καὶ γράφουν:

«Αὕτη ἐστὶν ἡ ξεκαθάρισις (ἐκκαθάριση) τοῦ ὀνομαστικοῦ μπικαγιέ τοῦ Μουκαδεμίου Ἐπάνω - Σουδενῶν ἕως σήμερον ἐξαχθεῖσα ἀπὸ τὸ δευτέρῃ αὐτῶν καὶ μὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐξισασμοῦ μερικῶν ὀνομάτων διαφιλονεικουμένων, ὡς τὸ ἐνεκρίναμεν ἀμερολήπτως δυνάμει τοῦ πρὸς ἡμᾶς πληρεξουσίου γράμματος τῆς κοινότητος εἰς τοὺς ὑπο-

φαινομένους 1841 7/βρίου 2.

Ἐπάνω - Σουδενά Κ. Βαταβάλης — Χριστόδουλος Κονομάτης».

Στὴν εὐσυνείδητη δουλειά τους ὡστόσο κάτι παρέλειψαν οἱ διαιτητές καὶ ἐπανέρχονται καὶ συμπληρώνουν:

«Μεταφέρομεν τὴν ἄνω ποσό- τητα	γρ.	30.842
Ἔσπερα ἀπὸ παραδρομὴν τῆς Τάσενας Ξένης	»	174
		<hr/>
		31.016

Ἔσπερα ἤδη εὐλογοφανῶς κατε- βάζομεν ἀπὸ τὴν παρτίδα τοῦ Λαζοπούλου	γρ.	40
---	-----	----

Ἔσπερα ἤδη ἀπὸ Τάτζη Ζορ- δούμην	»	20
-------------------------------------	---	----

Ἔσπερα ἀπὸ Κασιώφα παρ- τίδα	»	50
---------------------------------	---	----

Ἔσπερα ἀπὸ Μιντερλῆ παρ- τίδα	»	10
----------------------------------	---	----

Ἔσπερα ἀπὸ παρτίδα κονόμου	»	10
----------------------------	---	----

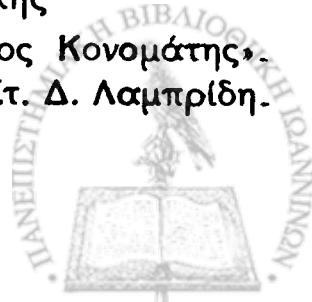
130

30886

ἦτοι γρόσια τριάντα χιλιάδες καὶ ὀκτακόσια ὀγδοήντα ἕξ ἔμεινε ὁ κύριος μπικαγιέ τοῦ μουκαδεμίου δυνάμει..... πρὸς ἡμᾶς πληρεξουσίου γράμματος τῆς κοινότητος Ἐπάνω — Σουδενῶν ἐπιθεωρήσαντες ἐδιορθώσαμεν εὐλογοφανῶς τὰ ἄνω πέντε ὀνόματα προσέτι καὶ ὑποφαινόμεθα καὶ αὐθις.

1841 Σ)βρίου 2 τὴν αὐτὴν ὥραν
Κ. Βαταβάλης

Χριστόδουλος Κονομάτης»
Ἐπιμέλεια Στ. Δ. Λαμπρίδη.

Ἀπόφαση τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθμ. 994)80 ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ριζαρείου Κληροδοτήματος, βῆμα πρὸς ἐπωφελέστερη ἀξιοποίηση τῶν Κληροδοτημάτων

Πάνω στὸ πιεστήριο μᾶς βρῆκε ἡ ὑπ' ἀριθ. 994)80 ἀπόφαση τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῶν τριῶν Ἡπειρωτικῶν Σωματείων, δηλ. τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας, τοῦ Πολιτιστικοῦ Συνδέσμου τῶν Ζαγορισίων Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἐνώσεως Ζαγορισίων Ἀθηνῶν γιὰ τὴν ἐπωφελέστερη ἀξιοποίηση τοῦ Ριζαρείου Κληροδοτήματος.

Μὲ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ ἀπορρίπτονται οἱ κύριες παρεμβάσεις 1) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ 2) τοῦ Σωματείου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμία Ἐνωσις Ἀποφοίτων τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς.

Ἔτσι ἓνας ἐνορχηστρωμένος θόρυβος μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, δυστυχῶς ἐπὶ κεφαλῆς, συνδυσασμένος μὲ διαμαρτυρία τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τῶν Θεολόγων κάθε ἀποχρώσεως — λὲς καὶ μεῖς οἱ Φιλακόλουθοι καὶ Φιλόθρησκοι Ἡπειρωτῆς ζητούσαμε τὴν κατάλυση τῆς Ριζαρείου — τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀ-

θηνῶν, τοῦ Συλλόγου Θεολόγων, αὐτῆς τῆς Ἀκαδημίας, μερίδας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Τύπου, πῆρε μίαν ἀπάντηση ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη.

Τὸ Τριμελὲς Ἐφετεῖο Ἀποφαίνεται : ὅτι ποσοστὸν 30% ἐπὶ τῶν προσόδων τοῦ Ριζαρείου Κληροδοτήματος πρέπει ἀπὸ τοῦ συμπίπτοντος πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀμέσως ἐπομένου μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης ἀποφάσεως προϋπολογισμοῦ ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἐν λόγῳ κληροδοτήματος καὶ ἐφ εξ ἧς εἰς τὸ διηνεκὲς χάριν τῶν κατωτέρω κοινωφελῶν σκοπῶν καὶ ὅτι ἡ διάθεσις αὕτη συνιστᾷ τὸν ἐπωφελέστερον τρόπον ἀξιοποιήσεως τῆς χάριν αὐτῶν διατιθεμένης ἐν λόγῳ περιουσίας,

ἦτοι

1) Διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν εἰς Μονοδένδρι Ζαγορίου Ἡπειρου οἰκοτροφείου μαθητῶν δημοτικοῦ σχολείου, ὡς καὶ διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν ἐπίσης εἰς Μονοδένδρι Ζαγορίου Ἡπειρου Κέντρου Χει-

ροτεχνίας μετ' οικότροφείου άμφοτέρων τών φύλων και δὴ Κέντρου Μαθητείας και Κέντρου παραγωγῆς εἰδῶν παραδοσιακῆς Ἑπειρωτικῆς Λαϊκῆς Τέχνης.

2) Διὰ τὴν ἐπαρκῆ πρὸς εὐρύθμον λειτουργίαν, και περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῆς οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Λαμπριαδεῖου Βιοτεχνικῆς Σχολῆς "Ἄνω - Πεδινῶν Ζαγορίου.

3) Διὰ τὴν ἐπιδότησιν μαθητῶν φοιτῶντων εἰς τὸ γυμνάσιον και λύκειον Τσεπελόβου, ὡς και διὰ τὴν ἐπιδότησιν τῶν ὑπηρετούντων εἰς αὐτὰ καθηγητῶν

και 4) Διὰ τὴν συντήρησιν και ἀξιοποίησιν τῶν πολιτιστικῶν μνημείων τῆς περιοχῆς Ζαγορίου.

Αὐτὰ σημαίνουν ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ 1981, — δυστυχῶς δὲν ἐπρολάβαμε τὸ 1980 μὲ τις ἀλλεπάλληλες ἀναβολές τῆς ἐκδικάσεως — ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Ἰδρύματος, πού προβλέπεται γιὰ τὸ ἔτος αὐτὸ (τὸ 1981) νὰ ἀνέβει σὲ 50 ἑκατομμύρια θὰ δώσει τὸ 30%, δηλ. 15 ἑκατομμύρια γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς παραπάνω ἀληθινούς κοινωφελεῖς σκοπούς.

Ἄπλοι και σεμνοί, ὅπως θέλομε νὰ εἴμαστε οἱ Ἑπειρῶτες, δὲν γαυριοῦμε, γιὰ τὴ νίκη.

— Καυχόμαστε γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη, πού ἐπίασε τις ἀνάγκες τῆς σημερινῆς πραγματικότητος.

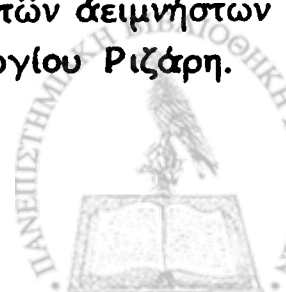
— Εὐγνωμονοῦμε στοὺς Ἄνιδιοτελεῖς Πατριῶτες Συνεργάτες μας Δικηγόρους 1) Ἄθαν. Λιούμα, 2) Βασίλ. Ζῶγκο, 3) Ἰωάν. Παπαζάχο.

— Παρακαλοῦμε τοὺς κυρίους Ἀντιδίκους μας νὰ ἀρθοῦν στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων και νὰ προχωρήσουμε ὅλοι μαζί στὴν ὑλοποίηση τῶν ἀγίων σκοπῶν, πού ἤθελαν στὸ θάθος τῆς καρδιάς των οἱ ἀοίδιμοι Μάνθος και Γεώργιος Ριζάρης, τῶν ὁποίων οἱ ψυχές θὰ αἰσθανθοῦν ἀγαλλίαση διότι ὁ ρημαγμένος τόπος τῆς καταγωγῆς τους θὰ ἰδεῖ προκοπὴ ἀπὸ τὰ κόπια και τὰ καζάντια τους και :

— Ὑποσχόμαστε σὰν «Ἑπειρωτικὴ Ἑταιρεία» στὸ Ἑπειρωτικὸ κοινόν, πού στὴν ἀγάπη του και τὴν ἐμπιστοσύνη του ὀφείλομε τὴν ὑπαρξὴ και τὴ δυνατότητα τῆς παραπέρα δράσεως νὰ συνεχίσουμε και γιὰ ἄλλα Ἰδρύματα και Κληροδοτήματα.

Μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ Ἐφετείου ἀνοίγει λεωφόρος γιὰ τὴν ἀξιοποίηση πολλῶν ἄλλων, ὅπως τοῦ Ἀρσακείου, τοῦ Ζαπτείου κλπ. πού ἡ πορεία τους ἐπιβάλλεται νὰ πάρει τὸ ρυθμὸ τῶν συγχρόνων βηματισμῶν, ὥστε νὰ προκύψῃ ὠφέλεια γενικώτερη στὸ λαὸ μας, πού θὰ εὐλογεῖ τὸ ὄνομα τῶν Ἑθνικῶν Εὐεργετῶν και δὲν θὰ τὸ καταριέται.

Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἀειμνήστων Μάνθου και Γεωργίου Ριζάρη.

ΒΟΥΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ὅχυρά τῆς λευτεριάς καὶ τῆς Ὑγείας

ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου τῆς Ἑπαιρωτικῆς
Ἑταιρείας Ἀθηνῶν

Στὴ γιορτὴ τῶν 50 χρόνων τοῦ «Πάνα», ποὺ ἔγινε στὸ ξέφωτο τῆς Μόλας, στὴν Πάρνηθα 8 Μαΐου, κάτω ἀπὸ τὴν πηγὴ τοῦ Ἁγ. Πέτρου, σὲ μιὰ παμφυσιολατρικὴ συγκέντρωση τῶν ὀρειβατικῶν καὶ φυσιολατριῶν Σωματείων καὶ μετὰ τὸν χαιρετισμὸ τοῦ Προέδρου κ. Σταματιάδη καὶ τῶν ἄλλων ἐκπροσώπων τῶν συμμετεχόντων Σωματείων ὁ φίλος τοῦ «Πάνα» κ. Ἀλέξ. Χ. Μαρμόπουλος ἔκαμε τὸν πάρα κάτω ὕμνο τῶν βουνῶν:

Παλιὰ καὶ καινούργια ἀγάπη μου τὰ ἑλληνικὰ βουνὰ μοῦ πῆραν τοὺς συλλογισμοὺς μου ἀπὸ τὰ μικρά μου χρόνια.

Ἦθελα νὰ φτάσω στὸ ψῆλωμά τους, ν' ἀγναντέψω τὸν πέρα κόσμο. Ἦθελα ν' ἀνέβω ἐκεῖ ποὺ ὁ ἀέρας εἶναι πιὸ λεπτός, τὸ σῶμα γίνεται ἀνάλαφρο, ὁ νοῦς ἀγγίζει τὰ οὐράνια καὶ τὰ μάτια ἀγκαλιάζουν ὀλοῦθε τὴν ὁμορφὴ πατρίδα μας.

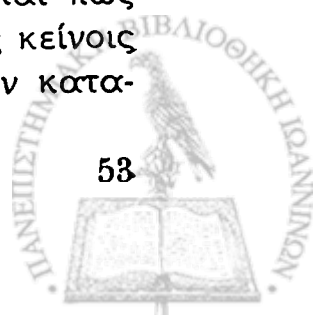
Ἦθελα νὰ ξέρω τί συλλογιοῦνται τὰ βουνὰ ἔτσι ἀσάλευτα καὶ σιωπηλὰ ποὺ μένουν, ὅταν ὁ ἥλιος σκάει τὴν αὐγούλα στὴ ράχη τους καὶ τὰ περιχύνει μὲ γλυκὸ φῶς.

Ἦθελα νὰ ξέρω τί συλλογιοῦνται ὅταν τὸ ἤρεμο ἀνοιξιάτικο ἀπόβραδο τὰ σκιάζει σιγὰ - σιγὰ κι ἀγκαλιάζει τοὺς μουντούς τους ὄγκους.

Μὰ ἤθελα ἀκόμα νὰ ξέρω τί μιλοῦν μὲ τὰ γλυκὰ σουραύλια, ποὺ παίζει μαζί τους τὸ ἕλαφρὸ ἀεράκι καὶ πῶς ἀπαντοῦν μὲ τὶς ἐπικὲς κραυγὲς τους, στὴν ὁμοβροντία τῶν κεραυνῶν, ποὺ ἀστραποβολοῦν στὶς ψηλὲς κορφές τους.

Σκύλοι πεινασμένοι οἱ αἰῶνες ὀρμοῦν καὶ σπαράζουν, ὅπου μποροῦν, χυμοῦν μὲ τὰ δόντια τους καὶ τὰ μπήγουν στοὺς γοφούς τῆς φτωχῆς μας γῆς, κατατρῶνε τὸ κορμί της καὶ γυμνώνουν τὰ ριζάρια τῶν γκρεμῶν, ὅμως οἱ βουνοκορφές μένουν στὴ θέση τους ἀσάλευτες ἢ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη σὰν καραβάνι ἀλόγων, ποὺ ἡ χαίτη τους ἀνεμίζει στὰ στεφάνια τῶν νεφῶν.

Καστρόβουνο ἄπαρτο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μαραθωνομάχου Αἰσχύλου ἢ βουνίσια Ἑλλάδα, ὅταν βάζει τὸ εἶδωλο τοῦ Δαρείου στοὺς «Πέρσες» νὰ λέει πῶς τῶν Ἰώνων ἢ γενιὰ δὲν εἶναι φιλοπόλεμη καὶ πῶς ἢ ἴδια τους ἢ γῆ «ἐξύμμαχος κείνοις πέλει» εἶναι ἢ ἴδια ἀπὸ τὴν κατα-

σκευή της σώτειρα και βοηθός.

Ἡ ἱστορία καὶ ἡ παράδοση τεκμηριώνει πῶς τοῦτα τὰ ἑλληνικά θουνά με τὶς κόκλιες καὶ τοὺς αὐλῶνες, με τὶς κλεισοῦρες καὶ τὰ περάσματα στάθηκαν θρόνοι τῆς Λευτεριᾶς καὶ τῶν θεῶν ἄβατα κι ἔσωσαν τὴ ζύμη τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς καταποντισμούς, εἴτε στὴ Λυκώρεια τοῦ Παρνασσοῦ, ὅπου ἄραξε ἡ ἑλληνικὴ κιβωτός, εἴτε στὴν Καράβα τῶν Ἀγράφων. Φυλετικὸ ἀνάχωμα ἐνάντια στὶς πλημμύρες τῶν ξένων εἰσβολῶν, πού κατέκλυσαν τὴ χώρα μας σ' ὄλα τῆς ἱστορίας της τὰ στάδια.

Ἐδῶ σὰ θουνά καταφεύγουν σὲ μιὰ φυσικὴ ἐπιλογή στοὺς νεώτερους χρόνους ὄλα τὰ ἀνυπότακτα καὶ ζωηρὰ στοιχεῖα, πού δὲν ἀνθεξάν τὴν τουρκικὴ κατάκτηση.

Παλεύουν με τὴν ἄγωνα Γῆ νὰ τῆς ἀποσπάσουν τοὺς λίγους καρπούς της γιὰ τὴν ἐπιβίωσή τους καὶ σαλαγᾶνε ἀπὸ κορυφογραμμὴ σὲ κορυφογραμμὴ τὰ κοπάδια τους προκόβοντας ἀνενόχλητοι στὸ προαιώνιο ἐπάγγελμά τους τὴν κτηνοτροφία. Ἐδῶ ἀκονίζεται τὸ μυαλό τους ἀνάμεσα κινδύνου κι ἀνάγκης καὶ δημιουργεῖται ἡ ψυχολογία τῶν ὀρεινῶν πληθυσμῶν, πού τίποτε τὸ κοινὸ δὲν ἔχει με τοὺς κάμπους. Τσομπάνηδες καὶ τσελιγκάδες, δραγάτες καὶ φύλακες με τὰ ὄπλα στὸ χέρι νύχτα μέρα εἶναι ἔτοιμοι νὰ πολεμήσουν εἴτε με τὰ θηρία τοῦ Λόγγου εἴτε με τοῦ Δυνασὴ Τούρκου τὰ καταδιωκτικὰ ἀποσπάσματα.

Στοὺς κάμπους τοὺς κονιαροπα-

τουμένους μένουν οἱ τσιφτοῆδες, οἱ ζευγίτες, οἱ κολλῆγοι, πού ἔχουν συμβιθαστῆ με τὸν κατακτητῆ.

Στὶς γῶρες σκλάβοι κατοικοῦν, στὶς κάμπους με τοὺς Τούρκους γῶρες, λαγκάδια κι ἐρημιές ἔχουν τὰ παλληκάρια παρὰ με Τούρκους, με θεριὰ καλύτερα νὰ ζοῦμε!

Τὸ δημοτικὸ τραγούδι, Ἰλιάδα τῆς κλεφτουριᾶς, τραγουδάει τὴν παλληκαριὰ τῶν κλεφτῶν καὶ τὴν ἀσύγκριτη ὁμορφιά τῶν θουνῶν καὶ δίνει τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὰ ἔμπεδα ἐπιστρατεύσεως πού ἔχουν μεταβληθῆ τὰ ἑλληνικὰ θουνά.

Ἐβγήκ' ὁ Νάνος σὰ θουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβάνια
κι ἐμάζωνε κλεφτόπουλα, παιδιὰ καὶ παλληκάρια.

Ἐκεῖ γινόταν ἡ σύναξη κι ὁ μουσαβερές, δηλ. τὰ συμβούλια γιὰ τὴν κατεύθυνση τοῦ Ἀγῶνα.

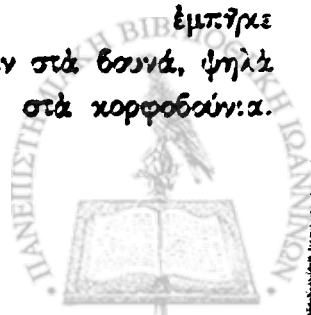
Εἶναι ἀνέκφραστη ἡ χαρὰ τοῦ κλέφτη πού πρωτογαίνει στὸ κλαρί, σάν τὸ πουλι πού γλύτωσε ἀπὸ τὸ κλουβὶ τῆς Σκλαβιάς του καὶ χαίρεται τὰ θουνά.

Πουρνὸ φιλεῖ τὴ μάνα του, πουρνὸ ξεπροβοδιέτα:

—Γειά σας θουνά, με τοὺς γκρεμισίς,
λαγκάδια με τὶς πάχνες.

Μόλις μπουμπουκιάζουν τὰ κλαριά, τὰ θουνά μας γεμίζουν κλέφτες.

Μάρτης δὲν εἰκοσάρησε, Ἀπρίλης δὲν ἔμπηξε
κι οἱ κλέφτες βγήχαν σὰ θουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβάνια.

Ὁ λαϊκὸς τραγουδιστὴς ἀπευθύνεται στὰ ἤρεμα θουνὰ νὰ καλοδεχτοῦν μὲ καλωσύνη τὰ νέα κλεφτοπούλα, ποὺ θγαίνουν γιὰ πρώτη φορά στὴν κλεφτιά.

— Ἐσεῖς θουνὰ τοῦ Γρεβενοῦ καὶ πεῦνα
τοῦ Μετσόβου
λίγο νὰ χαμηλώσετε καὶ νὰ ταπεινωθῆτε
γιὰ νὰ περάση ἡ κλεφτουριά, τὰ δυὸ
παιδιὰ τοῦ Τσάπου.

Ἐπάνω στὰ θουνὰ δοκιμάζουν τὴ δύναμη τῶν ὄπλων τους, γιαλίζουν τὸ χαρμπὶ καὶ τὸ καριοφίλι τους στὶς ὥρες τῆς ἀναπαύσεως, κρυφομιλοῦν μ' αὐτὰ, λούζονται καὶ χτενίζουν τὸ μακρὸ μαλλί τους, τὸν τσαμπᾶ καὶ στρίβουν τὸ μουστάκι τους.

Μουστάκι μου καραμπογιὰ καὶ φρύδια
μου γριμμένα
καὶ σὺ τσαμπᾶ περήφανε, ποὺ ἴσαι μα-
κρὺς στὶς πλάτες,
ἄχ! θὰ σὲ φάει ἡ μαύρη γῆ, τὸ ἔρημο
τὸ χῶμα.

Πηδᾶνε, παίζουν καὶ γλεντοῦν καὶ ρίχνουν στὸ σημάδι στὶς πλαγιές τῶν θουνῶν, ὡσὰν σὲ στάδια τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀνακαλύπτουν ἀπὸ τὶς ἀψιμαχίες μὲ τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα πὼς ὁ Δυνάστης δὲν εἶναι ἀνίκητος. Ἔτσι γίνεται συνείδηση τοῦ Ἔθνους ἢ ἀνάγκη τῆς ἀπολυτρώσεώς του. Οἱ πόλεμοι τῆς κλεφτουριάς ἐπάνω στὰ θουνὰ ἦταν ἡ πρακτικὴ ἀσκηση, ποὺ εἶχε τὴ γενικὴ δοκιμὴ στὰ 1770, στὴν ἐπανάσταση τὴ γνωστὴ σὰν Ὀρλωφικὰ καὶ ποὺ ἀπέτυχε ὄχι τόσο γιὰτὶ οἱ ἔθνικες δυνάμεις δὲν ἦ-

ταν ἐτοιμοπόλεμες, μὰ γιὰτὶ ἐπίστεψαν πολὺ στὴν ξένη ἐνίσχυση.

Ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 16ου αἰώνα ὡς τὰ τέλη τοῦ 18ου ἀχολογοῦνε τὰ ἑλληνικὰ θουνὰ ἀπὸ τὰ κλέφτικα ντουφέκια πού:

Βαριὰ θροντοῦν, πικρὰ θαροῦν, φαρμα-
κερὰ πληγώνουν.

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο πληθαίνει ἡ κλεφτουριά κι αὐξάνουν οἱ ἀνεξάρτητοι νταϊφάδες κάθε καπετάνιου καὶ μοιράζονται τὰ θουνὰ σ' ἀρματολίκια.

Ὁ Νικοτσάρας τὸν Ὀλυμπο καὶ τὶς στενωποὺς τοῦ Κισσάβου, ὁ Παπαθύμιος Βλαχάβας, τὰ Χάσια. Ὁ Μπουκουβάλας τ' Ἄγραφα, ὁ Λάπας τὴ Λιάκουρα. Ὁ Ζῆδρος τὸν Ὀλυμπο, ὁ Μπουκουβάλας τὸ Ζυγὸ καὶ τῆς Γκούρας τὰ θουνὰ. Ὁ Δίπλας μὲ τὸν Κατσαντώνη τ' Ἄγραφα καὶ τὸ Βάλτο. Ὁ Καραϊσκάκης τ' Ἄγραφα καὶ ὁ Στουρνάρης τὰ θουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου.

Καὶ σὰν ἀντρειώνει ἡ κλεφτουριά ξεθαρρεύεται καὶ κατεβαίνει στοὺς κάμπους κυνηγώντας τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα.

Τότε εἶναι ποὺ τὰ θουνὰ μαραίνονται ἀπὸ λύπη. Γέρνουν τὶς κορφές καὶ μιλοῦν μεταξύ τους καὶ μαλώνουν καὶ συνερίζονται.

—Κλαῖνε τὰ μαῦρα τὰ θουνὰ, παρηγο-
ριά δὲν ἔχουν
Δὲν κλαῖνε γιὰ τὸ ψῆλωμα, δὲν κλαί-
νε γιὰ τὰ χιόνια,
ἡ κλεφτουριά τ' ἀρνήθηκε καὶ ροβολάει
στοὺς κάμπους.

Ἡ Γκιώνα λέει τῆς Λιάκουρας, κι ἡ
Λιάκουρα τῆς Γκιώνας:

—Βουνί μ' πού 'σαι ψηλότερα καὶ πιὸ
ψηλὰ ἴγναντεύεις,
πού νά 'ναι, τί νά γένηκαν οἱ κλέφτες
οἱ Ἀνδρουτσαῖοι,
Σάν πού νά φένουν τὰ σφαχτά, νά ρί-
νουν στὸ σημάδι;
Σάν ποιά βουνὰ στολίζουε μὲ τούρκικα
κεφάλια!

Καὶ ἀπαντάει ἡ Γκιώνα:

—Τί νά σοῦ πῶ, μωρὲ βουνί, τί νά σοῦ
πῶ βουνάκι
τῆ λεβεντιά τῆ χαίρονται οἱ ψωριασμέ-
νοι κάμποι.

Ἄλλὰ ἂν ἡ Γκιώνα μὲ τὸ περήφα-
νο ὑψομετρικό της 2512 ἔχει τὸ προ-
βάδισμα νά θιγλίζει καὶ νά δίνει τὸ
χαμπέρι σάν πού νά θρίσκειται ἡ
κλεφτουριά, ὁ γερο Παρνασσὸς θυ-
μώνει μὲ τὴν εἶδηση κι ἀπειλεῖ.

Βάζει τὴν ψηλότερη κι αὐτὸς κορ-
φή τῆ Λιάκουρα νά ἐπιθεβαιώσει:
Κι αὐτὴ

Τηράει: ζερβά, τηράει: δεξιὰ, τηράει: κx-
τὰ τῆ Σκάλα,
ἐκεῖ πού ἀπλώνεται ὁ ἀπέραντος
ἐλαιώνας τῶν Σαλώνων καὶ θρυχά-
ται:

—Βρὲ κάμπε ἀρρωστιάρικε, βρὲ κάμπε
μυραζιάρη
μὲ τῆ δική μου λεβεντιά νά στολιτῆς
γυρεύεις:
Γιὰ ἐγάλε τὰ στολίδια μου δῶ μου τῆ
λεβεντιά μου
μὴ λειώσω οὐλα τὰ χιόνια μου καὶ θά-
λασσα σὲ κάμω.

Ἄλλὰ τὰ φλάμπουρα τῆς Λευτε-
ριᾶς ἀνοιχτά πάντα πάνω στὰ βου-
νά δὲν ἀσφάλισαν μόνο τὴν κλε-

φτουριά μὰ καὶ τὰ γυναικόπαιδα
στοὺς Τουρκικοὺς κατατρεγμούς.

Στὶς χαράδρες, τὶς σπηλιές καὶ
τὰ γκρέμια τῶν βουνῶν θρῆκαν προ-
στασία, ὅταν ὁ Χουρσίτ καὶ ἔξ ἀκό-
μα πασιάδες πολιορκοῦσαν τὸν Ἄ-
λῆ στὸν κάμπο τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ
Σμόλιγγας, ἡ Γκαμήλα, τὸ Περιστε-
ρι κι οἱ σπηλιές καὶ φάραγγες τοῦ
Ζαγορίου, ἔκρυσαν στοὺς κόρφους
τὸν πληθυσμό.

Ἡ Πάρινηθα κι ἡ Πεντέλη τὸν κό-
σμο πῶφευγε μὲ τὶς ἐπιδρομές τοῦ
Καρυστινοῦ Ὁμέρ Πασιά, τὰ Ρου-
μελιώτικα βουνὰ ὅταν κατέβαινε ἡ
πλημμύρα τοῦ Δράμαλη, τὰ Μωραῖ-
τικα ὅταν ὁ Μωριάς μαυρολόγησε
ἀπὸ τοὺς Ἀραπάδες τοῦ Ἰμπραήμ.

Εἶχε ἐπαληθεύσει ἡ προφητεία
τοῦ ἰσάξιου μὲ τοὺς τρεῖς Ἱεράρ-
χες Ἐθναποστόλου Κοσμᾶ τοῦ Αἰ-
τωλοῦ:

—Εὐλογημένα βουνά. Πολλές ψυ-
χὲς θὰ γλυτώσετε!

Αὐτὸς ὁ σάλαγος τῆς πασιχαρῆς
ζωῆς τῶν περήφανων βουνῶν μας
ἄρχισε ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας
νά κοπάζει καὶ στὰ τελευταῖα εἴκο-
σι χρόνια ἐσίγησε ὀριστικά. Οἱ Ἄ-
πόλλωνες τῶν βουνῶν μας ἔρριξαν
κάτω τὴ λύρα τους. Τὰ κουδούνια
καὶ τὰ τροκάνια πουλοῦνται στὴν
ὁδὸ Πανδρόσου σάν περίεργα σου-
βενίρ τῆς ποιμενικῆς Ἑλλάδας. Τὰ
τσελιγκάτα διαλύθηκαν.

Κάνεις δὲν καρτερεῖ τὴν ξνοιξή νά ἴρθῶν
τὰ χελιδόνια
νά ὀγοῦν οἱ βλάχοι στὰ βουνά, νά ὀγοῦν
κι οἱ βλαχοπούλες.

Οἱ ὄρεινοί μας πληθυσμοί, πού
αἰῶνες ἔβγαλαν πέρα τῆ ζωῆ τους

κάτω ἀπὸ χειρότερες συνθήκες, πῆ-
ραν τῶν ὀμματιῶν τους κι ὅσοι ἔ-
φυγαν ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς πατρί-
δας στρατωνίζονται καὶ ἐνισχύουν
τὸν γιγαντισμὸ τῶν μεγαλοπόλεων
χωρὶς κοινωνικὴ ἀνάγκη, θύματα
τοῦ παραλόγου καὶ τῆς ἀστυφιλίας
ἀπὸ τὴν ἀπρογραμμάτιστη καὶ ἀνι-
σομερῆ κατανομὴ αὐτοῦ τοῦ πληθυ-
σμοῦ.

Καὶ σὰν ἔδειξα τὸ 1975 εἰκόνες
τῆς πατρίδας ἀπὸ τὰ ἔγχρωμα τη-
λεοπτικὰ μέσα τοῦ Σικάγου, ποὺ ἔ-
χουν ἀκροαματικότητα 250.000 ἔ-
κει Ἑλλήνων ἢ γενικὴ διαπίστωση
ἦταν τὸ γοερὸ κλάμμα τους.

Τὰ δάκρυα τῶν Ὀδυσσέων μας
τρεῖς χιλιάδες τώρα χρόνια δὲν λέ-
νε νὰ στεγνώσουν.

Καὶ μέσα στὸν βόρβορο τῶν πό-
λεων καὶ τὴ λύμη τῶν ἐργοστασίων
κάθε μέρα ὀλιγοστεύει ἢ ἀναπνοὴ
αὐτῆς τῆς ράτσας, ποὺ ἐπέζησε ἀπὸ
τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς λαοὺς
χάρης στὴν ὀρεινὴ διάπλαση τῆς πα-
τρίδας τῆς.

Ὁ Στράβων εἶχε ἐπισημάνει ἔκ-
τοτε αὐτὴ τὴν ἔλλειψη σχεδιασμοῦ
καὶ πολεοδομίας ὅταν λέει:

«Οἱ Ρωμαῖοι προυνόησαν μάλι-
στα, ὧν ὀλιγόρησαν οἱ Ἕλληνες,
δηλ. στρώσεως ὁδῶν καὶ ὑδάτων εἰ-
σαγωγῆς καὶ ὑπονόμων δυναμένων
ἐκπλύζειν τὰ λύματα τῆς πόλεως
εἰς τὸν Τίβεριν».

Ἄλλὰ ἡ πρόνοια ἔλειψε ὅταν οἱ
μισοὶ Ἕλληνες κατοικοῦν στὴν
πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας, κι ἀφοῦ
ἦπιαν τὴν Κωπαίδα κουβαλᾶνε τώ-
ρα τὸν Μόρνο καὶ σὲ λίγα χρόνια
τὸν Ἀχελῷο γιὰ νὰ τὴν ἀποπλύνει
ἀπὸ τὸ ρύπο καὶ τὸ βόρβορο τῆς ἀ-
γελαίας ζωῆς.

Τέθηκε λοιπὸν ὁ Μέγας Πάν;
Γιὰ τὴν ὥρα, μόνο ὁ Ἄκτιος Πάν

ἔχει δραπετεύσει ἀπὸ τὶς ἀκτὲς μας,
ποὺ κανένα ἀποσμητικὸν δὲν μπο-
ρεσε νὰ τὸν κρατήσῃ.

Ὁ Ἄγροδίαιτος, ὁ φιλόχορος Πά-
νας τοῦ Αἰσχύλου ζεῖ ἐρημίτης ἀκό-
μα στὰ ὄμορφα κι ἀμόλυντα βουνά
μας, ποὺ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ αὐτο-
απολυμαίνωνται ἀπὸ κάθε αἰθάλη
καὶ κάθε ρύπον τῆς σύγχρονης ζω-
ῆς. Καὶ εἶναι τὰ βουνά μας καὶ πάλι
ἡ μόνη σωτηρία τοῦ τόπου μας.

Μὲ μιὰ πανεθνικὴ σταυροφορία,
μὲ ἐπίμονη προσπάθεια σ' ἓνα πολυ-
τὲς πρόγραμμα ἢ ὀρεινὴ διάπλα-
ση τῆς πατρίδας μας μὲ τὰ ἡρά-
κλεια σύγχρονα τεχνικὰ μέσα μπο-
ρεῖ νὰ ἀλλάξει τὴ μοίρα αὐτῆς τῆς
γῆς. Τὰ κατανηκτικὰ χάσματα, οἱ
βαθειὲς χαραδρώσεις, μὲ τὰ κα-
τάλληλα φράγματα, ποὺ θὰ χαλι-
ναγωγῆσουν τοὺς κακοποιοὺς χει-
μάρρους συγκρατώντας τὰ νερά,
ποὺ χρόνια κατασπαράζουν τὶς
σάρκες τοῦ τόπου μας, μπορεῖ νὰ
μεταβληθοῦν σὲ λιμνοῦλες, γιὰ νὰ
χαρίσουν τὴν εὐδαιμονία στὶς ἐπό-
μενες γενεές. Καὶ κεῖ θὰ παιζογε-
λοῦν ὄλη ἡ εἰδυλλιακὴ συντρο-
φιὰ τοῦ Πάνα, ὅπως τὴν ἐξεικονί-
ζει ἡ μυθολογία μὲ τὶς Νύμφες, Ὀ-
ρεστιάδες, ναϊάδες, ὕδριάδες, πη-
γαῖες καὶ κρηναῖες, πετρῶτες καὶ
ναπαῖες, αὐλωνιάδες καὶ ἀμαδρυά-
δες πηγασίδες καὶ ποταμίδες, ὅλος
ὁ χορὸς τῆς ὑγείας κι ὀμορφιάς.
Γιατὶ μόνο ψηλὰ στὸν εὐμόρφο τό-
πο τὸν βουνῶν μας

Ἄνδρεῖοι ἐκεῖ δὲν ἀρρωστοῦν κι ἀρρω-
ρωστοὶ ἀνδρειώνουν.

Κιατὶ ἐκεῖ:

Ὅσα βουνά κι ἂν περπατήσεις δλα βο-
τάνια ἔχουν
κι ἀνάμεσά τους τ' ἀθάνατο βοτάνι
ποὺ στὸ σκοτάδι μυριανθεῖ καὶ τὴν ἡμέ-
ρα κλειέται.

α.χ.μ.

57

MONUMENTUM AERE PERENNIOUS

Ἡ «Πνευματικὴ Στέγη» θὰ στηριχθῆ στὴν ἀγάπη τῶν ζώων, ποὺ δὲν ἐστέρεψε σὲ τοῦτον τὸν τόπο. Ταυτόχρονα θὰ εἶναι ἡ «Πνευματικὴ Στέγη» Μαυσωλεῖο στὴ μνήμη τῶν προαπελθόντων Ἑπειρωτῶν.

Ὅστις δὲ τοὺς τεκόντας ἐν βίῳ σέβει ὄδ' ἐστὶ καὶ ζῶν καὶ θανῶν θεοῖς φίλος...

(Εὐριπίδη — Ἡρακλείδες)

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ ΕΙΣΦΟΡΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ

Μετέχουν αὐτὸ τὸ μῆνα στὸ Συμπόσιο τῆς Ἀγάπης:

	Δρχ.		
Ὁ ἀρχίατρος κ. Κώστας Ντούλας Γραμμενοχωρῖτης νοσταλγὸς	500	Ὁ Καθηγητὴς κ. Φίλιππος Ἐμμανουήλ (Σύνολο μέχρι σήμερα 3000)	2000
Ὁ Λυκειάρχης, ἱστορικὸς συγγραφεὺς κ. Φώτιος Γ. Οἰκονόμου	1000	Ἡ κυρία Ἑλένη Καζαμία εἰς μνήμην τοῦ συζύγου τῆς Θωμᾶ Καζαμία διατελέσαντος Ἀντιπροέδρου τῆς Ἐταιρείας	2000
Ὁ ἱατρὸς κ. Κώστας Κωστοδασίλης συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	300	Ὁ κ. Φάνης Δόνος συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	300
Ἡ κυρία Βικτωρία Γότσου συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	500	Ὁ κ. Γεώργ. Κατσαδήμας	1000
Ὁ κ. Πέτρος Γεωργιάδης συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	200	Ὁ κ. Μιχ. Κάλος εἰς μνήμην τῆς συζύγου του Ξενίας. (Σύνολο μέχρι σήμερα Δρ. 2000)	1000
Ὁ ἱατρὸς καὶ ἡ κυρία Σπύρου Μπένου - Ζωῖδη εἰς μνήμην Σπύρου Μαλασπίνα	3000	Ὁ κ. Εὐθύμιος Μ. Κάλος εἰς μνήμην τῆς μητρὸς του Ξενίας	1000
Οἱ κυρίες Ἀλεξάνδρα καὶ Λήδα Καζαντζή εἰς μνήμην τῆς Ὀλυμπιάδας Β. Μιχαηλίδη	5000	Ὁ δικηγόρος κ. Πιλοπίδας Ἀλεξίου	2000
Ὁ κ. Φώτιος Τζελάτης μαζί με τὴ συνδρομὴ του ὡς μέλους τῆς Ἐταιρείας καὶ γιὰ τὸ Δελτίο	200	Ἡ τακτικὴ χορηγὸς κ. Ὀλγα Μητσοῦ (Μέχρι σήμερα δρχ. 3200)	1000
Ὁ κ. Κωνστ. Κατσίκης ἀντισυνηγματοάρχης Πολεμικῆς διαθεσιμότητος - Θεολόγος εἰς μνήμην τῶν Γονέων του (Σύνολο μέχρι σήμερα Δρχ. 4000)	2000	Ὁ βετεράνος κ. Σωτ. Ι. Ζούμπος συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	300
		Ὁ κ. Ἀναστ. Τρίμμησ μαζί με τὴ συνδρομὴ του ὡς μέλους τῆς Ἐταιρείας συνδρομὴ γιὰ τὸ Δελτίο Δρχ.	200
		Ὁ κ. Λέων Ἰ. Μελάς (Σύνολο μέχρι σήμερα δρχ. 8000)	1000
		Ἡ κυρία Ἑρμιόνη Μπάη εἰς μνή-	

μην τῶν Γονέων τῆς Σωτηρίου καὶ Σοφίας Δεβέκου καὶ τοῦ συ- ζύγου τῆς Φωτίου Μπάη	2000	«διὰ τὴν ἀσπρόσκοπον ἔκδοσιν τοῦ Δελτίου» καθὼς μᾶς γράφει	500
Ἡ ἴδια κ. Μπάη συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	300	(Σημ. τῆς Συντάξεως : Πῶς νὰ προσκόψει ἀγαπητὲ κ. Βάτζιο, ἡ ἔκδοσις τοῦ Δελτίου μὲ τέτοια συγκινητικὴ συμπαράστασις, ποῦ φέρει δάκρυα στὰ μάτια;)	
Ἡ κ. Καλλιάνθη Κιτσάτη	1500	Ἄποστ. Τσίτσης ἀπὸ Λιούν- τζη Βορ. Ἡπείρου (Σύνολο μέ- χρι σήμερα δρχ. 3000)	1000
Ὁ κ. καὶ ἡ κ. Σουρανάκη εἰς μνή- μην τῶν Ζαγορισίων Δημ. Λιόγ- κα καὶ Ἰωάννη Λιόγκα πατρὸς καὶ ἀδελφοῦ	500	Ἡ κ. Εὐγενία Ἰ. Θρεψιάδου συν- δρομὴ τοῦ Δελτίου	300
Ὁ κ. Θωμᾶς Γιωτόπουλος συνδρο- μὴ τοῦ Δελτίου	300	Ὁ κ. Δημ. Ζέρβας συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	500
Ὁ κ. Χριστόφ. Βλάχος (Σύνολο μέχρι σήμερα 1500)	500	Ὁ κ. Δημ. Ἐξαρχος συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	300
Ὁ ἰατρὸς κ. Τέλης Σουμάκης καὶ ἡ κυρία Ρένα Σουμάκη εἰς μνή- μην τοῦ ὑπεραιωνόβιου Βασιλ. Σταμάτη ἀπὸ Θεοδώριανᾶ Ἄρ- τας, πατρὸς τοῦ δικηγόρου Κώ- στα Σταμάτη	2000	Ὁ κ. Σπύρ. Παπαρίζος συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	500
Ὁ κτηνίατρος κ. Θεόδ. Σακελλα- ρίδης ἀπὸ Βίτσα Ζαγορίου συν- δρομὴ τοῦ Δελτίου	1000	Ἡ κ. Ἀντιγόνη Μόσχου (Σύνολο μέχρι σήμερα δρχ. 1500)	1000
Ὁ ἀντισυνταγματάρχης κ. Παντ. Κυπαρίσσης γιὰ τὴ Στέγη καὶ τὸ Δελτίο	800	Ὁ Ἰωαννίτης ἀντισυνταγματάρ- χης κ. Κώστας Κατσίκης φωτο- γραφίες 1927—1932 ποῦ ἀνα- φέρονται στὴ Ζωσιμαία καὶ τὸ Οἰκοτροφεῖο Βοστίνης.	
Ὁ δικηγόρος κ. Γ. Κεχαγιᾶς συν- δρομὴ τοῦ Δελτίου	300	Ὁ κ. Γ. Γάγαλης φωτογραφίες ἠπειρωτικῆς, ἀκροστοιχίδα τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος καὶ φωτοτυ- πίες τῆς δυσεύρετης μονογρα- φίας γιὰ τὴ Ζίτσα τοῦ Γεωρ- γιάδη.	
Ἡ κυρία Κούλα Κατερινάρη - Χα- τζῆ - φιλόλογος, εἰς μνήμην τοῦ ἀληθμονήτου πατέρα τῆς Ἀν- δρέα Χατζῆ ἀναστηλωτῆ τῆς ἡ- πειρωτικῆς μεταλλοτεχνίας	1000	Ἡ Κυρία Ἐλευθερία Δόβα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς φωτογραφίας τῶν Ἀγίων Σαράντα (κάρτ-ποστάλ) ἐποχῆς Τουρκοκρατίας 1906, 1909.	
Ὁ κ. Ἰ. Τούφας συνδρομὴ τοῦ Δελ- τίου	250	Ὁ καλλιτεχνικὸς συνεργάτης τῆς Ἐταιρείας κ. Ἀπόστολος Βερ- τόδουλος φωτογραφίες, ποῦ θὰ προκαλέσουν πάλι συγκινήσεις.	
Ὁ δικηγόρος - δημοσιολόγος κ. Κώστας Σταμάτης (Σύνολο μέ- χρι σήμερα δρχ. 2000)	1000		
Ὁ στρατηγὸς κ. Γ. Τέλης (Σύνο- λο μέχρι σήμερα δρχ. 3700)	700		
Ὁ δημοσιολόγος κ. Γ. Βάντζιος			

ΤΡΟΠΑΙΟΝ ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ

**ΑΛΕΞ. ΤΣΟΥΚΑΝΕΛΗ - Χαρ. Κα-
τσιμήτρος, Πρόμαχος τῆς Ἡπείρου.**

Ἄριθ. βιβλίου — Ποσὸν

(Ἐκ προηγουμένων	Δρχ. 80.680
Ἰ. Σωτ. Γκιχόντες 522	300
Ἰ. Δημ. Καπέτσης 685	300
Ἰ. Κώστας Ζέρβας 573	300
Ἰ. Δημ. Ζαμπέλας 576	300
Ἰ. Χρ. Μιχαλόπουλος 136	300
Ἰ. Νικ. Καρρᾶς 628	300
Ἰ. Μιλτ. Ζωϊδῆς 516	300
Ἰ. Δημ. Καρακάσης 666	300
Ἰ. Πρωκ. Κατσέλης 690	300
Ἰ. Παν. Κάπαρος 624	300
Ἰ. Διον. Λειβαθινὸς 527	300
Ἰ. Γεώργ. Κατσαδῆμας 700	300
Ἰ. Χρῆστος Καραπάνος 675	300
Ἰ. Ἰωάν. Καραμπίνης 626	300
Ἰ. Εὐλαμπία Καθούρ 650	300
Ἰ. Ἐμμ. Καρυώτης 684	300
Ἰ. Ἀπόστ. Κατσιλέρος 612	500
Ἰ. Νικ. Κάρτσινας 673	300
Ἰ. Μαρ. Βαλαβανιώτη 448	300
Ἰ. Ἐμμ. Κακαβᾶς 601	300
Ἰ. Εὐθ. Κάλος 629	300
Ἰ. Μιχ. Κάλος 620	300
Ἰ. Θωμᾶς Κατσάρης 689	300
Ἰ. Πρωκ. Κατσέλης 5	300
Ἰ. Νίκος Παπασιωτηρίου πρό- θετη εἰσφορά Τροπαίου	500
Ἰ. Μάγδα Καλούδη 623	300
Ἰ. Εὐάγγ. Καραβασίλης 694	300
Ἰ. Ἀλεξ. Κιτσιώνα 611	300
Ἰ. Ἰωάν. Καρατζᾶς 671	300
Ἰ. Κούλα Κατερινάρη - Χα- τζῆ 697	300

Μεταφορὰ

90.080

Μεταφορὰ

90.080

Ἰ. Τάσιος Κάλος 621	300
Ἰ. Παντ. Κυπαρίσσης 6	300
Ἰ. Ἰ. Κατσικοσόρδος 607	300
Ἰ. Εὐάγγ. Κατσιγιάνης 699	300
Ἰ. Θωμᾶς Καβάγιας 687	300
Ἰ. Γ. Τέλης 7	300
Ἰ. Παν. Καβακίπουλος 648	300
Ἰ. Δημ. Ζέρβας 492	300
Ἰ. Ἡλ. Κοσμάς 659	300
Ἰ. Ἀναστ. Εὐθυμίου 761	300
Ἰ. Κων. Κουκουζέλης 1437	300
Ἰ. Ἀναστ. Καραφουλίδου 665	300
Ἰ. Βασ. Κοσμάς 635	300
Ἰ. Ἡλέκτρα Κόλια 144	300
Ἰ. Γεώργ. Κορκάρης 644	300

Σύνολο

Δρχ. 94.580

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ,,

Ἐξεδόθησαν καὶ κυκλοφοροῦν μέσα στὸ
μῆνα στὸ CORPUS τῶν Ἐκδόσεων τῆς
Ἐταιρείας.

Ἄριθ. 50. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΣΕΚΟΥΡΑ.

Ἀπὸ τοῦ 98ου Ὑψώματος. Ἀναμνή-
σεις Ἡπειρώτου Ἀγωνιστοῦ. 1979.

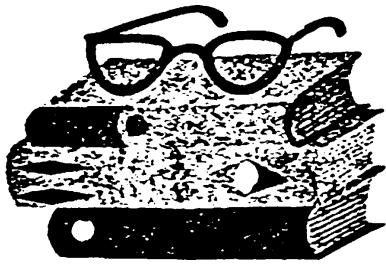
Ἄριθ. 51. ΔΗΜ. ΔΑΒΑΛΑ. Μία σκια-

γραφία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τοῦ Κρά-
τους του. 1980.

Ἄριθ. 52. ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΚΙΤΣΟΥ - ΠΙ-

ΤΟΥΛΗ. Ἡπειρώτες Ἐκδότες καὶ
Τυπογράφοι τῆς Τουρκοκρατίας.
1980.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

- Δημήτρη Σταμέλου: Τὸ λιοντάρι τῆς Κλεφτουριάς. Ἀνδρούτσος ὁ πατέρας τοῦ Ὀδυσσεά. Ἀθήναι.
- Πάνου Ι. Βασιλείου: Ἐνθυμήσεις, ἐπιγραφές καὶ ἓνα σιγίλλιο τοῦ Μοναστηρίου τῆς Ταρτάνας - Εὐρυτανίας. Ἀθήναι 1968.
- Πάνου Ι. Βασιλείου: Νεκτάριος, «Ὁ ἐξ Ἰωαννίνων» Ἐπίσκοπος Λιτῶνας καὶ Ἀγράφων. Ἀθήναι 1960.
- Χρήστου Β. Χειμώνα: Συμβολὴ στὴν περὶ Μωραϊτίδη βιβλιογραφία. Σκιάθος 1979.
- Χρήστου Β. Χειμώνα: Σελίδες ἀπὸ τῆς Σκιαθίτικῆς πνευματικῆς παράδοσι. Ἀθήναι 1979.
- VIVIEN, MESMIN, ROUX, WILQUIN, βουλευτῶν Γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως: «Νὰ λυθεῖ τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα μὲ πρωτοβουλία τῆς Εὐρώπης», Ἀθήναι. Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γὰρ τὰ ἐθνικὰ θέματα.
- Θεοδώρου Ν. Μαρσέλλου: Ἀνάλεκτα καὶ περίεργα ὠκεανογραφικὰ - κοσμογονικὰ, ἀλευτικὰ. Ἀθήναι 1978.
- Θεοδώρου Ν. Μαρσέλλου: Πῶς βλέπομε τὸν κόσμον. Ἀθήναι 1974.
- Μηνᾶ Γρ. Χαρίτου: Λόγοι Σωτηρίας. Ἀθήναι 1979.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Περιοδ. «Σκιάθος» Τρίμηνη Σκιαθίτικη Ἐπιθεώρηση. Τεύχος 14. Ἰούλης - Αὐγούστου - Σεπτεμβρίου 1979. 2. Ἀφιέρωμα στὸν Ἀλ. Μωραϊτίδη. Π. Οἴκ.

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΒΟΡΕΙΑΣ

ΗΠΕΙΡΟΥ 1914

ΜΝΗΜΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΚΕΝΔΕΡΗ

ΕΚΘΕΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ — ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ — ΧΑΡΤΩΝ — ΒΙΒΛΙΩΝ — ΕΝΤΥΠΩΝ — ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΩΝ — ΚΕΙΜΗΛΙΩΝ.

ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ — ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΣΥΛΛΕΚΤΩΝ.

ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ — Βασ. Σοφίας 22.

Ἀπὸ 10—5 Μαρτίου 1980. Πλὴν Δευτέρας.

ΩΡΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ 9—1.

Ένα γράμμα για σας

Άγαπητή κυρία - Άγαπητέ κύριε,

Στά 25 χρόνια γιορτάζονται συνήθως οι άργυροι γάμοι.

Εμείς λοιπόν γιορτάζουμε φέτος την χρυσή μας επέτειο μαζί σας.

Γιατί φέτος συμπληρώνονται 50 δλόκληρα χρόνια από τότε που δειλά-δειλά οι πρώτες Έλληνίδες νοικοκυρές (ή μαμά σας, ή γιαγιά σας, κάποιο δικό σας αγαπημένο πρόσωπο) μαγειρεύει για πρώτη φορά μακαρόνια MISKO.

50 δλόκληρα χρόνια από τότε που για πρώτη φορά ακούστηκε ή βροντερή φωνή του καλόγερου "Ακάκιε τὰ μακαρόνια νὰ είναι MISKO..." Μισός δηλαδή αιώνας.

Σ' όλο αυτό το διάστημα τὰ μακαρόνια MISKO ζμειναν πρώτα σέ κατανάλωσι. Αυτό δέν είναι τυχαίο. Οφείλεται σ' εκείνο που συνήθως τὸ λένε ἀμοιβαία ἐκτίμησι. Σεις ἔχετε καλὸ γούστο. Καὶ ἡ MISKO δέν σκέφτηκε πατέ τὸ παραπάνω κόστος που χρειάζεται για νὰ ἐπιτύχη κορυφαία ποιότητα.

Χρησιμοποίησε πάντοτε διαλεγμένα σιμιγδάλια, πάντοτε τὰ πικὲ σύγχρονα μηχανήματα, ἀκολούθησε τὸν πιὸ ἐξελιγμένο τρόπο (know-how) παραγωγής. Ἀποτέλεσμα. Τὰ MISKO ὄχι μόνον εἶναι τὰ πρώτα μακαρόνια στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἐξάγονται ἐξακολουθητικὰ σέ σοβαρὲς ποσότητες, στὴν Ἰταλία, στὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη, στὴν Ἀμερική, στὸν Καναδὰ καὶ στὴν Μέση Ἀνατολή.

Σήμερα ένα στο τρία σπιτία μαγειρεύει MISKO.

Νομίζουμε λοιπόν ὅτι ἕνα ἄπλο εὐχαριστῶ δέν φτάνει. Σὰς γράφουμε αὐτὸ τὸ γράμμα, για νὰ σὰς ὑποσχεθοῦμε ὅτι ἡ MISKO θὰ συνεχίση ἀκούραστα τίς προσπάθειές της για νὰ σὰς προσφέρει ὄ,τι καλύτερο μπορεῖ νὰ ὑπάρξη στὴν παγκόσμιο βιομηχανία τῶν ζυμαρικῶν.

Σὰς εὐχαριστοῦμε ἄλλη μιὰ φορά για τὴν ἀγάπη σας.

MISKO

1927 - 1977

MISKO

50 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΩΤΑ

your
best choice

of **1**
3 **4** **day**
7 **cruises**

greek islands
turkey - egypt

with the luxury ships of

EPIROTIKI

NOW FEATURING

One day cruises to Hydra, Poros and Aegina

with TMV HERMES

EPIROTIKI LINES

HEAD OFFICE: EPIROTIKI BUILDING AKTI MIAOULI 87, PIRAEUS
Tel. 4526 756, 4526 782. Cables: 'Apotamianos' Télex: EPIR GR 212302, 212741
Athens Booking Office: Voukourestiou 11 • Tel. 3601 919, 3606 423, 3635 503

Ελευθερώστε
το πρόβλημα
στεύη

Ελευθερώστε
το πρόβλημα
στεύη

Άνοιξε και σύ σήμερα
ένα λογαριασμό στο
ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ

ΤΟ ΜΟΝΟ ΠΟΥ ΔΙΝΕΙ

- δάνειο μέχρι 1000 000 Δρα.
- απαλλαγή από το τεκμήριο
- έκπτωση από το φόρο σας
- τόκο αφορολόγητο
- τα κρήματά σας πίσω
- ... ακόμα και περιοδικά

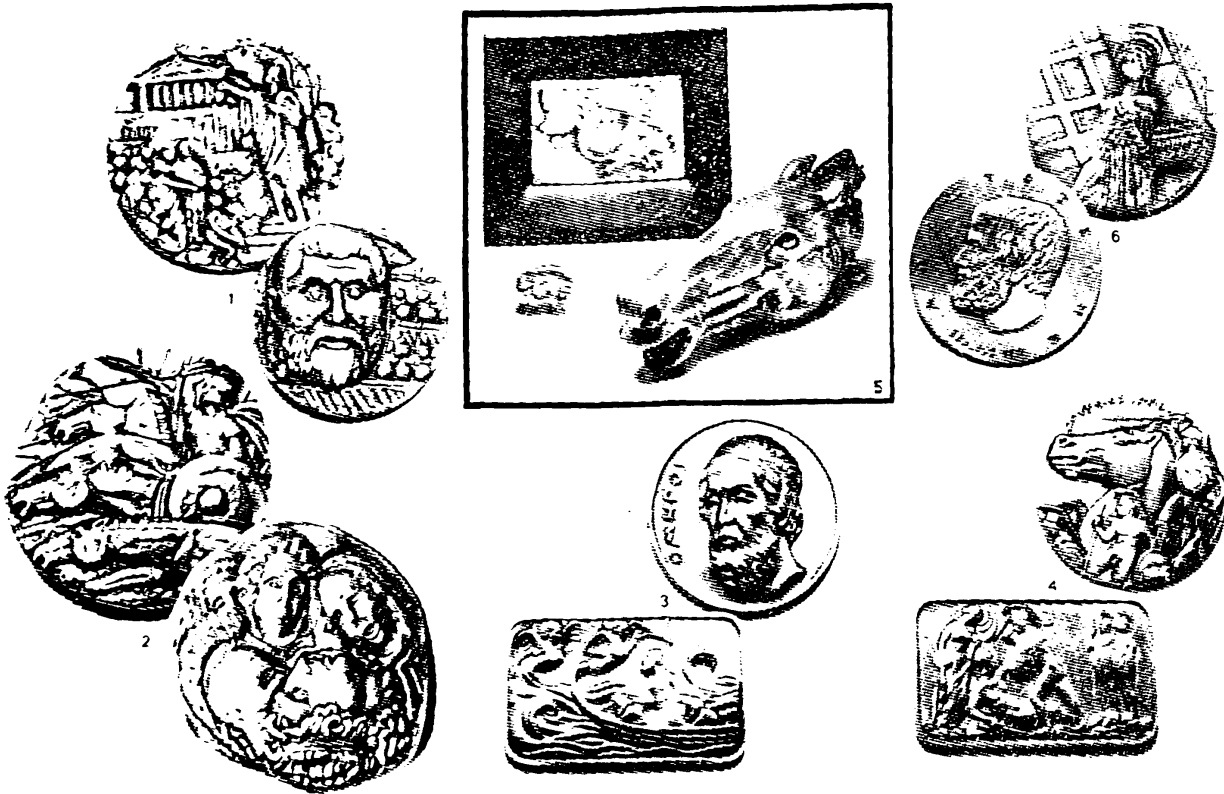
ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ
ΚΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

προσφέρει περισσότερα

ΕΘΝΙΚΗ ΙΔΑΝΝΩΝ

ΑΝΤΙΚΑ

δημιουργός συλλεκτικῶν ἀξιῶν

Μιά ιστορία εὐθύνης.

Ιούλιος 1975 Ένας χρόνος μετά τήν μεταπολίτευση για πρώτη φορά στην Έλλάδα η ΑΝΤΙΚΑ παρουσιάζει συλλεκτικά μεταλλία με τήν ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΕ ΑΣΗΜΙ (1), τού Γλύπτη Γιάννη Παρμακέλη (6 μεταλλία σε άσημι 999^ο), και δημιουργεί ένα μεγάλο πραγματικά συλλεκτικό κοινό ανυψώνοντας τό καλλιτεχνικό του αισθητήριο

Τά έπιτεύγματα...

Τόν Μαιο, 1976 ακολουθεί η μνημειώδης σειρά ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (2) τού ίδιου γλύπτη 12 Μεταλλία σε άσημι 999^ο και χρυσό 24Κ βαθείας χάραξης και ελευθερού περιγράμματος όπως τά αρχαία Νομισματα

Τόν Μαιο τού 1977 κυκλοφορεί η ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ (3) (10 μεταλλία σε άσημι 999^ο και σε χρυσό 24Κ) και τόν Ιανουάριο 1978 η ΙΛΙΑΔΑ (4) κλεινοντας τό ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ Έργα τής γλύπτριας Κατερίνας Χαλεπά - Κατσάτου αποδίδονται στό παγκόσμιο συλλεκτικό σχήμα τών πλακεττών (Plaquettes - Ingots)

Τόν Άπριλιο 1978 πάντα πρωτοπορώντας και θέλοντας νά ξεφύγει από τούς μιμητές που τήν αντιγράφουν, προσφέρει άμιγή Γλυπτική στις 3 μορφές τής Ολόγλυφο - Ανάγλυφο - Μετάλλιο παρουσιάζοντας τόν ΒΟΥΚΕΦΑΛΑ (5) τού γλύπτη Γιάννη Παρμακέλη, ενώ έξ' αλλου φέτος τό Ηνωμένα Έθνη τής αναθέτουν τήν κοπή και διάθεση για τήν Έλλάδα τών Μεταλλίων για τήν διάσωση τής ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ και τού Διεθνούς Έτους ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (6).

Παράλληλα δίνει τήν ευκαιρία στους Έλληνες συλλέκτες νά προμηθευτούν τα Καναδικά Νομισματα για τόν Αργυρό Ιωβηλαίο τής Ελισάβετ τής Αγγλίας τό 1977, τών 11ων Αγώνων τής Κοινοπολιτείας στό Έντμοντον και τής επετείου τής Ένώσεως τών 10 επαρχιών και 2 περιοχών τού Καναδά τό 1978, σάν ο αποκλειστικός αντιπρόσωπος τού Καναδικού Νομισματοκοπείου και δέχεται νά αναλάβει επίσης τήν αποκλειστική αντιπροσώπευση τών Ρωσικών Νομισμάτων για τήν 22α Ολυμπιάδα στην Μόσχα που θά γίνει τό 1980.

Συνάμα έχει εύγενώς προσφέρει εκτός έμπορίου μεμονωμένα μεταλλία (Πύκτες - Ζυγός - Ναυαρινο - Καζαντζάκης - Άθηνά - Παλαιστai) σε διάφορους οργανισμούς κοινής ωφελειας, για δωρεάν διάθεση.

Τά αίτια τής έπιτυχίας...

Σεβασμός στην Έλληνική παράδοση. Όλα τά θέματα τής ΑΝΤΙΚΑ είναι παρμένα αποκλειστικά από τήν Έλληνική Μυθολογία και Ιστορία και πλαισιώνονται από ιστορικά σημειώματα σχηματίζοντας έτσι σπάνιες εκδόσεις εκτός Έμπορίου.

Σεβασμός στην Τέχνη. Αναγνωρισμένοι και άξιοι δημιουργοί δίνουν τόν καλύτερο εαυτό τους ενώ παράλληλα τήν τέχνη εξυπηρετεί η πιο λεπτόλογη και έπιμονη τεχνική ώστε νά δημιουργούνται άπιστευτα έπιτεύγματα.

Σεβασμός στην αλήθεια. Τιμα ενημέρωση τού συλλεκτικού κοινού και πάντοτε πραγμάτωση τών υποσχέσεων.

Σεβασμός στους συλλέκτες. Απόλυτα άριθμημένες σειρές (άκολουθούν πρωτόκολλα καταστροφής τών μητρώων μετά τήν αποπεράτωση κάθε εργασίας, εγγυήσεις πιστότητας και καθαρότητας τών μεταλλών προσφέρουν τήν δυνατότητα μιάς συλλεκτικής αξίας και μιάς καλλιτεχνικής απόκτησης σε πολύ προσιτή τιμή).

Η έπιβράβευση και τό μέλλον.

Η έπιτυχία τής ΑΝΤΙΚΑ είναι γεγονός Όμως η σχέση δυνατής φιλίας και απόλυτης εμπιστοσύνης που δημιουργήθηκε με τό συλλεκτικό κοινό τά ενθουσιαστικά τηλεφωνήματα και τά συγκινητικά γράμματα, οι άναριθμητες προσωπικές επισκέψεις, είναι η μεγάλη εγγύηση και συνάμα ύπόσχεση ότι θά συνεχίσει τήν αναζήτησή της για νέα πάντα πρωτότυπα θέματα στον χώρο τών συλλεκτικῶν αξιῶν.

ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ Χ.Ν. ΓΥΡΑΣ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΩΘΗΣΕΩΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ & ΔΙΑΝΟΜΗΣ
ΕΚΘΕΣΙΣ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ 8 ΑΘΗΝΑ 134 - ΤΗΛ. 36.37.676
ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ: 17.200.000 Δρχ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΖΑΧΑΡΩΔΟΥΣ Α.Ε.

Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η Ε.Β.Ζ. με τις άριστα οργανωμένες υπηρεσίες της και το υψηλής στάθμης επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό της έπετυχε:

— Η ΤΕΤΤΛΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ στη χώρα μας να φθάση τα 450.000 στρέμματα τα τελευταία τέσσερα χρόνια έναντι 270.000 στρ. που ήταν μέχρι το 1974.

ΟΙ ΜΕΣΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ στα τελευταία χρόνια έφθασαν τα 6.000 χιλιόγραμμα κατά στρέμμα έναντι 4.230 κατά μέσο όρο στις χώρες της Ε.Ο.Κ.

Τα ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΖΑΧΑΡΟΤΡΕΪΑ μπορούν να καταταγούν μεταξύ των συγχρόνων Ευρωπαϊκών. Η συνολική δυναμικότης των (5) Ζαχαρουργείων φθάνει μετά τις επέκτασεις που έγιναν τους 25.000 τόννους επεξεργασίας τζαζών ανά 24)ωρο, έναντι 15.500 του 1974.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ Ε.Β.Ζ. από το 1974 έθεσε σαν βασικούς στόχους:

— ΤΗΝ ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΕ ΖΑΧΑΡΗ.

— ΤΥΨΗΛΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΤΟΤΣ ΑΓΡΟΤΕΣ.

— ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ με την Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ε.Ο.Κ. στον τομέα των τεύτων και της ζάχαρης.

● ΟΙ ΔΥΟ ΠΡΩΤΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ύλοπο ήθησαν από το 1975 και η χώρα μας από έλλειμματική έγινε πλεονασματική και άρχισε εξαγωγή των μικρών πλεονασμάτων.

● ΟΙ ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΙΛΙΑΔΕΣ τετλοκαλλιεργητές εισέπραξαν μόνο το 1978 συνολικά τέσσερα δισεκατομμύρια δραχ. μαζί με τα μεταφορικά και το εισόδημα του καθ' ένα έφθασε τις 80.000 δραχ.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ δηλαδή την έναρμόνιση με την Αγροτική Κοινοτική Πολιτική η Ε.Β.Ζ. εφήρμοσεν άμέσως από το 1974 πρόγραμμα που περιλάμβανε:

— ΕΠΛΗΡΩΣΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΤΗΠΡΕΣΙΑΣ για πλήρη ενημέρωση στα θέματα της ΕΟΚ.

— ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ και στελεχών της Βιομηχανίας που είχαν πολλές έπαφές με Ευρωπαίους ειδικά πάνω στα θέματα τεύτων — ζάχαρη.

— ΣΤΕΝΗ συνεργασία με τα Υπουργεία Συντονισμού, Γεωργίας και Έμπορων. ΤΑΧΤΙ-ΡΤΘΜΗ εισαγωγή διευκρίσεων σ' όλους τους τομείς (πρωτογενής παραγωγή — μεταποίηση — έμπορία) με σκοπό να έχουν επιλυθεί όλα τα προβλήματα πριν από την ένταξη μας στην Ε.Ο.Κ.

Έτσι: Η Ε.Β.Ζ. είναι καθ' όλο έτοιμη για την ένταξη με την Ε.Ο.Κ. προς όφελος της έθνικης οικονομίας και των Έλλήνων αγροτών οι όποιοι στην τετλοκαλλιέργεια έρχονται πρώτοι σε όλόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο.

